

वैशाख - १

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष ३०, अङ्क १

२०७८, वैशाख १-१५

पूर्णाङ्क ६९१

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext. २५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
मुख्य रजिस्ट्रार श्री लालबहादुर कुँवर, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिस्ट्रार श्री निर्मला पौडेल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद पोखरेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री ऋषिराम धिमिरे, सचिव, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री हरिराज कार्की, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री ध्रुवकुमार ढकाल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री दिपक पोखरेल
शाखा अधिकृत श्री चन्द्रमणि चापागाउँ
शाखा अधिकृत श्री नरेश कार्की
नायब सुब्बा श्री निरजकुमार ढुंगाना
नायब सुब्बा श्री रुद्र आचार्य
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कम्प्युटर अपरेटर श्री मञ्जु खडका
कार्यालय सहयोगी श्री अच्युत दाहाल

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

नायब सुब्बा श्री निलदेव रिजाल

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर बुकबाइन्डर श्री रत्नमाया महर्जन
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन धिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	२	इजलास नं. १०	२
इजलास नं. १	१०	इजलास नं. ११	३
इजलास नं. २	२	इजलास नं. १२	१
इजलास नं. ३	६	इजलास नं. १३	१
इजलास नं. ४	३	इजलास नं. १४	१
इजलास नं. ५	३	इजलास नं. १६	३
इजलास नं. ६	५	इजलास नं. १७	३
इजलास नं. ७	४	इजलास नं. १८	१
इजलास नं. ८	४		
इजलास नं. ९	२		
जम्मा	४९	जम्मा	१५

कूल जम्मा ४९ + १५ = ६४

नेपाल कानून पत्रिका

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम **www.nkp.gov.np** लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने **शब्दबाट फैसला खोज्नुहोस्** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको **वृहत खोज** खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाफ्रो बारेमा** समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७८, ... - १ वा २, पृष्ठ

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७८, वैशाख - १, पृष्ठ १

सूचना

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को **"वार्षिक ग्राहक"** बन्न चाहनेका लागि **२०७६ वैशाख अङ्क** देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई **नेपाल कानून पत्रिका रु.७५** र **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४०** कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित **नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्ताङ्क २०७१** सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ ।

ने.का.प.को अतिरिक्ताङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जानकारीका लागि अनुरोध छ । साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं । यस वर्ष **वातावरणसँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्कालो, २०७६** पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१ - ४
१.	निर्णय दर्ता बदार	पुरुषोत्तम सिक्किर वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१
२.	उत्प्रेषण / परमादेश	रूप ज्योतिसमेत वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	३
इजलास नं. १			४ - २०
३.	कर्तव्य ज्यान र जबरजस्ती करणी	मदननारायण श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार	४
४.	भ्रष्टाचार	सुब्बा महेन्द्रप्रकाश अधिकारी वि. नेपाल सरकार	६
५.	भ्रष्टाचार (रकम हिनामिना)	नेपाल सरकार वि. राम किशोर शर्मासमेत	७
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजकुमार राई वि. धादिङ जिल्ला अदालतसमेत	७
७.	उत्प्रेषण	डा. मधुकर दाहालसमेत वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकु	८
८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बमविक्रम लिम्बू	९
९.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. टोपबहादुर थापा	११
१०.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्र सिंह सरदारसमेत	१३
११.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामलाल वि.क.	१४
१२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नेकोर तामाङ	१७
इजलास नं. २			२०
१३.	उत्प्रेषण	कृष्ण भाइ तण्डुकारसमेत वि. मचाभाइ महर्जनसमेत	२०
१४.	उत्प्रेषण / परमादेश	भैरो महतो घानुकसमेत वि. बाबा सिमेन्ट प्रा.लि. आदर्शनगर, वीरगन्जसमेत	२०
इजलास नं. ३			२१ - २५
१५.	अंश दपोट	लवङ्गी चौधरी वि. लाहानी चौधरीसमेत	२१
१६.	सरकारी कागज छाप दस्तखत किले	इन्द्रदेव झा वि. नेपाल सरकार, जगदीश ठाकुर वि. नेपाल सरकार	२१
१७.	सवारी ज्यान	रञ्जन श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार	२२
१८.	निषेधाज्ञा	सरिता देवकोटासमेत वि. काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण, अनामनगरसमेत	२३
१९.	उत्प्रेषण	सूर्य तिवारी वि. शिक्षक सेवा आयोग, सानोठिमी, भक्तपुरसमेत	२४
इजलास नं. ४			२५ - २७
२०.	उत्प्रेषण / निषेधाज्ञा / परमादेश	भाइकाजी तिवारीसमेत वि. वीरबहादुर तामाङसमेत	२५
२१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सुरेश अधिकारी वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवनसमेत	२६

२२.	जबरजस्ती करणी	सोमनाथ सुवेदी वि. नेपाल सरकार	२७
इजलास नं. ५			२८ - ३०
२३.	उत्प्रेषण	दिपेसकुमार दास वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	२८
२४.	कर्तव्य ज्यान	राजकुमार राना वि. नेपाल सरकार	२८
२५.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. निमा तामाङ भन्ने न्हिमा तामाङ	२९
इजलास नं. ६			३० - ३६
२६.	घर जग्गा कब्जा छोडाई चलनसमेत	बच्यु बैठा धोवीसमेत वि. रामजी बैठा धोवीसमेत	३०
२७.	परमादेश	चन्द्रनाथ योगी वि. अधिवक्ता लोकबहादुर शाह	३२
२८.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. शक्ति तामाङसमेत	३३
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शर्मिला श्रेष्ठ	३५
इजलास नं. ७			३६ - ४०
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कृष्ण राई	३६
३१.	उत्प्रेषण	रुद्रबहादुर बानियासमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	३६
३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामकृष्ण खड्का वि. ऋण असुली न्यायाधिकरण, काठमाडौंसमेत	३७

३३.	कालोबजारी	नेपाल सरकार वि. सुरेन्द्रप्रसाद मौर्यसमेत	३९
इजलास नं. ८			४० - ४७
३४.	उत्प्रेषण / परमादेश	ताराप्रसाद तिमल्सिना वि. काठमाडौं महानगरपालिका, सुन्धारासमेत	४०
३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	भिमचन्द्र हमाल वि. जिल्ला मालपोत कार्यालय, मुगुसमेत	४२
३६.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. सुमन शाही	४३
३७.	अंश दर्ता	सिंधिनिया यादवसमेत वि. उम्दादेवी यादव	४४
३८.	उत्प्रेषण	उत्तमादेवी डाँगी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	४५
इजलास नं. ९			४७ - ५०
३९.	परमादेश	इन्द्रबहादुर श्रेष्ठ वि. भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत	४७
४०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नरबहादुर घर्तीमगरसमेत	४८
इजलास नं. १०			५० - ५४
४१.	लागु औषध (गाँजा)	नेपाल सरकार वि. जोखन मण्डल	५०

४२.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. किरणकुमार थापा	५१
४३.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	नेपाल सरकार वि. भुवन नेपालीसमेत	५२
इजलास नं. ११			५४ - ५७
४४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	श्याम राई वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	५४
४५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	स्वागत नेपालसमेत वि. गृह मन्त्रालय सिंहदरबारसमेत	५५
४६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	प्रविन मिश्रसमेत वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	५६
इजलास नं. १२			५७ - ५८
४७.	परमादेश	अधिवक्ता ज्योति लम्साल पौडेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	५७
इजलास नं. १३			५८ - ५९
४८.	लागु औषध	नेपाल सरकार वि. रिङ्कु भन्ने सरोज लिम्बूसमेत	५८

इजलास नं. १४			५९ - ६१
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुधिर बस्नेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	५९
५०.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. सागर अधिकारी	६०
इजलास नं. १६			६१ - ६६
५१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	धिरिन्द्राकुमारी उपाध्याय वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, भक्तपुरसमेत	६१
५२.	ठगी	आनन्द शर्मा (झा) वि. नेपाल सरकार	६३
इजलास नं. १७			६६ - ६७
५३.	सम्बन्ध विच्छेद	सुगी यादव वि. अनुरोधकुमार यादव	६६
इजलास नं. १८			६७ - ६८
५४.	अपहरण तथा शरीरबन्धक	नेपाल सरकार वि. चन्द्रभान गुप्तासमेत	६७

संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-८१-०८६३, निर्णय दर्ता बदर, पुरुषोत्तम सिक्किर वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

मूलतः प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक / वादीले, मृतक हिराकाजी र नानीशोभाको नामको घर जग्गा मालपोत कार्यालयले अपुतालीको १७ नं. बमोजिम नेपाल सरकारको नाममा दर्ता हुने भनी गरेको निर्णय बदर गर्न र सो जग्गा आफ्नो नाममा दा.खा. नामसारी गर्न माग गरेको देखिन्छ। मिसिल संलग्न कागजात हेर्दा हिराकाजीको मृत्यु २०४२।५।८ मा र नानीशोभाको मृत्यु २०४८।१।२५ मा भएको देखिन्छ। पुनरावेदक / वादीले आफू मृतकको ५ पुस्ताभित्रको एकै पुर्खाका सन्तान भएको र आफूले नै अपुताली पाउनुपर्ने भन्ने जिकिर लिए पनि मृतक हिराकाजी र नानीशोभा तथा निज पुनरावेदक / वादी ५ पुस्ताभित्रको एउटै पुस्ताका सन्तान हुन् भन्ने नाता सम्बन्ध रहेको देखिने कुनै पनि प्रमाण कागज निज पुनरावेदक / वादीको तर्फबाट प्रस्तुत हुन सकेको देखिएन। पुनरावेदक / वादीले फिराद दिँदा सो फिरादपत्रमा आफू र नानीशोभा ५ पुस्ताभित्रको एउटै पुर्खाको सन्तान हो भनी पुस्तेवारी उल्लेख गरी दाबी प्रस्तुत गरेको भए पनि प्रस्तुत मुद्दाको मिसिलमा रहेका तथा संलग्न हुन आएका अन्य मिसिलसाथ रहेका मिति २०३८।५।१६, २०४५।२।५ तथा २०५०।४।१५ समेतका नाता प्रमाणितसहितका कागजात तथा नानीशोभाको अप्राकृतिक मृत्युको सम्बन्धमा अनुसन्धानको सिलसिलामा तयार भएको सर्जमिन मुचुल्कासमेतका कागजात हेर्दा यी पुनरावेदक / वादी र मृतक नानीशोभा तथा हिराकाजी एउटै पुर्खाका ५ पुस्ताभित्रको नाता सम्बन्ध रहेका व्यक्तिहरू हुन् भनी

पुनरावेदक / वादीले लिएको दाबी पुष्टि हुन सक्ने आधार देखिन आएन। यसप्रकार मिसिल संलग्न कागजातको तथ्यगत एवं वस्तुगत विश्लेषणबाट पुनरावेदक / वादी र मृतक नानीशोभा तथा हिराकाजीबिच ५ पुस्ताभित्रको नाता सम्बन्ध नदेखिएको अवस्थामा नानीशोभा र हिराकाजीको अपुताली खाने हकदार यी पुनरावेदक / वादी नै हुन् भनी भन्न मिल्ने देखिन नआउने।

नाता प्रमाणित भनी पुनरावेदक / वादीले २०७२।१।२० को काठमाडौं महानगरपालिकाको छाप लागेको नाता प्रमाणितको प्रतिलिपि पेस गरेको देखिए पनि स्वयं काठमाडौं महानगरपालिकाको तर्फबाट इजलाससमक्ष उपस्थित हुनुभएका विद्वान् कानून व्यवसायीले उक्त नाता प्रमाणितप्रति संशय व्यक्त गरेको पाइयो भने हिराकाजीको मिति २०४२।५।८ मा तथा नानीशोभाको मिति २०४८।१।२५ मा मृत्यु भएकोमा निज मृतकहरूको अपुतालीको हकदार भनी मिति २०७२।१।२० मा नाता प्रमाणित बनाएको देखिन्छ। तर निज मृतकहरू जीवित छँदै बनाएको मिति २०३८।५।१६ र २०४५।२।५ को नाता प्रमाणितमा यी पुनरावेदक र मृतकबिच कुनै नाता सम्बन्ध रहेको देखिँदैन। यस प्रकार मृतकहरू जीवित छँदै बनाइएको नाता प्रमाणितमा यी पुनरावेदक / वादीसँग मृतकहरूको कुनै नाता सम्बन्ध नदेखिएको अवस्थालाई बेवास्ता गर्न र मृतकको मृत्यु भएको धेरै वर्षपछि तथा अदालतमा आफैँले दायर गरेको प्रस्तुत निर्णय दर्ता बदर मुद्दामा जिल्ला अदालतले दाबी नपुग्ने ठहर गरी फैसला गरिसकेपछि मिति २०७२।१।२० मा सिर्जना गरिएको नाता प्रमाणितलाई मान्यता दिन औचित्यपूर्ण र मनासिब हुने नदेखिने।

मिसिल संलग्न रहेका प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन गर्दा र मान्यता दिँदा अदालतले उक्त प्रमाणको सिर्जनाको पाटोलाई समेत गम्भीर रूपमा मनन गर्नुपर्दछ। वास्तविक प्रमाण गौण हुने र बनावटी प्रमाणले महत्त्व पाउने अवस्था सिर्जना हुन गएमा

त्यसबाट न्याय प्रदान गर्ने अदालतको पवित्र उद्देश्य नै खलबलिन सक्ने हुँदा पेस भएका प्रमाणको मूल्याङ्कन गर्दा अदालतले सदैव र सम्भावना भएसम्म वस्तुवादी दृष्टिकोण अपनाउनुका साथै सचेत र संवेदनशीलसमेत हुनुपर्दछ। तसर्थ: मुलुकी ऐन अपुतालीको महलको १ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार ७ पुस्ताभित्रका व्यक्ति अपुताली प्रयोजनको लागि हकवाला हुन सक्ने भए पनि प्रस्तुत मुद्दाका पुनरावेदक / वादी र मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभा एउटै पुर्खाअन्तर्गतका ७ पुस्ताभित्रका नाता सम्बन्ध भएका व्यक्ति हुन भन्ने अवस्था २०३८ तथा २०४५ सालका नाता प्रमाणितबाट नदेखिँदा यी पुनरावेदक / वादीलाई मृतकहरूको अपुतालीको हकवाला मान्न मिलेन। यसका अतिरिक्त नानीशोभाको मृत्युको सम्बन्धमा भएको अनुसन्धानको सिलसिलामा तयार भएको मुचुल्कामा समेत यी पुनरावेदक / वादीले आफू मृतक नानीशोभाको अपुतालीको हकदार नरहेको भनी लेखाएको देखिएबाट समेत यस मुद्दामा निज पुनरावेदकको दाबी जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने।

मृतक हिराकाजीको हकवाला नानीशोभा भएकोमा निज नानीशोभाको मिति २०४८।१।२५ मा मृत्यु भएको देखिएको र निजको अपुतालीको हकवाला नदेखिएको अवस्थामा मुलुकी ऐन, अपुतालीको महलको १७ नं. को व्यवस्थाअनुसार निजहरूको अपुताली नेपाल सरकारको हुने देखिन्छ, तसर्थ सोही १७ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार मृतकको नाममा दर्ता रहेका जग्गाहरू नेपाल सरकारको हुने भनी गरेको निर्णयउपर पुनरावेदक / वादीले चुनौती दिएको देखिए पनि स्वयं पुनरावेदक / वादी नै ऐ. महलको १ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसारको हकवाला नदेखिएको हुँदा मृतकका नाममा दर्ता रहेका जग्गाहरू नेपाल सरकारको नाममा कायम गर्ने गरी गरेको निर्णय बदर गर्न र पुनरावेदक / वादीको नाममा दा.खा. नामसारी गर्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने।

उल्लिखित कारणका अतिरिक्त मुलुकी ऐन, अपुतालीको महलको २० नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार अपुताली परेको ३ वर्षभित्र नालिस गर्नुपर्ने भए पनि नानीशोभाको अस्वाभाविक मृत्युको सम्बन्धमा चलेको कर्तव्य ज्यान मुद्दामा मिति २०६५/११/२२ मा भएको अन्तिम फैसलापश्चात् मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभाका नाममा दर्ता रहेका जग्गाहरू नेपाल सरकारकै नाममा दर्ता हुने भनी २०६८।१।२५ समेतमा मालपोत कार्यालयबाट निर्णय भएकाले उक्त निर्णय भएको मितिबाट ३ वर्षको हदम्यादभित्रै फिराद परेको छ भन्ने पुनरावेदक / वादीको जिकिर भए पनि माथि विभिन्न प्रकरणहरूमा गरिएको व्यख्या एवं विवेचनाबाट प्रथम दृष्टिमा नै यी पुनरावेदक / वादी मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभाको अपुताली प्राप्त गर्न सक्ने हकवाला व्यक्ति नदेखिँदा उनाउ व्यक्ति देखिएको र निजले मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभाको नामको कुनै सम्पत्ति तथा जग्गा अपुतालीको रूपमा पाउन सक्ने कानूनी अवस्था नभएबाट प्रस्तुत मुद्दामा हदम्यादको प्रश्नमा विवेचना गर्न र निष्कर्ष निकालिरहनुपर्ने अवस्थासमेत रहेन। तसर्थ, पुनरावेदक / वादी, मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभाको अपुताली खाने कानूनसङ्गतको हकवाला नदेखिएको अवस्थामा मृतकको नामका जग्गाहरू नेपाल सरकारको नाममा कायम गर्ने गरी मुलुकी ऐन, अपुतालीको महलको १७ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार भएको निर्णय ने.का.प. २०६५ नि.नं. ७९६६ मा प्रतिपादित सिद्धान्तको प्रतिकूलसमेत देखिँदैन। उक्त नि.नं. ७९६६ को मुद्दामा “अपुतालीमा हकै नपुग्ने व्यक्तिले निर्णय गराई अपुतालीको सम्पत्ति नामसारी गराउँदैमा अपुताली परेको मितिबाटै अपुताली हक कायमतर्फ नालिस दिनुपर्छ भनी अर्थ गरी हकै नपुग्नेले दाबी गरी गराएको अनधिकृत कार्यलाई कानूनी मान्यता दिनसमेत नमिल्ने” भन्ने व्याख्या भएको देखिन्छ।

यसरी हेर्दा उक्त नि. नं. ७९६६ मा सिद्धान्त प्रतिपादन हुँदा हक भएको व्यक्तिको नाममा अपुतालीको सम्पत्ति दर्ता नभई अन्य व्यक्तिको नाममा त्यस्तो सम्पत्ति दर्ता भएको अवस्थामा त्यस्तो दर्ताले मान्यता नपाउने भन्ने व्याख्या गरिएको अवस्था छ भने प्रस्तुत मुद्दामा मृतकको अपुतालीको हकवाला नभई मृतकको नामको सम्पत्ति नेपाल सरकारको नाममा कायम गर्ने निर्णय भएकोमा त्यस्तो निर्णय बदर गर्न र त्यस्तो सम्पत्ति आफ्नो नाममा दर्ता गर्न मृतकको अपुतालीको हकवाला नै नदेखिएको व्यक्तिले माग गरेको अवस्था भएबाट यस मुद्दामा यस अदालतबाट मिति २०७४।१२।२७ मा निस्सा प्रदान गर्दा उल्लिखित आधारसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, विभिन्न प्रकरणहरूमा गरिएको विवेचनाबाट पुनरावेदकले लिएको दाबी जिकिर पुष्टि हुन सक्ने कुनै कारण, आधार, प्रमाण र कागजातसमेत निजले प्रस्तुत गर्न सकेको नदेखिएको र मृतक हिराकाजी तथा नानीशोभाका नाममा दर्ता रहेका जग्गाहरू मुलुकी ऐन, अपुतालीको महलको १७ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार नेपाल सरकारकै नाममा कायम हुने अवस्थाको देखिएकाले मालपोत कार्यालय डिल्लीबजारको मिति २०६४।१।२१ र २०६८।१।२५ तथा मालपोत कार्यालय चाबहिलको मिति २०६४।१।२८ गतेको निर्णयले उक्त जग्गाहरू नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्ने गरी गरेको निर्णयलाई सदर गर्ने र वादीको दाबी नपुग्ने ठहर गरी गरिएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गर्ने र उक्त जग्गाहरूको गैरकानूनी कब्जा हुन नदिन आवश्यक प्रबन्ध मिलाउन काठमाडौं जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई लेखी पठाउनेसमेत ठहर गरी भएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।३।२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: उद्धवप्रसाद गजुरेल
इति संवत् २०७६ साल माघ १४ गते रोज ३ शुभम्।

२

स.प्र.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-WO-०५२८ (०७५-FN-०५४९), उत्प्रेषण / परमादेश, रूप ज्योतिसमेत वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत

निवेदन दाबीबमोजिम सर्वोच्च अदालतले तल्ला अदालतमा विचाराधीन रहेका मुद्दाहरूमा रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्ने हो कि होइन भन्ने विषय नै प्रस्तुत मुद्दामा मुख्य प्रश्नको रूपमा रहेको देखिन्छ। विधिशास्त्रीय मान्यताअनुरूप निवेदकको निर्विवाद हक अधिकार हनन भएको अवस्थामा सो हक अधिकारको पुनर्स्थापनाको विषयमा रिट क्षेत्र आकर्षित हुने हो। विशेषतः न्यायिक, अर्धन्यायिक वा प्रशासकीय निर्णयको वैधता परीक्षण गरी त्रुटि देखिएमा त्यस्तो निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषणको रिट जारी हुने हो। उक्त प्रकृतिका निर्णय गर्ने अधिकारीले निर्णय गर्दा अधिकार क्षेत्र नभएको विषयमा निर्णय गरेमा, आफूलाई कानूनबमोजिम प्राप्त अधिकारभन्दा बढी अधिकार प्रयोग गरी निर्णय गरेमा वा निर्णय गर्दा कानूनको देखादेखी त्रुटि गरेको अवस्थामा उत्प्रेषणको रिट आकर्षित हुने हो। कानूनले तोकेको अधिकारीले सजाय नगरी अरुले सजाय गरेकोमा र विशेष कानूनद्वारा प्रत्यायोजित अधिकार पुनः प्रत्यायोजित गरी निर्णय गरेमा समेत उत्प्रेषणको विषय आकर्षित हुन्छ। तर मातहत अदालतमा विचाराधीन विषयमा राज्यको नीतिगत विषयमा र वैकल्पिक उपचारको बाटो भएमा यस्तो प्रकृतिको रिट जारी हुन सक्ने अवस्था नदेखिने।

प्रस्तुत विवादमा निवेदक विरुद्ध ठगीको जाहेरी दर्ता भई सो जाहेरीको आधारमा निवेदकलाई पक्राउ गरी अनुसन्धान गर्ने प्रयोजनको लागि मातहत जिल्ला अदालतबाट पक्राउ गर्ने अनुमति प्रदान भई अनुसन्धानको कार्य अगाडि बढी जिल्ला अदालतमा मुद्दा विचाराधीन अवस्थामा रहेको देखिन्छ। यसरी

मातहत अदालतमा विचाराधीन मुद्दाको विषयमा उत्प्रेषणको रिट आकर्षित हुन नसक्ने मान्यताअनुरूप काठमाडौं जिल्ला अदालतमा विचाराधीन रहेको र थप अनुसन्धान गर्न मातहत जिल्ला अदालतले गरेको आदेशलाई अन्यथा भन्नुपर्ने अवस्था नदेखिने।

यसैगरी नेपाल कानून पत्रिका, २०७१ अङ्क ८ नि.नं. ९२२८ मा मुरारी घिमिरे विरुद्ध अक्कलरत्न शाहीको जाहेरीले नेपाल सरकार भएको ठगी मुद्दामा यस अदालतबाट प्रकाशित सिद्धान्तसमेत प्रस्तुत विवादमा आकर्षित हुने देखिन्छ। निवेदकले ठगी मुद्दाबाट बच्न र ठगीको अनुसन्धानलाई प्रभावित पार्नको लागि प्रस्तुत रिट निवेदन दिएको र रकम ठगी गरेको विषय देवानी प्रकृतिको विषय भएकोले ठगीमा अनुसन्धान गर्न नमिल्ने भन्ने आधारहीन तर्क गरी दायर गरेको निवेदन खारेज हुनुपर्दछ भन्ने विपक्षीको लिखित जवाफ रहेको अवस्थामा निवेदकको समेत लगानी रहेको कम्पनीले प्लटिङ गरेको बाँसबारी कोलोनीको घर जग्गा विपक्षीलाई दिने भनी विपक्षीबाट रकम लिई उक्त घर जग्गा विपक्षी विज्ञेन्द्रकृष्ण मल्ललाई नदिई अन्य व्यक्तिलाई बिक्री गरी विपक्षी विज्ञेन्द्रले निवेदकको कम्पनीमा सुरूमा दाखिला गरेको रकम मात्र फिर्ता दिन्छु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतमा सो रकम जम्मासमेत गरी कबुल गरेको घर जग्गा नदिई ठगी गर्ने कार्य गरेकोले विपक्षीले निवेदकसमेत उपर दिएको जाहेरी दरखास्तको आधारमा थप अनुसन्धान गर्न अनुसन्धानकर्ताको मागबमोजिम काठमाडौं जिल्ला अदालतले निवेदकलाई पक्राउ गरी अनुसन्धान गर्नु भनी दिएको आदेश कानूनसम्मत नै रहेको देखिने।

तसर्थ, माथि विवेचित निवेदनको तथ्य, आधार र कारणहरूबाट समेत निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा यस अदालतबाट मिति २०७५।८।२५ मा जारी भएको अन्तरिम आदेश निष्क्रिय हुने गरी प्रस्तुत रिट निवेदन

खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: ज्ञानेन्द्र इटेनी

कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक १८ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे, ०६९-CR-०१३७, कर्तव्य ज्यान र जबरजस्ती करणी, मदननारायण श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार

प्रस्तुत मुद्दाका प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठलाई आफ्नो विरुद्धमा बयान गर्न चरम शारीरिक तथा मानसिक यातना दिई साबिती हुन लगाएको पुष्टि हुन आयो। कुनै पनि व्यक्तिलाई यातना तथा अन्य क्रूर, अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार गर्नु फौजदारी कानूनको मान्य सिद्धान्तविपरीत तथा न्यायको बर्खिलाप हुन जान्छ। अतः निज प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठले अनुसन्धानको क्रममा अख्तियारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको साबिती बयानलाई स्वइच्छाबाट भएको नभई शारीरिक तथा मानसिक दबाबमा पारी चरम यातना दिई साबिती हुन लगाएको देखिनुका साथै उक्त साबितीलाई अन्य कुनै पनि प्रमाणहरूबाट समेत समर्थन गरी रहेको मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट नदेखिँदा उक्त साबितीलाई प्रमाणको मूल्याङ्कनको रोहमा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नमिल्ने।

वारदातको दिन मिति २०६०।७।८ मा प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठ आफू ड्युटीमा नै रहेको र लेसपार गेष्ट हाउसमा नगएको भन्ने जिकिरतर्फ हेर्दा उक्त घटना घटेको राति १०:३० बजे गोंगबु बसपार्कमा ड्युटी गरेको अवस्थामा भेटेको हुँ भनी प्रतिवादीका

साक्षी जितेन्द्रकृष्ण श्रेष्ठ र भिमसेन श्रेष्ठको बकपत्रले प्रतिवादीको जिकिर समर्थन गरीरहेको देखिन्छ भने राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाको विवादित प्रलेख इकाई परीक्षण प्रतिवेदनमा विशेषज्ञले व्यक्त गरेको रायअनुसार लेसपार गेष्ट हाउसको कोठा नं. १०६ मा बस्नको लागि इन्ट्री बुकमा लेखिएको विवरणको हस्ताक्षरसँग निज प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठको हस्ताक्षर मेल खाँदैन भन्नेसमेतको प्रतिवेदन रहेको देखिँदा निज प्रतिवादी उक्त मितिमा वारदातस्थल लेसपार गेष्टहाउसमा गई बसी उक्त वारदातमा संलग्न रही घटना घटाएको भन्ने वादी दाबी विश्वसनीय देखिएन । साथै गेष्ट हाउस सञ्चालक बसन्तबहादुर थापाले कसले मारेको हो यकिन भन्न सकिने भनी अदालतमा गरेको बकपत्रबाट समेत अभियोग दाबी पुष्टि भएको नदेखिने ।

मौकामा बुझिएका बसन्तबहादुर थापा उक्त वारदातको चस्मदिद / प्रत्यक्षदर्शी नभई सरोज लामाले गरिदिएको सनाखत कागजलाई विश्वास गरी मृतक रिता लामाको कर्तव्यमा निज प्रतिवादीको संलग्नता रहेको भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ । निज बसन्तबहादुर थापाको बकपत्रको स.ज.नं.८ मा “प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठ गेष्ट हाउसमा सुतेको भन्ने उल्लेख गरेको हुँदा सो सनाखतलाई विश्वास गरेको हुँ” भनी सनाखतलाई आधार मानी भएको बकपत्रलाई प्रमाणको मूल्याङ्कनमा शङ्कारहित विश्वसनीय प्रमाणको रूपमा लिन मिलेन । सुनी जान्ने प्रमाणलाई अन्य प्रमाणहरूले शङ्कारहित तवरले समर्थित नगरेसम्म त्यसलाई प्रमाणको मूल्याङ्कनको रोहमा गौण प्रमाणको रूपमा मात्र लिनुपर्ने हुन्छ । जाहेरी दरखास्तलाई पनि अन्य प्रमाणहरूले समर्थन तथा पुष्टि नगरेसम्म प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नमिल्ने अवस्थामा मृतकको पति कृष्ण लामाको जाहेरी र बुझिएको बसन्तबहादुर थापाले अर्को व्यक्तिले गरिदिएको सनाखत कागजलाई विश्वास

गरी व्यक्त गरिदिएको रायको आधारमा मात्र निज प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठलाई आरोपित कसुर गरेको ठहर्‍याएको काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलासँग सहमत हुन नसकिने ।

वादी दाबी पुष्टि हुनको लागि पेस भएको प्रमाणहरू शङ्कारहित तवरबाट एक अर्काबिच निरन्तर समर्थन गरिरहेको हुनु आवश्यक हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठले आरोपित कसुरमा अदालतमा इन्कारी बयान गरेको देखिन्छ भने निज प्रतिवादीको मौकाको साबिती बयान स्वेच्छाको नभएको पुष्टि भएको र उक्त साबिती बयानलाई समर्थन गर्ने प्रमाणहरू वादी पक्षबाट पेस गर्न सकिरहेको मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट नदेखिने ।

प्रतिवादी आरोपित कसुरमा इन्कार रही निजको निर्दोषिताको सम्बन्धमा वारदात भएको भनिएको लेसपार गेष्ट हाउसको इन्ट्री बुकमा कोठा नं. १०६ मा बस्नको लागि लेखिएको विवरणको हस्ताक्षरको परीक्षण हुँदा प्रतिवादीको नमुना हस्ताक्षरसँग नमिलेको भन्ने राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाको विशेषज्ञले व्यक्त गरेको राय तथा काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६६।१।२७ को २०६० फौ.नं. १९/२५९ को यातना क्षतिपूर्ति मुद्दाको फैसलाबाट निज प्रतिवादीलाई नियन्त्रणमा लिई चरम यातना दिई आरोपित कसुरमा साबित गराइएको पुष्टि भइरहेको अवस्थासमेतबाट निज प्रतिवादी मदननारायण श्रेष्ठ निर्दोष नै रहेको देखिँदा, शङ्काको आधारमा दिएको किटानी जाहेरी र अर्को व्यक्तिले गरिदिएको सनाखतलाई मात्र विश्वास गरी भनेको आधारमा आरोपित कसुर ठहर्‍याई जन्मकैद गरेको काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६६।१।२७ को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।२।२ को फैसला उल्टी हुने र प्रतिवादीले अभियोग माग दाबीबाट सफाई

पाउने ।

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७४ साल वैशाख ११ गते रोज २ शुभम् ।

२

मान्या.श्री दीपककुमार कार्की र मान्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७१-CR-१२५०, भ्रष्टाचार, सुब्बा महेन्द्रप्रकाश अधिकारी वि. नेपाल सरकार

मौकामा जाहेरवालाहरूले पेस गरेको श्रव्य दृश्यसहितको सि.डि. प्रस्तुत मुद्दामा वादी पक्षले अभियोगपत्रसाथ प्रमाणको रूपमा अदालतसमक्ष पेस गरी मिसिल संलग्न रहेको देखिन्छ । उक्त सि.डि.मा रहेको सम्पूर्ण श्रव्यदृश्य हेर्दा, यी प्रतिवादीले प्रतिक बजगाईसँग कुराकानी गरी निजले दिएको रूपैयाँ आफूले बुझी लिई गनी खल्लीमा राखेको भिजुअलमा रहेको दृश्यबाट देखिएको छ । उक्त दृश्यमा देखिएको व्यक्ति आफू होइन भनी प्रतिवादीले इन्कार गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन । सो सी.डि.मा देखिएको दृश्यका सम्बन्धमा यो, यसो हो भनी स्पष्ट रूपमा खुलाई अन्यथा पुष्टि प्रमाणित हुने गरी प्रतिवादीले अदालतसमक्षको बयानमा इन्कार गर्न सकेको देखिँदैन । सोही सि.डि.मा देखिएको उक्त श्रव्यदृश्यको सेरोफेरोमा रही आफूउपर अनुसन्धान भई भ्रष्टाचारको आरोप लागेको प्रमुख विषयवस्तुको गाम्भीर्यप्रति नजरअन्दाज गरी सामान्य रूपमा इन्कार गर्दैमा सो कसुरमा संलग्नता रहेको छैन भनी मान्न मिल्ने अवस्था रहन नसक्ने ।

अनुसन्धानको क्रममा आफ्नै हस्ताक्षरले आफ्नो बयान बेहोरा लेख्ने यी प्रतिवादीलाई सो साबिती बयानमा कुनै किसिमले दबाबमा पारी सो बयान लेख्न बाध्य पारिएको भनी मौकामा गरेको बयानलाई अन्यथा प्रमाणित गराउन सकेको देखिँदैन । अदालतसमक्ष कसुरमा इन्कार रही बयान गरे पनि सो इन्कारी बयानलाई ठोस प्रमाणबाट खम्बिर गराउन सकेको नदेखिँदा केवल इन्कारी बयानको

आधारमा मात्र निजले आरोपित कसुर गरेनन् भनी मान्न सकिने अवस्था देखिँदैन । जहाँसम्म उजुरीकर्ताको पहिचान हुन नसकेको, अदालतमा आई बकपत्र गर्न नसकेको भनी पुनरावेदकतर्फका विद्वान् कानून व्यवसायीहरूले बहस प्रस्तुत गर्नुभएको सन्दर्भमा हेर्दा, उजुरी बेनामे रूपमा दिन सकिने नै हुन्छ । सो बेनामे उजुरी अनुसन्धान प्रारम्भ गर्ने सुरुवाती बाटोसम्म हो । अनुसन्धानबाट देखिएको CD समेतबाट यी प्रतिवादी स्पष्ट रूपमा कसुरदार देखिइरहेको, कसुरदार हो भन्ने द्विविधा नै नभएको, निर्विवाद रूपमा प्रमाणित भइरहेको अवस्थामा सो बहस जिकिर स्वीकारयोग्य नदेखिने ।

प्रतिवादीले शम्शेर घिसिडलाई कारागार स्थानान्तरणको सन्दर्भमा प्रतिक बजगाईसँग कुराकानीका क्रममा निज शम्शेर घिसिडको नाम टिपेर राखेको एवं प्रतिक बजगाईसँग रूपैयाँ बुझी लिई गनी खल्लीमा राखेको स्पष्टरूपमा उक्त सि.डि.मा रहेको दृश्यबाट देखिइरहेको अवस्थामा निज प्रतिवादीले रकम बुझिलिएको हो, होइन ? वा सो रकम बरामद भयो भएन ? भन्ने सम्बन्धमा थप तथ्यहरूबाट पुष्टि प्रमाणित हुनुपर्ने अवस्था देखिन नआएबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गरेको विशेष अदालतको मिति २०७२।८।२६ मिलेकै देखिने ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादीले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गरेको प्रमाणित हुन आएबाट यी प्रतिवादी महेन्द्र प्रकाश अधिकारीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१)(क) बमोजिम १५ दिन कैद र सो दफा ३(१) बमोजिम रु.१०,०००।-(दश हजार रूपैयाँ) जरिवानासमेत हुने ठहराई सुरु विशेष अदालतबाट मिति २०७१।८।२६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: शा.अ.सुरथप्रसाद तिमल्सेना

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७५ साल जेठ १५ गते रोज ३ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७३-CR-०३१६, भ्रष्टाचार (रकम हिनामिना), नेपाल सरकार वि. राम किशोर शर्मासमेत

जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सर्लाहीको मिति २०७२।४।२१ च.नं. ११८ को पत्रबाट सरस्वति प्रा.वि. रामनगर बहुअर्वा-९ को विद्यालयलाई निकासी भई आएको रकम बैंकबाट झिकिएको रकम रु.४,५१,३५०।- नेपाल बैंक लिमिटेड शाखा कार्यालय मलंगवामा रहेको राजस्व खाता नं. १-१-००१ कार्यालयको कोड नं. १९-३५०-०१ को राजस्व बेरुजु शीर्षक नं. १५११२ मा भौचर नं. २५९३३८६६ बाट मिति २०७२।४।२१ मा जम्मा गरेकोसमेत देखिन्छ । साथै मिसिल संलग्न रहेको जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सर्लाहीको मिति २०६५।८।३० को पत्रबाट कक्षा १ को विद्यालय सञ्चालन अनुमति प्राप्त गरेको र सोही कार्यालयको मिति २०६८।६।६ को पत्रबाट कक्षा २ सञ्चालनका लागि अपग्रेड भएको देखिएबाट समेत यकिन अभिलेखको अभावमा पछिल्लो समयको अवस्था मात्र उल्लेख भएको प्रतिवेदनको आधारमा विद्यालय सञ्चालनमा नै नभएको भन्न मिल्ने नदेखिने ।

प्रतिवादीहरूले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा गरेको बयानमा सितलहरका कारण विद्यालय बन्द रहेकोसम्म स्वीकार गरी अन्य अवस्थामा विद्यालय सञ्चालनमा नै रहेको र रु.४,५१,३५०।- प्रतिवादीहरूले झिकी भ्रष्टाचार गन्यो भनी लगाइएको आरोप सम्बन्धमा उक्त रकम बेरुजु कायम भई नेपाल बैंक लिमिटेड शाखा कार्यालय मलंगवामा रहेको राजस्व खाता नं. १-१-००१ कार्यालयको कोड नं. १९-३५०-०१ को राजस्व बेरुजु शीर्षक नं. १५११२ मा मिति २०७२।०४।२१ मा जम्मा गरेको मिसिल संलग्न भौचरबाट समेत देखिएको र राजस्व खातामा अभियोगमा

उल्लिखित रकम रु.४,५१,३५०।- फिर्ता भइसकेको र प्रतिवादीहरूबाट अन्य फिर्ता गर्नुपर्ने बेरुजु रहेकोसमेत नदेखिएको अवस्थामा आर्थिक हिनामिना गरी भ्रष्टाचार गरेको भन्ने वादी नेपाल सरकारको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

नियमसम्मत तरिकाबाट प्राप्त रकम विद्यालय सञ्चालनको लागि सम्बन्धित शीर्षकमा खर्च भई बाँकी बेरुजु रकम राजस्व खातामा जम्मा गरी दिइसकेको अवस्थामा यी प्रतिवादीहरूमाथि झुठ्ठा विवरण दिई रकम निकासी लिई उक्त रकम खाई मासी हिनामिना गरी भ्रष्टाचार गरेको भनी लगाइएको अभियोग दाबी वादीले स्पष्ट रूपमा यकिन हुन सक्ने आधार र प्रमाण पेश गर्न नसक्नुका साथै शङ्कारहित ठोस वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेकोसमेत नदेखिँदा यी प्रतिवादीहरू राम किशोर शर्मा र श्री सुमन पाण्डेयले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने तहऱ्याएको विशेष अदालत काठमाडौंको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादीहरू राम किशोर शर्मा र श्री सुमन पाण्डेयलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने तहऱ्याई भएको विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०७२।१२।१५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: गिता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: अर्जुन पोख्रेल

इति संवत् २०७३ साल चैत २७ गते रोज १ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७३-WO-११४८, उत्प्रेषण / परमादेश, राजकुमार राई वि. धादिङ जिल्ला अदालतसमेत

साइला राई सोमबहादुरको अर्को छोरा हो भनी निवेदकले जिकिर लिन सकेको पाइँदैन । उक्त वडामा साइला राई भन्ने अर्को व्यक्ति छ भनी सो व्यक्तिको अस्तित्व देखाउन सकेकोसमेत पाइँएन ।

साथै निवेदकले सोमबहादुर राईको छोरा होइन भनी दाबी लिन सकेको नपाइएबाट साइला राई र राजकुमार राई एकै व्यक्ति होइनन् भन्ने दाबी विश्वसनीय देखिन नआउने ।

“साइला राईको घर ठेगानामा गई निजलाई खोजतलास गर्दा निज फेला नपरेकोले निजकै घरमा प्रहरीले टाँसेको ठीक छ” भनी पिडा गा.वि.स. वडा नं. २ बस्ने रामचन्द्र घले, शान्ति गौतम, दुर्गाबहादुर तामाङ साक्षी भई सचिव एकनारायण आचार्यको रोहबरमा म्याद तामेल भएको मिसिल संलग्न तामेली म्यादको प्रतिलिपिबाट देखिन आएको छ । बाबुको नाम तथा ठेगानासमेत सही उल्लेख भई अदालती बन्दोबस्तको ११० नं. बमोजिम रीतपूर्वक तामेल भएको सो तामेली म्यादलाई अन्यथा भन्न सकिने अवस्था देखिँदैन । यसरी निवेदकको नाममा कानूनबमोजिम म्याद तामेल भएको अवस्थामा आफूउपर परेको अभियोगका सम्बन्धमा थाहा जानकारी नपाएको र प्रतिवाद गर्ने मौका नपाएको भन्ने निवेदन दाबी युक्तिसङ्गत नदेखिने ।

उपर्युक्तबमोजिमको आधार कारणबाट जबरजस्ती करणी मुद्दाका प्रतिवादी साइला राई नै यी निवेदक राजकुमार राई भएको र उक्त मुद्दामा निजको नाममा जारी भएको म्याद रीतपूर्वक नै तामेल भएको देखिन आएकोले यी निवेदकले अदालतको फैसलाबमोजिम वहन गर्नुपर्ने दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने अवस्था देखिन आएन । तसर्थ निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहनुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिन नआएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: महेश खनाल

इति संवत् २०७४ साल भाद्र ९ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७४-WO-०८४९, उत्प्रेषण,

डा. मधुकर दाहालसमेत वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकु

निवेदन दाबीबमोजिमको अधिकृत छैटौं तहमा स्तरवृद्धिको लागि पाँचौं तहमा नियुक्ति पाएको मितिले पाँच वर्ष पुगेको हुनुपर्ने सर्त पूरा भएपश्चात् सम्बन्धित कर्मचारी स्तरवृद्धिको लागि योग्य ठहरियो भने पाँच वर्ष पुगेको मितिदेखि नै ज्येष्ठता कायम हुने गरी स्तरवृद्धि गर्न कुनै कानूनले रोक लगाएको नदेखिने ।

मिसिल संलग्न कागज पत्रहरू हेर्दा निवेदकमध्येका डा.मधुकर दाहालले मिति २०५७।३।८, डा.खगेन्द्र आचार्यले मिति २०६३।१।२२ र डा.रामहरि रेग्मीले मिति २०६३।२।१० को निर्णयबाट हे.अ. सहायक पाँचौं तहमा स्थायी नियुक्ति प्राप्त गरेको देखिन्छ । निजहरूलाई अधिकृत छैटौं तहमा स्तरवृद्धि गर्ने निर्णय गर्दा निजहरूले पाँचौं तहमा स्थायी नियुक्ति पाएको अवधिले पाँच वर्ष पुगेको मितिदेखि ज्येष्ठता कायम नगरी निवेदक डा. मधुकर दाहाललाई मिति २०७१।४।१ देखि, डा. खगेन्द्र आचार्यलाई मिति २०७२।१।०।१ गतेदेखि र डा. रामहरि रेग्मीलाई मिति २०७१।१।०।१ देखि ज्येष्ठता कायम देखिन आयो । उक्त ज्येष्ठता कायम गरिएको मिति के कुन आधारमा निर्धारण गरिएको हो सोको कुनै वस्तुनिष्ठ आधार कारण खुलाउन सकेको देखिन आएन । स्पष्ट कानूनी आधारबिना हचुवा र मनोगत आधारमा ज्येष्ठता मिति निर्धारण गर्ने स्वविवेकीय अधिकार प्रचलित कानूनले विपक्षी स्वास्थ्य सेवा विभागलाई प्रदान गरेको नदेखिने ।

अतः नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को संशोधित कानूनी व्यवस्थाले यी निवेदकहरूले पाँचौं तहमा नियुक्ति पाएको मितिले सेवा अवधिको गणना गरी स्तरवृद्धि गर्न रोक लगाएको नदेखिएको हुँदा निवेदक डा. मधुकर दाहालको हकमा सुरु नियुक्तिको निर्णय मिति २०५७।३।८, डा. खगेन्द्र आचार्यको हकमा सुरु

नियुक्ति मिति २०६३।१।२२ र डा. रामहरि रेग्मीको हकमा सुरु नियुक्ति मिति २०६३।२।१० देखि नै ५ वर्ष सेवा अवधि गणना गरी ५ वर्ष पुगेको मितिदेखि ज्येष्ठता कायम हुने गरी स्तरवृद्धि गर्नुपर्नेमा सो नगरी बिना कुनै कानूनी आधार निवेदक डा. मधुकर दाहाललाई मिति २०७१।४।१ देखि, डा. खगेन्द्र आचार्यलाई मिति २०७२।१।०।१ गतेदेखि र डा. रामहरि रेग्मीलाई मिति २०७१।१।०।१ देखि ज्येष्ठता कायम हुने गरी विपक्षी स्वास्थ्य सेवा विभागबाट भएका क्रमशः मिति २०७१।४।२८, मिति २०७२।१।१।९ र २०७१।१।०।२९ का निर्णयहरू र सोसम्बन्धी पत्राचारहरूसमेत त्रुटिपूर्ण देखिन आएकोले उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने।

अब नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ ले व्यवस्था गरेबमोजिम यी निवेदकहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको पाँचौं तहमा नियुक्त भएको मितिले पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा गरेको मितिदेखि ज्येष्ठता कायम हुने गरी निवेदकहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको छैठौं तहमा स्तरवृद्धि गर्नु गराउनु भनी विपक्षी स्वास्थ्य सेवा विभागको नाममा परमादेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: महेश खनाल

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७५ साल भाद्र २० गते रोज ४ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०७४४, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. बमविक्रम लिम्बू

मृतकको शरीरका विभिन्न भागमा चोट देखाउने घटनास्थल तथा लास जाँच मुचुल्का, The cause of death is suggestive of head injury with multiple blunt trauma on the body भन्नेसमेत बेहोराको शव परीक्षण प्रतिवेदन, प्रतिवादी बाबुले नै कुटपिट गरी मृतक आमालाई मारेको हो भन्ने जाहेरवालाको जाहेरी

तथा बकपत्र बेहोरा, आफ्नो कुटपिटका कारण श्रीमतीको मृत्यु भएको हो भनी गरेको प्रतिवादीको मौकाको तथा अदालतको बयान, प्रतिवादीकै कुटपिटका कारण मृतकको मृत्यु भएको हो भनी गरेको प्रतिवादीका छोरा धिरेन्द्र सेवाहङ्ग लिम्बूको कागज तथा बलबहादुर राईसमेतका साक्षीहरूको बकपत्रसमेतबाट यिनै प्रतिवादीले कुटपिट गर्दा निजकै कर्तव्यबाट मृतक हेमकुमारी लोवा लिम्बूको मृत्यु हुन पुगेको तथ्यसहितको वारदात पुष्टि हुन आउने। यिनै प्रतिवादीको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएकोमा अन्यथा नरहे तापनि प्रतिवादीले मनसायपूर्वक श्रीमतीको हत्या गरेका हुन् कि आवेशमा आई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको हो भन्ने सम्बन्धमा हेर्नुपर्ने देखिन्छ। यस सम्बन्धमा प्रतिवादीले आफूले श्रीमतीलाई कुटपिट गरेकोमा साबित नै रहेका छन् भने मार्ने उद्देश्य राखी कुटपिट गरेको होइन भनी बयान लेखाएको देखिन्छ। जाहेरवाला विरेन सेवा लिम्बूले अदालतमा आई बकपत्र गर्दा आमा पहिलेदेखि नै मादकपदार्थ सेवन गरी बुबासँग झगडा गर्ने गर्नुहुन्थ्यो। वारदातको दिन पनि बुबासँग झगडा गर्दा बुबाले कुटपिट गर्दा आमाको संवेदनशील अङ्गमा चोट पुगी मृत्यु भएको जस्तो लाग्छ। बुबाले मार्ने नियतले नै कुटपिट गरेको जस्तो लाग्दैन। म सो दिन घरमा नभएको हुँदा सबै कुरा थाहा भएन भनी बेहोरा उल्लेख गरेका छन्। प्रतिवादीकै कुटपिटका कारण मृतकको मृत्यु भएकोमा विश्वास लाग्दछ तथापि प्रतिवादीले ज्यान मार्ने नियतले नै कुटपिट गरेका होइनन् जस्तो लाग्दछ भनी वादी पक्षका साक्षीहरूले बकपत्र गर्दा बेहोरा खुलाइदिएको देखिन्छ। मिसिल संलग्न कुनै कागज प्रमाणले प्रतिवादीले मार्ने नियत राखी आफ्नै श्रीमतीलाई कुटपिट गरेका थिए भन्ने खुल्न सकेको देखिँदैन। मनसायपूर्वक गरिएको हत्यामा मार्ने मनसाय राखी कसैलाई कुटपिट गर्दा मार्नुपर्नेसम्मको कारण वा

रिसइवी देखिनु पर्दछ । प्रतिवादी र मृतक निजकी श्रीमतीबिच मार्नु पर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी केही देखिँदैन । झगडाको कारण मृतकले मादक पदार्थ सेवन गरेर आई प्रतिवादीसँग झगडा गरेको भन्ने प्रतिवादीको बयान तथा जाहेरवालाको बकपत्रबाट देखिन आउने ।

यस सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. मा लाठा ढुङ्गा वा साधारण सानातिना हात हतियारले कुटी, हानी, घोची वा अरु ज्यान मर्ने गैह्र कुरा गरी ज्यान मारेमा एकैजनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एकजना र धेरै जनाको हुल भई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ । त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ भन्नेसमेतको कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस कानूनी व्यवस्थाबमोजिम कसैलाई कसुरदार कायम गर्न निजले ज्यान मार्ने मनसाय राखी ज्यान मार्ने कार्य गरेको पुष्टि भएको हुनुपर्दछ । त्यसैगरी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा ज्यान मार्नाको मनसाय रहेनछ, ज्यान लिनुपर्नेसम्मको इवी पनि रहेनछ, लुकी चोरीकन हानेको पनि रहेनछ उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादि हान्दा सोही चोट पिरले ऐनका म्यादभित्र ज्यान मारेमा दश वर्ष कैद गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको र यस व्यवस्थाअनुसार तत्कालको रिसमा कसैले साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्काले हान्दा कसैको मृत्यु भएमा यस नं. बमोजिम आवेशप्रेरित हत्या हुने देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा मृतक र प्रतिवादी श्रीमान् श्रीमती नाताका व्यक्ति रहेको देखिन्छ । उनीहरूबिचमा सामान्य झैझगडा भइरहने गरेको र वारदातको दिन पनि खाना पकाइरहेको पति बमविक्रम लिम्बूलाई बाहिरबाट रक्सी खाएर आएको मृतक श्रीमती हेमकुमारी लोवा

लिम्बूले आमा र अन्य गाउँका महिलाहरूको नाम पतिसँग जोडी अभद्र व्यवहारसमेत देखाई झगडा गरेकोले प्रतिवादीले मृतक श्रीमतीलाई बाँसको भाटाले कुटपिट गरेको भन्ने देखिन्छ । मृतक श्रीमतीसँगको पूर्वरिसइवी तथा मार्नुपर्नेसम्मको कारण केही रहे भएको देखिँदैन । निज प्रतिवादीले आफ्नै श्रीमती मार्नका लागि पूर्वयोजना बनाएको, कुनै हातहतियार तथा घातक वस्तु प्रयोग गरेको देखिँदैन । वारदात घटित भएको घरभित्रबाट फलामको मकै गोड्ने दुईवटा काटा प्रहरीले बरामद गरेको भए पनि मृतकलाई कुटपिट गर्दा उक्त काटाको प्रयोग भएको थियो भनी देखाउने कुनै प्रमाण मिसिल संलग्न देखिएको छैन । प्रतिवादीले मौकामा समेत कुनै हतियारले हानेको होइन बाँसको भाटाले हानेको भनी बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले श्रीमतीको अवस्था गम्भीर भएको थाहा पाएपश्चात् छिमेकीहरूलाई बोलाएको देखिन्छ । कुटपिट भइसकेपछि प्रतिवादी र मृतक एउटै कोठामा अलगअलग खाटमा सुतेकोमा राति ११ बजेतिर मृतकले पिसाब गरेको सुनी प्रतिवादी निद्राबाट उठी मृतकलाई पानी खुवाई केही बेर आराम गर्न लगाई उल्टीसमेत गरेपछि निजलाई उपचारको लागि लैजान प्रतिवादीले एम्बुलेन्ससमेत बोलाएको र एम्बुलेन्समा राख्दा राख्दै श्रीमतीको मृत्यु भएको भनी निजले बयान गरेका छन् । यसरी प्रतिवादीमा आफ्नै श्रीमतीलाई मार्ने मनसाय थियो र सोही मनसायबमोजिम नै निजले श्रीमतीलाई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको ज्यान गएको भन्ने पुष्टि नभई प्रतिवादी र मृतकबिच मृतकले मादक पदार्थ सेवन गरी आएर प्रतिवादीसँग झगडा गरेको अवस्थामा प्रतिवादी आवेशमा आई उसै मौकामा भेटिएको बाँसको भाटाले श्रीमतीलाई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आएको छ । सोहीबमोजिम प्रतिवादीको कार्यलाई तत्कालको आवेशमा आई गरेको कसुर मानी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुर ठहर गरी सोही १४ नं.

बमोजिम सजाय गरेको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको फैसला मिलेकै देखिन्छ। मृतकलाई मार्नेसम्मको इवी वा मनसाय प्रतिवादीमा रहेको प्रमाणित हुने कुनै पनि प्रमाण मिसिलमा विद्यमान रहेको नदेखिँदा मनसाय तत्त्वको अभावमा प्रतिवादीलाई सुरु अभियोग मागदाबीबमोजिम नै ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. को कसुरमा सोही नं. बमोजिम सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः प्रतिवादी विक्रम भनिने बमविक्रम लिम्बूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. बमोजिमको कसुरमा सोही १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने गरी भएको सुरु पाँचथर जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको मिति २०७४।९।२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)
इति संवत् २०७७ साल जेठ २५ गते रोज १ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-CR-१७८६, सवारी ज्यान, नेपाल सरकार वि. टोपबहादुर थापा

प्रतिवादीले चलाएको बसले ठक्कर लागी घाइते भएका मृतकमाथि पुनः गाडी चढाई किचेको भन्ने जाहेरी दरखास्तमा उल्लेख रहेको भए तापनि जाहेरवाला अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्दा प्रतिवादी टोपबहादुर थापाले मार्ने मनसायले ठक्कर दिई मारेको होइन, अकस्मात घटना घटेको हो भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ। घटनास्थल प्रकृति मुचुल्का र सडक दुर्घटना प्रतिवेदनले प्रतिवादीले ठक्कर दिई लडेका घाइतेलाई पुनः सवारी ब्याक गरी किचेको भन्ने उल्लेख गरेको देखिँदैन। घटनामा घाइते भएका समीर गुरुडसमेतले अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा

घाइते भई लडेका केशव थापालाई गाडी ब्याक गरी किचेको हो भनी लेखाएको भए तापनि समीर गुरुडले अदालतमा बकपत्र गर्दा गाडीले ठक्कर दिएपछि म पनि बेहोस भइहालँ। ब्याक गरेको थाहा भएन भनी लेखाएको देखिन्छ। जाहेरी बेहोरा र मौकाको कागजमा प्रतिवादीले मादक पदार्थ सेवन गरेको उल्लेख गरेको भए तापनि मौकामा प्रतिवादीको स्वास्थ्य परीक्षण गरिएको मिसिलबाट नदेखिँदा सो समयमा प्रतिवादीले मादक पदार्थ सेवन गरेका थिए भन्न सकिने आधार मिसिलबाट देखिन आउँदैन। यसरी जाहेरवालाको अदालतमा भएको बकपत्र, प्रत्यक्षदर्शी तथा पीडित समीर गुरुडको अदालतको बकपत्र, प्रतिवादीको मौकाको र अदालतको बयान, मौकामा तयार भएको सडक दुर्घटना प्रतिवेदनलगायतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट प्रतिवादी टोपबहादुर थापाले चलाएको गाडीले सडक किनारामा हिँडिरहेका मृतक केशव थापालाई ठक्कर दिएको र सोही ठक्करका कारणले निजको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने पुष्टि हुन आएको भए तापनि निज मृतक केशव थापा घाइते भई लडेको अवस्थामा प्रतिवादीले पुनः गाडीले किची केशव थापालाई मारेको भन्ने देखिन नआउने।

कसैलाई मार्ने मनसायले सवारी साधनले ठक्कर दिई वा किची मारेको अवस्थामा आकर्षित हुने कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(१) ले कसैले सवारी चलाई कुनै मानिसलाई किची, ठक्कर दिई वा कुनै किसिमले सवारी दुर्घटना गराई सवारीमा रहेको सवारी बाहिर जुनसुकै ठाउँमा रहे बसेको कुनै मानिस त्यस्तो दुर्घटनाको कारणबाट तत्कालै वा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलमा उल्लिखित म्यादभित्र मरेमा त्यस्तो कार्य ज्यान मार्ने मनसाय लिई गरेको भए त्यसरी सवारी चलाउने व्यक्तिलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुनेछ। कसैले ज्यान मार्ने मनसाय लिई त्यस्तो कार्य गरेकोमा ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भने त्यसरी

सवारी चलाउने व्यक्तिलाई कसुरको मात्राअनुसार पाँच वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म कैद हुने छ भन्ने व्यवस्था गरेको देखिने ।

यसरी उल्लिखित दफाबमोजिम कसुर भई सजाय हुनका लागि प्रतिवादीले पूर्वरिसइवी वा अन्य कुनै कारणले ज्यान मार्ने मनसाय राखी कुनै सवारी साधनले ठक्कर दिएको वा किचेको भन्ने पुष्टि हुनुपर्ने देखिन्छ । वादी नेपाल सरकारको यी प्रतिवादीले पूर्वरिसइवी राखी मृतक केशव थापालाई मार्ने मनसायले ठक्कर दिएको नभए तापनि ठक्कर लागेपछि लडेका घाइतेमाथि गाडी चढाई, ब्याक गरी, किची मारेको अवस्थामा प्रतिवादीमा तत्काल मनसाय तत्त्व विकास भएको भन्ने पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ । यस सम्बन्धमा प्रतिवादीले ठक्कर खाई लडेका घाइतेलाई गाडी ब्याक गरी किचेको भन्ने पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादीमा मृतकलाई मार्नेसम्मको मनसाय विकास भएको थियो भनी मान्न सकिने देखिन आएन । सो हुँदा प्रतिवादीको कार्य सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(१) बमोजिमको कसुर भएको हुँदा सोही दफाबमोजिम सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) मा कसैले कुनै सवारी चलाएबाट कुनै मानिसलाई किची, ठक्कर लागी वा कुनै किसिमले सवारी दुर्घटना भई सवारीमा रहेको वा सवारी बाहिर जुनसुकै ठाउँमा रहे बसेको मानिस त्यस्तो दुर्घटनाको कारणबाट तत्कालै वा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलमा उल्लिखित म्यादभित्र मरेमा त्यस्तो कार्य ज्यान मार्ने मनसाय लिई गरेको नभए तापनि त्यसरी सवारी चलाउँदा कसैको ज्यान मर्न सक्ने ठुलो सम्भावना छ भन्ने कुरा जानी जानी वा लापरवाही गरी सवारी चलाएको कारणबाट सवारी दुर्घटना हुन गई त्यसैको कारणबाट कुनै मानिसको मृत्यु हुन

गएको रहेछ भने त्यसरी सवारी चलाउने व्यक्तिलाई कसुरको मात्राअनुसार दुई वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद हुने छ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस व्यवस्थाले कसैले ज्यान मार्ने मनसाय राखेको नभए तापनि ज्यान मर्नसमेत सक्ने अवस्थाको जानकारीसहित लापरवाही गरी सवारी चलाउँदा उक्त सवारीले लागेर वा किचेर कसैको मृत्यु हुन्छ भने लापरवाही गरी सवारी चलाएको मानिने र यस व्यवस्थाबमोजिम सजाय हुने भन्ने व्यवस्था गरेको देखिने ।

प्रतिवादीले लापरवाहीपूर्ण तरिकाले सवारी चलाउँदा प्रस्तुत मुद्दाको वारदात घटित भएको मानी उच्च अदालत सुर्खेतको फैसलाले निज प्रतिवादी टोपबहादुर थापालाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) बमोजिमको कसुर कायम गरी सोही दफाबमोजिम सजाय गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धमा हेर्दा मिसिल संलग्न रहेको सडक दुर्घटना प्रतिवेदनले सडकको पूरा चौडाइ ३८ फिट र पक्की सडकको भाग २७ फिट देखाएको छ । प्रतिवादीले चलाएको बस सडकछेउको नालासम्म पुग्न गएको रेखा चित्रणसहितको प्रतिवेदनबाट देखिन्छ । विपरीत दिशाबाट सवारी आइरहेको थियो भन्ने प्रतिवादीको जिकिर समर्थन गर्ने गरी उक्त प्रतिवेदनले कुनै गाडी देखाएको छैन भने विपरीत दिशाबाट आउने गाडीलाई साइड दिन वा दोहोरो सवारी आवागमन गर्नका लागि पर्याप्त चौडाइ रहेको सडक देखिन्छ । घटनास्थल मुचुल्काले सडकको पिच भएको भागको किनारदेखि २ मिटर ४० इन्च नाली बाहिरको ढुङ्गामा रगत लागेको देखाएको छ । जसले समेत गाडीले सडक छोडी गएर ठक्कर दिएको देखिन्छ । त्यसैगरी सडक दुर्घटना प्रतिवेदनले सडक घुमाउरो नभई सिधा देखाएको छ । सिधा र सम्म सडकमा सडक छाडी सडक किनारमा रहेको नालीको भागसम्म पुगेर गाडीले ठक्कर दिएको देखिँदा प्रतिवादीले चलाएको गाडी जाहेरी तथा मौकाको

कागज बेहोरामा उल्लेख भएबमोजिम अत्यधिक गतिमा अनियन्त्रित अवस्थामा गुडिरहेको थियो भन्ने देखिन्छ। ब्रेक लगाउँदा ब्रेक लस्किएर ठोक्किन पुगेको हो भन्ने प्रतिवादी स्वयंको अदालतसमक्ष भएको बयानले समेत प्रतिवादीले चलाएको गाडी अनियन्त्रित गतिमा रहेको र ब्रेक नलागी प्रतिवादीले नियन्त्रणमा राख्न नसकेको अवस्थामा सडक किनारामा हिँडिरहेका व्यक्तिहरूलाई ठक्कर लाग्न पुगेको देखिन्छ। नियन्त्रित गतिमा चलाइएको सवारी साधन चाहेको स्थानमा रोक्न सकिन्छ भने अनियन्त्रित गतिमा चलाइएको सवारी चालकको नियन्त्रणभन्दा बाहिर रहेको हुन्छ। आफ्नो नियन्त्रणभन्दा बाहिरको गतिमा सवारी चलाउने कार्यलाई लापरवाहीपूर्ण तरिकाले चलाएको भनी मान्नुपर्ने हुन्छ। कुनै पनि चालकले सवारी साधन चलाउँदा आफ्नो नियन्त्रणमा रहने गरी चलाउनु अनिवार्य सर्तको रूपमा रहन्छ। अतः प्रतिवादीले लापरवाही गरी अनियन्त्रित गतिमा सवारी चलाएको कारणले नै सो बस नियन्त्रण गर्न नसकी प्रस्तुत वारदात घट्न गएको तथ्य पुष्टि हुन आउने।

अत्यधिक र अनियन्त्रित गतिमा सवारी साधन चलाउँदा उक्त सवारी आफ्नो नियन्त्रणभन्दा बाहिर जाने र चाहेको अवस्थामा नियन्त्रण गर्न नसकिने भन्ने कुरा सामान्य सुझबुझ भएका प्रतिवादीलाई थाहा थिएन भन्ने देखिँदैन। अनियन्त्रित गतिमा सवारी चलाउँदा दुर्घटना भई सडक किनारमा रहेका वा हिँड्दै गरेका मानिसहरू मर्नसमेत सक्ने भन्ने कुरा जानीजानी अनियन्त्रित तवरले प्रतिवादीले सवारी चलाई दुर्घटना हुन पुगेको देखिँदा प्रतिवादीले लापरवाहीपूर्ण तरिकाले सवारी चलाउँदा उक्त सवारीले सडक किनारामा हिँड्दै गरेका मृतकलगायतका व्यक्तिहरूलाई ठक्कर दिँदा मृतक केशव थापाको मृत्यु हुन पुगेको पुष्टि हुन आएको छ। प्रतिवादीले लापरवाहीपूर्ण तरिकाले सवारी चलाउँदा मृतक केशव थापाको मृत्यु भएको

हुँदा प्रतिवादीको कार्य सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) बमोजिमको कसुर ठहर गरी सोही ऐन दफाबमोजिम ७ वर्ष कैद सजाय हुने गरी भएको उच्च अदालत सुर्खेतको फैसला मिलेकै देखिने।

अतः प्रतिवादी टोपबहादुर थापाले अनियन्त्रित गतिमा चलाएको ना.३ ख. ७६९१ नं. को बसले सडक छाडी सडक किनारामा हिँडिरहेका केशव थापालगायतका व्यक्तिहरूलाई ठक्कर दिँदा मृतक केशव थापाको मृत्यु हुन पुगेको हुँदा निज प्रतिवादीलाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) बमोजिमको कसुरमा सोही दफा १६१(२) बमोजिम ७ वर्ष कैद सजाय हुने गरी उच्च अदालत सुर्खेतबाट मिति २०७४।१०।२९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)
इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २५ गते रोज १ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०३३१, लागु औषध (खैरो हेरोइन), नेपाल सरकार वि. राजेन्द्र सिंह सरदारसमेत मौकाको प्रहरी प्रतिवेदन, बरामदी मुचुल्का, कसुरमा साबित रही गरेको प्रतिवादीहरूको मौकाको बयान तथा प्रतिवेदन दिने प्रतिवेदकहरूले मौकामा दिएको प्रतिवेदन बेहोरालाई सनाखत गर्दै अदालतमा गरिदिएको बकपत्रसमेतबाट प्रतिवादी सन्दिप थापाले नेपालगन्जबाट काठमाडौंसम्म लागु औषध लिएर आएको र लागु औषध बिक्री गर्न किन्ने व्यक्तिहरूलाई कुरिरहेको अवस्थामा काठमाडौंबाट पक्राउ परेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आउने।

अब यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूको कसुरमा संलग्नता तथा हुनुपर्ने सजायको सम्बन्धमा हेर्दा प्रतिवादी सन्दिप थापाबाट २७ ग्राम लागु औषध खैरो

हिरोइन बरामद भएकोमा अन्यथा रहेको छैन । निज प्रतिवादीको हकमा अभियोग दाबीबमोजिम सजाय भएको र निजको हकमा वादी नेपाल सरकारको कुनै पुनरावेदन जिकिरसमेत नरहेको हुँदा निजको हकमा थप केही विवेचना गरिरहनुपर्ने देखिँदैन । प्रतिवादीहरू राजेन्द्र सिंह सरदार र मणी चन्दको हकमा हेर्दा यी प्रतिवादीहरूले अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा प्रतिवादी सन्दिप थापालाई रु.१५,०००।- को ८ ग्राम बिक्री गरेको र १९ ग्रामसमेत काठमाडौँमा लगी बिक्री वितरण गर्ने र हुन आउने नाफा तीनैजनाले लिने सहमति गरी २७ ग्राम लागु औषध खैरो हिरोइन काठमाडौँमा लगी बिक्री वितरण गर्न दिएको हो भनी उल्लेख गरेका छन् । निज प्रतिवादीहरूले अदालतमा बयान गर्दा आफूहरूले लागु औषध सेवनसम्म गर्ने गरेको भए तापनि सहप्रतिवादी सन्दीप थापालाई कुनै लागु औषध दिएको होइन भनी इन्कारी बयान गरेको भए तापनि आफ्नो इन्कारी बयानलाई पुष्टि गर्न सकेका छैनन् । प्रतिवादी सन्दीप थापाले अदालतमा बयान गर्दा प्रतिवादी मणी चन्दले आमाको औषधी लगीदेउ भनी भनेकाले लिई आएको हुँ भनी सहप्रतिवादी मणी चन्दलाई पोल गरेका छन् । अदालतमा बयान गर्दा निज प्रतिवादीले आफ्नो जानकारीविना लागु औषध ल्याएको भन्ने जिकिर लिएको भए तापनि आफूबाट बरामद भएको विषयमा भने साबित नै रहेका छन् । अनुसन्धानको क्रममा भएको प्रतिवादीहरूको स्वीकारोक्ति बयानमा उल्लेख भएको ८ ग्राम र १९ ग्राम गरी जम्मा २७ ग्राम लागु औषधसहित प्रतिवादी सन्दीप थापा काठमाडौँमा पक्राउ परेकोमा विवाद छैन भने उक्त लागु औषधको स्रोत प्रतिवादीहरू राजेन्द्र सिंह सरदार र प्रतिवादी मणी चन्द नै रहेको देखिन आउने ।

पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारले प्रतिवादीहरूले समूहमा वारदात घटाएको र सबै प्रतिवादीको एकनास र समान भूमिका रहेको हुँदा

समान सजाय हुनुपर्छ भन्ने पुनरावेदन जिकिरलाई हेर्दा एकै वारदातमा समेत सबै प्रतिवादीहरूको समान भूमिका रहेको हुन्छ भनी मान्न सकिँदैन भने मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट समेत यी तीनजना प्रतिवादीहरूको समान भूमिका रहे भएको भन्ने देखिन आउँदैन । प्रतिवादी सन्दिप थापा नेपालगन्जबाट लागु औषध खरिद गरी काठमाडौँसम्म बिक्री वितरणका लागि आएका छन् भने प्रतिवादीहरू राजेन्द्र सिंह सरदार र मणी चन्दले यी प्रतिवादीलाई नेपालगन्जमा बिक्री गरेका छन् । उनीहरू काठमाडौँमा बिक्री वितरण गर्नका लागि आएको देखिँदैन । प्रतिवादीहरू राजेन्द्र सिंह सरदार र मणी चन्दसँगबाट प्रतिवादी सन्दीप थापाले लागु औषध खरिद गरेर ल्याएको भए तापनि यी प्रतिवादीहरू समूहमा सङ्गठित भई समान रूपमा कसुरमा संलग्न भएको भन्ने देखिँदैन । सो हुँदा प्रतिवादीहरूको कसुरमा संलग्नताको अवस्था तथा स्तरलाई हेरी सोहीबमोजिम सजाय गरेको उच्च अदालत पाटनको फैसला पुनरावेदनको रोहमा हेर्दा अन्यथा देखिन नआई मिलेकै देखिने ।

अतः प्रतिवादीहरू राजेन्द्र सिंह सरदार र मणी चन्दलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ)(ड) र (च) बमोजिमको कसुरमा सोही ऐनको दफा १४(१)(छ)(१) बमोजिम प्रतिवादी राजेन्द्र सिंह सरदारलाई ९ वर्ष कैद र रु.२०,०००।- जरिवाना र प्रतिवादी मणी चन्दलाई ६ वर्ष कैद र रु.१५,०००।- जरिवाना सजाय हुने गरी भएको सुरु फैसला सदर गरेको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।५।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुरिस्मिता)
इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २५ गते रोज १ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-१८५६, कर्तव्य ज्यान,

नेपाल सरकार वि. रामलाल वि.क.

प्रतिवादी बाबुले आमालाई कुटपिट गरी घाँटी बटारिदिएको कारणले आमाको मृत्यु भएको हो भन्ने जाहेरवाला तथा कागज गर्ने विनिता वि.क. को मौकाको कथन तथा बाबुले कुटपिट गर्दा आमाको मृत्यु भएको हो भनी जाहेरवालाले अदालतमा गरेको बकपत्र, आफूले कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु भएको हो भनी प्रतिवादीले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा खुलाएको बयान बेहोरा, यिनै प्रतिवादीको कुटपिटका कारण मृतकको मृत्यु भएका हो भनी मौकामा कागज गर्ने तथा अदालतमा बकपत्र गर्ने साक्षीहरूले लेखाइदिएको बेहोरा, घाँटी खुकुलो रहेको र हल्लाउँदा लन्याक लुरूक्क परेको भन्ने उल्लेख भएको घटनास्थल तथा लासजाँच मुचुल्का, मृतक निसा वि.क.को spinal injury को कारण मृत्यु भएको भन्ने पोष्टमार्टम रिपोर्टसमेतका आधार प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादी रामलाल वि.क. कै कर्तव्यबाट निजकी श्रीमती मृतक निसा वि.क. को मृत्यु भएको पुष्टि हुन आउने।

प्रतिवादीकै कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएकोमा विवाद रहेको नभए तापनि प्रतिवादीले मानसम्मको मनसाय राखी उक्त कसुर गरेका हुन् कि तत्कालको आवेशमा आई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको हो भन्ने सम्बन्धमा निरूपण हुनुपर्ने देखिन्छ। यस सम्बन्धमा हेर्दा मिति २०७२/८/२६ गते करिब ८:०० बजेको समयमा म काम गरेर घर आउँदा श्रीमतीले खाना बनाएको थिएन। मलाई भोक लागेको र मादक पदार्थ सेवन गरी आएकोले श्रीमतीलाई खाना बनाऊ भन्दा वादविवाद भई मैले श्रीमतीलाई लात्तीले तिघ्रामा हान्दा खाटमा लडेर घाँटी भाँचिन गई मिति २०७२/८/२७ गते बिहान ७:०० बजेको समयमा मृत्यु भएको हो। मैले जानीजानी श्रीमतीलाई घाँटी बटारी कर्तव्य गरी मारेको होइन भनी प्रतिवादीले अदालतसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ। यसबाट प्रतिवादीले श्रीमतीको मृत्यु आफूले

कुटपिट गर्दा भएको हो भनी स्वीकार गरेको भए तापनि जानी जानी र नियतवश श्रीमतीलाई मारेको होइन भनी जिकिर लिएको देखिने।

जाहेरवाला विजय वि.क. ले अदालतमा बकपत्र गर्दा आमा र बुबाबिच मिति २०७२/०८/२६ गते राति घरायसी कुरामा झगडा भई बुबाले तत्काल आवेशमा आई आमालाई धकेल्दा खाटमा ठोक्किई सोही चोटको कारण आमाको मृत्यु भएको कुरा बहिनीबाट सुनी थाहा पाएको हो। घाँटी बटारेको कारण आमाको मृत्यु भएको होइन। आमाको मृत्यु कर्तव्यबाट नभई बुबाको तत्काल आवेशको कारण घटना भएको हो भन्ने बेहोरा खुलाई प्रतिवादी बाबुले नियतवश आमाको ज्यान मारेको नभई आवेशमा कुटपिट गर्दा घटना वारदात भएको भनी लेखाइदिएको देखिन्छ। त्यसैगरी वस्तुस्थिति मुचुल्काका राजकुमार वि.क. तथा घटना विवरण कागज गर्ने कर्णबहादुर कार्कीलगायतले लोम्ने स्वास्थ्यको घरायसी विवादको कारण झगडा हुँदा प्रतिवादी रामलालले धकेल्दा निशा वि.क. को घाँटी खाटमा लडी सोही चोटको कारण मृतकको मृत्यु भएको हो भनी अदालतमा बकपत्र गर्दा बेहोरा लेखाइदिएको देखिन्छ।

प्रतिवादीले नियतवश आफ्नै श्रीमतीलाई मारेको होइन निजलाई कुटपिट गर्दा निजको ज्यान गएको हो भनी आफ्नो कुटपिटका कारण श्रीमतीको मृत्यु भएको भए तापनि जानीजानी नियतवश मारेको होइन भनी जिकिर लिएका छन्। अदालतमा बकपत्र गर्ने जाहेरवालालगायतका साक्षीहरूले यी प्रतिवादीले नियतवश आफ्नै श्रीमतीलाई मारेका हुन् भनी कितान गरी लेखाउन सकेका छैनन्। प्रतिवादी र मृतक निजकी श्रीमतीबिचमा २६ गते राति झगडा भई २७ गते बिहान मात्र मृतकको मृत्यु भएको देखिन्छ। झगडा कुटपिट भएको र मृत्यु भएको बिचको समयमा प्रतिवादीले मृतकमाथि थप प्रहार तथा कुटपिट गरेको भन्ने पनि देखिँदैन। मृतककी छोरी विनिता वि.क.

को कागजअनुसार मृतक मर्नुभन्दा अगाडि निज विनितासँग बोलेको र निज मृतकले गएको राति बाबुले घाँटी बटारी दिएका हुन् भनी उल्लेख गरेको भन्ने देखिन्छ । निजको भनाइ बेहोरा हेर्दासमेत प्रतिवादीले मार्ने नियतले कुटपिट गरेको तथा घाँटी बटारीदिएको भनी निज मृतकले भनेकोसमेत देखिँदैन । प्रतिवादीले मार्ने मनसाय नै राखेको अवस्थामा निजले कुटपिटको घटनापछि मर्नुभन्दा अगाडि रातभरिको समयमा पुनः कुटपिट वा प्रहार गर्नुपर्ने हुन्थ्यो । प्रतिवादीले त्यस्तो कार्य गरेको देखिँदैन । प्रतिवादीमा आफ्नै श्रीमतीलाई मार्नुपर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी वा कारण मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट पुष्टि हुन आएको देखिँदैन । आफ्नै श्रीमतीलाई मार्नका लागि पूर्वतयारी गरेको, योजना बनाएको, धारिलो वा घातक हतियारले प्रहार गरेको भन्नेसमेत देखिँदैन । सो हुँदा प्रतिवादीले मार्ने मनसाय राखी श्रीमतीको हत्या गरेको नभई श्रीमतीसँग झगडा हुँदा तत्कालको रिसमा श्रीमतीलाई कुटपिट गरेको तथा निजको घाँटी बटारी दिएको हुँदा निज श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने देखिने ।

यस सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. मा लाठा ढुङ्गा वा साधारण सानातिना हात हतियारले कुटी, हानी, घोची वा अरु ज्यान मर्ने गैह्र कुरा गरी ज्यान मारेमा एकैजनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एकजना र धेरैजनाको हुल भई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ । त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ भन्नेसमेतको कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस कानूनी व्यवस्थाबमोजिम कसैलाई कसुरदार कायम गर्न निजले ज्यान मार्ने मनसाय राखी ज्यान मार्ने कार्य गरेको पुष्टि भएको हुनुपर्दछ । त्यसैगरी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा ज्यान मार्नको मनसाय रहेनछ,

ज्यान लिनुपर्नेसम्मको इवी पनि रहेनछ, लुकी चोरीकन हानेको पनि रहेनछ उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाप्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादि हान्दा सोही चोट पिरले ऐनका म्यादभित्र ज्यान मरेमा दश वर्ष कैद गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको र यस व्यवस्थाअनुसार तत्कालको रिसमा कसैले साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्काले हान्दा कसैको मृत्यु भएमा यस नं. बमोजिम आवेशप्रेरित हत्या हुने ।

प्रतिवादी र निजकी श्रीमतीबिच झगडा हुँदा प्रतिवादीले श्रीमतीलाई कुटपिट गरेको सोही कारणबाट मृतक श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने प्रतिवादीले स्वीकार नै गरेका छन् । प्रतिवादी र मृतक श्रीमतीबिच ज्यान मार्नुपर्नेसम्मको रिसइवी तथा कारण केही खुलेको तथा पुष्टि हुन सकेकोसमेत देखिँदैन । प्रतिवादीले योजना बनाई मार्ने मनसाय राखी श्रीमतीको ज्यान मारेको भन्ने पुष्टि हुन सकेको छैन । जाहेरवालालगायत अन्य साक्षीहरूको अदालतमा भएको बकपत्रबाट समेत सो कुरा पुष्टि हुन सकेको छैन । मृतकको मृत्युको कारणमा Spinal Injury रहेको भन्ने देखिएको र घाँटी भाँचिएको भन्ने लासजाँच मुचुल्काले देखाएको हुँदा प्रतिवादीले श्रीमतीलाई कुटपिट गरी घाँटी बटारी दिएको कारणले निजको मृत्यु भएको भन्ने देखिए तापनि प्रतिवादीले मार्ने मनसाय राखी श्रीमतीको ज्यान मारेको भन्ने मिसिल संलग्न कुनै पनि कागज प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको छैन । सो हुँदा प्रतिवादीले ज्यान मार्ने मनसाय राखी श्रीमतीलाई मारेको नभई झगडा हुँदा तत्कालको आवेशमा श्रीमतीलाई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको पुष्टि भएको हुँदा आवेशप्रेरित हत्यामा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुरमा सोही १४ नं. बमोजिम सजाय हुने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जको फैसला मिलेकै देखिन्छ । मनसायप्रेरित हत्यामा

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम कसुर कायम गरी सोही १३(३) नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर र उपस्थित उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः प्रतिवादी रामलाल वि.क. ले तत्कालको आवेशमा श्रीमतीलाई कुटपिट गर्दा निज श्रीमती निसा वि.क. को मृत्यु हुन पुगेको हुँदा प्रतिवादीलाई आवेशप्रेरित हत्यामा कसुर कायम गरी सजाय गर्नुपर्ने देखिन्छ। सो हुँदा उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जले साधक जाँचको रोहमा सुरु पर्सा जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुरमा सोही १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने गरी गरेको मिति २०७५।६।१२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २५ गते रोज १ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-१५५९, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. नेकोर तामाङ

प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाङले नै फल्याकले हिर्काउँदा मृतक साङजेन नेकोर तामाङको मृत्यु भएको हो भन्ने जाहेरवालाको जाहेरी तथा बकपत्र बेहोरा, मृतक लासको छातीमा निलडामहरू देखाउने घटनास्थल तथा लासजाँच मुचुल्का, Cause of death Undetermined (To be ascertained after toxicological Reports) उल्लेख भएको मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदन, प्रतिवादीले कुटपिट गर्दा निजकी श्रीमती मृतक साङजेन नेकोर तामाङको मृत्यु भएको हो भन्ने मौकामा बुझिएका साक्षीहरूको

कागज तथा बकपत्र बेहोरा तथा श्रीमतीले कुकुरको मुत खाएर आयो घरको कामकाज गर्दै, सुती बस्छ भनी गाली गरेको हुँदा मलाई रिस उठी निज श्रीमतीलाई हिर्काउँदा निजको मृत्यु भएको हो भनी प्रतिवादी स्वयम्ले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतसमक्ष गरेको साबिती बयानसमेतका आधार प्रमाणहरूबाट प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाङको कर्तव्यबाट नै मृतक साङजेन नेकोर तामाङको मृत्यु भएको पुष्टि हुन आएको देखिने।

प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाङको कर्तव्यबाट नै मृतक साङजेन नेकोर तामाङको मृत्यु भएकोमा विवाद नरहे तापनि निज प्रतिवादीले ज्यान मार्ने मनसाय राखेर श्रीमतीलाई मारेका हुन् कि आवेशमा आई कुटपिट गर्दा श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको हो ? भनी हेर्नुपर्ने देखिन्छ। यस सम्बन्धमा हेर्दा प्रतिवादीले अदालतसमक्ष बयान गर्दा मिति २०७१।६।१७ गते दशैं टिकाको दिन म तथा मेरी श्रीमती आफ्नै गोठमा रातको १२:०० बजे रक्सी खाई सुतिरहेको अवस्थामा मेरो श्रीमतीले कुकुरको मुत खाएर आयो घरको कामकाज गर्दै सुती बस्छ भनी नानाभाँती गाली गर्न थालिन् र मलाई रिस उठ्यो। मैले तत्कालै मुककाले निजलाई छातीमा प्रहार गरें मैले एकपल्ट मात्र हिर्काएको हुँ। तत्पश्चात् निज रूँदै तमाखु खान थालिन् र म सुतेको हुँ। त्यसपछि के भयो मलाई थाहा भएन। म उठ्दा निज श्रीमतीको मृत्यु भइसकेको रहेछ। मैले नशाको सुरमा नराम्रो काम गरें, मबाट अपराध हुन गयो कानूनबमोजिम सजाय भोग्न मन्जुर छु भनी बयान गरेको देखिन्छ। अनुसन्धानको क्रममा समेत रक्सी सेवन गरेकोमा श्रीमती साङजेन नेकोर तामाङले मलाई गाली गर्न थालिन्। काम नगर्ने मेरो पिसाब खाएको भनी गाली गरेपछि मैले काठको फल्याकले छातीमा जोडले हिर्काएको हो। हिर्काएपछि श्रीमती भुइँमा लडी पानी मागिन् मैले निजको मुखमा पानी हालिदिँ छेछे छातीमा दुख्यो भनेपछि छातीमा तेल लगाइदिएपछि म सुतेको हो। एक निन्द्रापछि उठ्दा मरिसकेको रहेछ

भनी कसुरमा साबित रही बेहोरा लेखाएको देखिन्छ । प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाडले आफूले श्रीमतीलाई हिर्काउँदा श्रीमतीको मृत्यु भएको कुरामा पूर्णरूपले साबित रही अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत बयान गरेका छन् । प्रतिवादीको कसुरमा साबिती बयान रहेको भए तापनि निज प्रतिवादीले पूर्वरिसइवी राखी र मार्नेसम्मको मनसाय राखी श्रीमतीलाई कुटपिट गरेको हुँ भनी लेखाएको भन्ने नदेखिने ।

जाहेरवाला ज्ञानु नेकोर तामाडले अदालतमा बकपत्र गर्दा प्रतिवादी सधैं रक्सी सेवन गर्ने मानिस भएकोले झगडा भई आमालाई प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाडले फल्याकले हिर्काएर मारेको हो भनी बेहोरा उल्लेख गरेको भए तापनि निजले प्रतिवादी बाबुले यो यति कारणले वा रिसइवीले आमालाई ज्यान मार्ने मनसाय राखी हिर्काएका हुन् भनी लेखाउन सकेको देखिँदैन । मौकामा कागज गरी अदालतमा आई बकपत्र गर्ने साक्षीहरूले प्रतिवादीले रक्सीको सुरमा हिर्काउँदा मृतकको मृत्यु भएको हो भनी बेहोरा लेखाइदिएको भए तापनि कुनै पनि साक्षीले प्रतिवादी प्रसाद नेकोरले मार्ने मनसाय राखी आफ्नै श्रीमतीलाई मारेका हुन् भनी लेखाउन सकेको देखिँदैन । मृतक आमालाई प्रतिवादी अर्थात् बुबा प्रसाद नेकोर तामाडले फल्याकले छातीमा हान्दा मृत्यु भएको हो । रक्सी खाएको झोकमा हानेको हो । मार्छु भनेर त मारेको होइन होला झुक्किएर त्यस्तो घटना घटेको हो भनी छोरा कर्मा नेकोर तामाडले अदालतमा बकपत्र गर्दा बेहोरा लेखाएको देखिन्छ । यसबाट प्रतिवादीको साबिती बयान, जाहेरवालालगायत बकपत्र गर्ने साक्षीहरूको भनाइ बेहोराबाट यी प्रतिवादीले मार्नेसम्मको मनसाय राखी आफ्नै श्रीमतीलाई कुटपिट गरेका हुन् भन्ने देखिन नआउने ।

यस सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. मा लाठा ढुङ्गा वा साधारण सानातिना हातहतियारले

कुटी, हानी, घोची वा अरू ज्यान मर्ने गैह कुरा गरी ज्यान मारेमा एकैजनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एकजना र धेरैजनाको हुल भई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ । त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ । सोबाहेक अरूलाई र यसैले मारेको वा यसैका चोटले मरेको भन्ने कुरा सो हातहतियार छाड्ने कसैउपर कुनै प्रमाणबाट देखिने ठहर्न नआएमा सबैलाई जन्मकैद गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस कानूनी व्यवस्थाबमोजिम कसैलाई कसुरदार कायम गरी सजाय गर्न निजले ज्यान मार्ने मनसाय राखी ज्यान मार्ने कार्य गरेको भन्ने प्रमाणबाट पुष्टि भएको हुनुपर्ने ।

प्रतिवादी प्रसाद नेकोरले कुनै जोखिमी हातहतियार प्रयोग गरेको देखिँदैन । प्रतिवादी र मृतकका छोराहरू जाहेरवाला र कागज गर्ने ज्ञानु नेकोर र कर्मा नेकोरको जाहेरी, मौकाको कागज तथा बकपत्र बेहोरासमेतबाट निज प्रतिवादीले काठको फल्याकले हानेको भनी खुल्छ । प्रतिवादीको अदालतमा भएको बयानलाई हेर्ने हो भने निजले मुक्काले छातीमा हानेको भनी बेहोरा लेखाएका छन् । प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाड र मृतक श्रीमती सँगै खाना खाई गोठ घरमा सुत्नको लागि गएको देखिन्छ । सुत्न जाने समयसम्म पनि निजहरूबिच झगडा वा वादविवाद केही भएको भन्ने देखिँदैन । गोठमा सुत्न गएपश्चात् निजहरूबिच झगडा भएको र सोही झगडाको कारणले प्रतिवादीले श्रीमतीलाई कुटपिट गरेको भन्ने देखिन्छ । झगडा कुटपिटको कारणमा प्रतिवादीले रक्सी खाएको विषयमा श्रीमतीले प्रतिवादीलाई काम केही नगर्ने केवल रक्सी मात्रै खाने, रक्सी खानुभन्दा मेरो पिसाब खानु भनी गाली गरेको र श्रीमतीले गाली गरेको कारणबाट रक्सीको सुरमा प्रतिवादीलाई रिस उठी दाउराको फलेकले श्रीमतीलाई हिर्काउँदा निजको मृत्यु भएको

भन्ने देखिन्छ । प्रतिवादीमा श्रीमतीलाई कुटपिट गरी ज्यान मार्नेसम्मको पहिलेदेखिको रिसइवी केही रहे भएको देखिन आउँदैन । जाहेरवालालगायतका कुनै पनि साक्षीहरूले प्रतिवादी र निजकी श्रीमतीबिच मार्नुपर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी थियो भनी लेखाउन सकेको देखिँदैन भने मिसिल संलग्न कुनै पनि कागज प्रमाणले प्रतिवादीले आफ्नै श्रीमतीको ज्यान मार्नुपर्नेसम्मको रिसइवी पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन । श्रीमतीलाई हिर्काएपछि श्रीमती लडेको र श्रीमतीले पानी भन्दा तत्कालै प्रतिवादीले पानी दिएको र छाती दुख्यो भन्दा छातीमा तेलसमेत लगाई दिएको भन्ने देखिएकोसमेतबाट प्रतिवादीमा आफ्नै श्रीमतीलाई मार्नेसम्मको रिस रहेको र सोही रिसका कारण मार्ने नियत राखी आफ्नै श्रीमतीलाई हिर्काएको तथा कुटपिट गरेको भन्ने देखिँदैन । यसबाट प्रतिवादीले ज्यान मार्ने मनसाय राखी श्रीमतीलाई मारेको पुष्टि हुने कुनै आधार प्रमाण मिसिलमा संलग्न रहेको देखिँदैन । सो हुँदा प्रतिवादीले पूर्वरिसइवी राखी श्रीमतीलाई मनसायपूर्वक मारेको नभई श्रीमतीसँग वादविवाद हुँदा तत्कालको आवेशमा कुटपिट गर्दा श्रीमती साडजेन नेकोर तामाडको मृत्यु हुन पुगेको पुष्टि हुने देखिने ।

आवेशप्रेरित हत्याका सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. मा ज्यान मार्नाको मनसाय रहेनछ, ज्यान लिनुपर्नेसम्मको इवी पनि रहेनछ, लुकी चोरीकन हानेको पनि रहेनछ उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादि हान्दा सोही चोट पिरले ऐनका म्यादभित्र ज्यान मरेमा दश वर्ष कैद गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस व्यवस्थाअनुसार तत्कालको रिसमा कसैले साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्काले हान्दा कसैको मृत्यु भएमा यस नं. बमोजिम आवेशप्रेरित

हत्या हुने देखिन्छ । ज्यान मार्ने मनसाय नरहेको, मार्नुपर्नेसम्मको रिसइवी पनि नरहेको, ज्यान मार्ने कुनै योजना बनाएको नदेखिएको तथा जोखिमी तथा घातक हतियारसमेतको प्रयोग नगरेको अवस्थामा तत्कालको रिसमा आई साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्काले हान्दा कसैको मृत्यु भएकोमा यस नं. बमोजिमको कसुर हुने ।

प्रतिवादीले मनसायपूर्वक श्रीमतीको हत्या गरेको नदेखिई उसै मौकामा उठेको रिसका कारण रिस थाम्न नसकी काठको फलेकले हान्दा श्रीमतीको मृत्यु भएको देखिन्छ । प्रतिवादीले श्रीमतीलाई हानिसकेपछि पानी खुवाएको तथा छातीमा तेलसमेत लगाइदिएको र त्यसपछि श्रीमतीले तम्बाकु खान थालेको र आफू सुतेको भन्ने बेहोरा निजले खुलाएका छन् । यसरी प्रतिवादीमा पूर्वरिसइवी नरहेको, श्रीमतीलाई मार्ने मनसाय राखेर कुटपिट नगरेको, ज्यान मार्नका लागि कुनै योजना बनाएको वा जोखिमी हतियारले हानेको भन्नेसमेत नदेखिई तत्कालमा उठेको रिसका कारणले श्रीमतीलाई काठको फलेकसमेतले कुटपिट गर्दा निज श्रीमतीको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने पुष्टि हुन आएको हुँदा निज प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुर गरेको पुष्टि हुन आएको छ । प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुरमा सोही १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेकै देखिन्छ । प्रतिवादीलाई मनसायप्रेरित हत्यामा कसुर कायम गरी सोहीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर र उपस्थित विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादी प्रसाद नेकोर तामाडले आफ्नै श्रीमतीसँग वादविवाद हुँदा तत्कालको आवेशमा श्रीमतीलाई कुटपिट गर्दा निज श्रीमती साडजेन नेकोर तामाडको मृत्यु हुन गएकोमा निज प्रतिवादीले मुलुकी

ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुर गरेको पुष्टि भई निज प्रतिवादीलाई सोही १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने गरी सुरु रसुवा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।४।१३ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २५ गते रोज १ शुभम्।

इजलास नं.२

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०६७-WO-०६०१, उत्प्रेषण, कृष्ण भाइ तण्डुकारसमेत वि. मचाभाइ महर्जनसमेत

निवेदकहरूले सार्वजनिक भनी उल्लेख गरेको बाटो विपक्षी मचाभाइ महर्जनको घरमुनि रहेको देखिन्छ। सो छिँडीको बाटो यी निवेदकसमेतले निकासको रूपमा प्रयोग गरी आएको देखिन्छ। मिति २०४०।८।४ मा भएको नक्सा मुचुल्काको न.नं. १० मा रहेको साबिकको निकासको चौडाइ २'९" (दुई फिट नौ इन्च) रहेकोमा हाल नयाँ नक्सामा ४' (चार फिट) राखेको भन्ने विपक्षी मचाभाइको लिखित जवाफबाट देखिएको छ। केवल सीमित व्यक्ति अर्थात् यी निवेदकहरू (पति पत्नी) समेतले साबिकदेखि निकासको रूपमा प्रयोग गरी आएको घरमुनिको छिँडीको निकास बाटोलाई साबिकबमोजिम निकासमा अवरोध नहुने गरी घर निर्माण गर्न नक्सा पेस गरेकोमा त्यस्तो निकासलाई सार्वजनिक बाटोको संज्ञा दिई सार्वजनिक बाटोको मापदण्डअनुसार घर निर्माण हुनुपर्ने भनी निवेदकहरूले माग गरेको निवेदनबाट निवेदकहरूले साबिकदेखि उपभोग गरी आएको निकासमा कुनै किसिमको अवरोध पुग

गई निवेदकहरूको हक हनन हुने अवस्था देखिन नआएको र प्रस्तुत विवादको विषय काठमाडौं महानगरपालिकाको बोर्ड बैठकबाट मिति २०६८।२।१९ मा भएको निर्णय बदरमा निवेदकको माग रहेकोसमेत नदेखिएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत:- सरिता रिजाल

इति संवत् २०७५ साल असार २४ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०६८-WO-०११२, उत्प्रेषण / परमादेश, भैरो महतो घानुकसमेत वि. बाबा सिमेन्ट प्रा.लि. आदर्शनगर, वीरगन्जसमेत

विधिवत् रूपमा उद्योग स्थापनाबाट स्थानीय जनजीवनमा नकारात्मक असर पर्ने भए सो सम्बन्धमा उजुर गर्ने समय दिएकोमा समयभित्र कुनै उजुर राय, सुझाव नपरेपछि मात्र उद्योग विभागबाट उद्योग दर्ता गरिएको देखिन्छ। निवेदकहरूले उक्त उद्योग स्थापनाबाट वातावरणलगायत अन्य कुरामा असर पर्ने भए पत्रिका र गा.वि.स.मा सूचना प्रकाशन भएपछि उजुर, राय, सुझाव दिनुपर्नेमा सो समयमा कुनै उजुरी नपरेबाट उद्योग स्थापना भई सो विपक्षी उद्योगको तर्फबाट ठुलो लगानी भएको भन्ने उद्योगको लिखित जवाफबाट देखिने।

उद्योग सञ्चालनका क्रममा हुनसक्ने वातावरण प्रदूषणको सम्बन्धमा आवश्यक कदम चाल्ने कुरा उद्योगको प्रोजेक्ट प्रपोजलबाट देखिएको छ। उद्योग दर्ताको कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी दर्ता भइसकेपछि उद्योग दर्तासम्बन्धी काम कारबाही सम्पन्न भएको करिब सात महिनापछि विलम्ब गरी रिट निवेदन दर्ता गरेको देखिँदा रिट निवेदन मागअनुसार आदेश गर्नुपर्ने अवस्था देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: जयराम श्रेष्ठ

इति संवत् २०७५ साल जेष्ठ २ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०७३-CI-०८२५, अंश दपोट, लवङ्गी चौधरी वि. लाहानी चौधरीसमेत

मिति २०६९।०२।१० गते वादीले अंशको फाँटवारी पेस गर्दा बन्डा लाग्ने सम्पत्ति वादीहरूको जिम्मा केही नभएको, सम्पूर्ण सम्पत्ति प्रतिवादी भागीरामको जिम्मा रहेको भन्ने बेहोराको उल्लेख गरेको देखिन्छ। अंश मुद्दामा वादीले अंश मुद्दामा अंशको फाँटवारीमा बन्डा लाग्ने सम्पत्ति नखुलाएकोमा हाल निज पुनरावेदकले कि.नं.२७८, २८२, ३१४, ७८८ समेतका कित्ता जग्गा माइती लाहानी चौधरीको नाममा रहेको र लाहानी चौधरीले प्रतिउत्तर फिराउँदा माइती मावलीको दाइजो पेवाको सम्पत्तिबाट खरिद गरेको भन्ने अवस्था रहेको स्थिति देखिँदा ठोस प्रमाणको अभावमा उल्लिखित जग्गाहरू मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको १८ नं. तथा ऐ. स्त्री अंश धनको १ नं. र ४ नं. बमोजिम लाहानी चौधरीको एकलौटी हकभोगको हो भनी भन्ने सकिने अवस्था नभए तापनि मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको २७ नं. बमोजिम अंश मुद्दाका प्रतिवादी नै नभएको व्यक्तिको नामको सम्पत्ति यस मुद्दाको वादीको नाममा एकलौटी हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने।

प्रमाणमा आएको वादी असकुमार चौधरीसमेत प्रतिवादी भागीराम चौधरी भएको अंश मुद्दामा यी वादी प्रतिवादीबिच जम्मा चार अंशियार भई चार अंश लाग्ने ठहरी सुरु जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९/३/७ मा फैसला भएको देखिएको अवस्थामा निज लाहानी चौधरीका नामको उक्त सम्पत्तिमा चार भागको एक भाग अर्थात् यी पुनरावेदकको हक हिस्सासम्म दपोट भएको मान्नुपर्ने देखिएकोले चार भागको एक भाग निज पुनरावेदकले पाउने भनी ठहर्‍याएको पुनरावेदन

अदालत तुलसीपुरको फैसलालाई अन्यथा भन्ने नमिल्ने।

अतः उल्लिखित आधार कारणबाट विवादित रावतगाउँ हाल दाङ साँडियार ५ (क) कि.नं. २७८, २८२, ३१४ र ७८८ का जग्गामा फिराद दाबीबमोजिम अंश दपोटको दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१/५/२९ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा सो फैसला केही उल्टी भई उक्त विवादित जग्गामा वादीको हक हिस्सासम्मको जग्गा अंश दपोट हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७३।०२।२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: तारादेवी महर्जन / धनसिंह गिरी
कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल जेष्ठ ४ गते रोज ६ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७३-CI-०८२६, लिखत बदर, लवङ्गी चौधरी वि. लाहानी चौधरीसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

२

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६८-CR-०११५, ०६८-CR-०११६, सरकारी कागज छाप दस्तखत कित्ते, इन्द्रदेव झा वि. नेपाल सरकार, जगदीश ठाकुर वि. नेपाल सरकार

मुलुकी ऐन, कित्ते कागजको ७ नं. मा सम्पत्तिका सम्बन्धमा कित्ते गरी लिई खाइसकेको भए बिगो भराई बिगोबमोजिम जरिवाना हुन्छ। काम भइसकेको रहेनछ भने बिगोको आधी जरिवाना हुन्छ। ऐ. १२ नं. मा सरकारी अड्डाको छाप वा सरकारी काममा सरकारी कर्मचारीको छाप दस्तखत वा सो छाप दस्तखत भएको सरकारी कागज कित्ते गर्नेलाई यस महलको अरु नम्बरमा हुने सजायमा एक वर्ष र उसै अड्डाको कर्मचारीले कित्ते गरेमा दुई वर्ष थप

कैद हुन्छ भन्ने कानूनी प्रावधान रहेको पाइने।

प्रस्तुत मुद्दामा सुरु अदालत र पुनरावेदन अदालत जनकपुरले फैसला गर्दा यी पुनरावेदक प्रतिवादी दुवैलाई नै बिगोबमोजिम जनही जरिवानासमेत गरेको पाइयो। किर्ते कागजको ७ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिम यी प्रतिवादीहरूले सम्पत्तिका सम्बन्धमा किर्ते गरी रकम मासेकोसमेत पुष्टि भएको देखिँदा कानूनमा बिगोबमोजिम जरिवाना हुने भनेकोमा जसले जति खाएको छ सोको बिगोबमोजिम जरिवाना गर्नुपर्ने हुन्छ। यसले यति बिगो लिई खाएको छ भन्ने यकिन नभएको र बिगोबमोजिम जरिवाना गर्नुपर्ने अवस्था भएमा जे जति बिगो हुन्छ सोलाई दामासाही गरी सजाय गर्नुपर्छ भनी संवत् २०६२ फौ.पु.नं. ३१ रमेशप्रसादपौडेलसमेतको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार पुनरावेदक र दिपक भट्टराईसमेत प्रत्यर्थी प्रतिवादी भएको अवैध रूपमा लकडी ओसारपसार मुद्दामा यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट मिति २०६४।५।२० मा व्याख्या भई सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको पाइन्छ। उक्त प्रतिपादन सिद्धान्तबमोजिम प्रस्तुत मुद्दामा यो प्रतिवादीले यति बिगो खाई मासेको छ भन्ने वादी पक्षले खुलाउन सकेको नदेखिँदा यी प्रतिवादीहरू इन्द्रदेव झा र जगदिश ठाकुरले बिगो रु.२,०५,०००।- को आधा आधा रकम खाई मासेको मान्नुपर्ने भई बिगो रु.२,०५,०००।- को दामासाहीले रु.१,०२,५००।- निज प्रतिवादीहरूलाई जनही जरिवाना गर्नुपर्नेमा सो नगरी सुरुले बिगोबमोजिम जनही जरिवाना गरी गरेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६७।३।१० को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा सो फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादीहरूलाई दामासाहीले जनही आधा-आधा रु.१,०२,५००।- जरिवाना हुने।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट सुरु महोत्तरी जिल्ला अदालतले प्रतिवादीहरू इन्द्रदेव झा र जगदिश ठाकुरलाई मुलुकी ऐन, किर्ते कागजको

१ नं. विपरीतको कसुरमा ऐ.को ११ नं. आधारमा ऐ.को ७ नं. बमोजिम बिगोबमोजिम जरिवाना तथा ऐ.को १२ नं. बमोजिम थप एक वर्ष कैद हुने ठहर गरेको मिति २०६४।१।५ को फैसलालाई पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट सदर हुने ठहर्‍याएको मिति २०६७।३।१० को फैसला केही उल्टी भई जरिवानाको हकमा निज प्रतिवादीहरू इन्द्रदेव झा र जगदिश ठाकुरलाई बिगो रु.२,०५,०००।- दामासाहीले जनही रु.१,०२,५००।- जरिवाना हुने।

इजलास अधिकृत: महेन्द्रप्रसाद भट्टराई

कम्प्युटर: विनोदकुमार बनिया

इति संवत् २०७४ साल भदौ १४ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७३-CR-१४९५, सवारी ज्यान, रञ्जन श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार

हाज्मा कर्पोरेसन र श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सनबिचमा मजदुरहरूको उत्पादन, सङ्कलन, बन्दोबस्त तथा आपूर्ति सम्बन्धमा सम्झौता भएको देखिन्छ। गाडी, क्रेनसमेतको लाइनमा कार्य गर्नको लागि श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सनसँग सम्झौता गरी काम दिएको थियो। प्रतिवादी टंककुमार भुजेललाई श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सन कम्पनीले नियुक्ति दिई काममा लगाएको हो भनी प्रतिवादी मासातो कासिडीले बयान गरेको देखिन्छ। प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठको बयानअनुसार श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सन कम्पनीमा ड्राइभरको माग गर्दा प्रतिवादी टंककुमार भुजेलले निवेदन दिँदा क्रेन, दमकल र लोडर चलाउने अनुमति पत्र लिएको लाइसेन्सको फोटोकपीसमेत साथै राखी निवेदन दिएको देखिन्छ। हेभि गाडी चलाउने अनुमतिपत्र पाएको आधारमा श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सन कम्पनीले प्रतिवादी टंककुमार भुजेललाई नियुक्ति दिने कार्य गरेको पाइयो। साथै निज प्रतिवादी टंककुमार भुजेलको नाममा जारी लाइसेन्सको नवीकरण गर्ने म्याद मिति २०६६।१।१२ मा समाप्त

भएकोले निजले मिति २०६७।३।२४ मा नवीकरण गरी नवीकरण बहाल रहने मिति २०७१।९।१२ रहेको च.नं. ८८ मिति २०६९।२।२८ को यातायात व्यवस्था कार्यालय जनकपुरको जवाफबाट देखिन्छ। प्रतिवादी टंककुमार भुजेलले तत्काल पेस गरेको लाइसेन्स हेरी नियुक्ति गरिएको हुँदा प्रतिवादी मेकानिकल इन्जिनियरमा श्रेष्ठ कन्स्ट्रक्सन कम्पनीमा कार्यरत कर्मचारीले अनुमति नभएको चालकलाई हेभी गाडी चलाउन दिएको नदेखिने।

प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठ दाबीको कसुरमा इन्कारीसमेत छन्। प्रतिवादी टंककुमार भुजेललाई अनुमतिपत्रबेगर गाडी चलाउन दिने कार्य प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठले दिएको भन्ने कुरालाई मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्ट्याई गर्न सकेको देखिँदैन। यी प्रतिवादीले गाडी चलाउने व्यक्तिको अनुमतिपत्रमा जे जे उल्लेख छ सोहीबमोजिम चालक नियुक्ति गर्नेसम्म हो। सहप्रतिवादीलाई चालक पदमा नियुक्ति गर्दा निजले पेस गरेको लाइसेन्सको प्रतिलिपि हेरी सवारी चालकमा नियुक्त गरेको देखिन आएको अवस्थामा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(५) नं. बमोजिमको कसुर गरेको भन्ने मिल्ने नदेखिने।

अतः पुनरावेदक प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठले आरोपित कसुर गरेको पुष्टि हुन आएन। सवारी चालक अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई मात्र गाडी चलाउन दिनुपर्नेमा सवारी चालक अनुमतिपत्र प्राप्त नभएका चालक टंककुमार भुजेललाई गाडी चलाउन दिएको कार्य सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(५) नं. बमोजिम कसुरजन्य भएकोले निज प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठलाई कसुरदार ठहर्‍याई एक महिना कैद सजाय गरेको सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिन नआई केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी रञ्जन श्रेष्ठले

अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने।

इजलास अधिकृत : तारादेवी महर्जन

फैसला लेखनमा सहयोग गर्ने उपसचिव: धनसिंह गिरी
कम्प्युटर : चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल असार ३१ गते रोज १ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-CI-००४१, ०७२-CI-००६५, निषेधाज्ञा, सरिता देवकोटासमेत वि. काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण, अनामनगरसमेत, हिरादेवी मानन्धरसमेत वि. काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण, अनामनगरसमेत

नगर विकास ऐन, २०४५ को दफा ३ बमोजिम नगर विकास समितिले नगर विकासको लागि भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी त्यस्तो क्षेत्रमा गर्न पाइने भौतिक विकासको मापदण्ड तोक्ने तथा त्यस्तो क्षेत्रको जनघनत्वका आधारमा सडक, यातायात, बिजुली, ढल निकास, सरसफाई, खुल्ला क्षेत्रलगायतका सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउन आवश्यक नीति कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सक्ने देखिन्छ। यिनै कानूनी व्यवस्थाको आधार र काठमाडौं उपत्यकाको तीव्र सहरीकरणको वस्तुगत परिस्थितिसमेतको पृष्ठपोषणमा जनसाधारण र सम्बद्ध निकायहरूको सहभागितामा मिति २०४५।७।२९ गतेको निर्णयले G.L.D. कार्ययोजना लागु भई सो कार्य योजनाले काठमाडौंको सडक विस्तारका खाका कार्यक्रमहरू एवम् सडक विस्तारका क्षेत्रहरू निर्धारण गरेको पाइन्छ, सो मिति २०४५।७।२९ को निर्णय हालसम्म चुनौतिविहीन रही यथावत् रूपमा रहेको पाइन्छ। तसर्थ G.L.D. कार्ययोजना कानूनी आधारशिला प्राप्त सार्वजनिक हक हित सरोकार र आवश्यकतामा निहित कार्यक्रम रहे भएको भन्ने देखिने।

सार्वजनिक सडक ऐन, २०३१ तथा जग्गा

प्राप्ति ऐन, २०३४ का प्रावधानहरूको निर्देश पनि सार्वजनिक हक हितका निमित्त व्यक्तिगत जग्गा घरलगायतका सम्पत्ति राज्यले उपभोग गर्न सक्ने र सोबापत व्यक्तिगत क्षतिपूर्ति मुआब्जा प्रदान गर्नुपर्ने भन्ने रहेको पाइन्छ। क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा मापदण्डभित्र रहेर बनेका मापदण्ड लागु हुनुपूर्व भौतिक संरचना एवं सडक विस्तार गर्दा सडकमा पर्ने भए क्षतिपूर्तिको लागि कान्तिपुर दैनिकमा मिति २०७४/११/२४ मा क्षतिपूर्तिका लागि सार्वजनिक सूचनासमेत प्रकाशित भएको पाइन्छ। निवेदकसरहकै रामप्रसाद कार्की र विष्णु कार्कीले क्षतिपूर्ति पाउनका लागि मिति २०७१/१/९ मा निवेदन गरेको भन्नेसमेत मिसिलबाट देखिने।

तसर्थ G.L.D. बमोजिम सडक विस्तारको क्रममा परेको घर जग्गाको सम्बन्धित असर पर्ने व्यक्तिलाई क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न मिति २०७०/११/२४ को कान्तिपुर पत्रिकामा सूचनासमेत प्रकाशित भइसकेको र केहीले क्षतिपूर्तिको मागसमेत गरिसकेको भन्ने देखिँदा निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरिरहनुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिएन। निवेदकहरूले आयोजनाले तोकेको मापदण्डअनुसार क्षतिपूर्ति पाउने अवस्था भए क्षतिपूर्ति मुआब्जा पाउन सक्ने नै देखिँदा निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी गरिरहनुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिएन। अतः निषेधाज्ञा जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदकको निवेदन खारेज हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७२/०२/१३ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुन ६ गते रोज १ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-WO-०९३६, उत्प्रेषण, सूर्य तिवारी वि. शिक्षक सेवा आयोग, सानोठिमी,

भक्तपुरसमेत

मैले शिक्षा सेवा नियमावली, २०५७ बमोजिम ३ रिक्त पदको लागि प्रकाशित विज्ञापन नं. ०५।०७१।७२ मा बढुवा फाराम भरेको थिएँ। म त्यसको लागि बढुवाको लागि योग्य थिएँ। सोअनुसार मिति २०७२।६।२९ मा गोरखापत्रमा प्रकाशित नतिजा सूचनामा म दोस्रो नं. मा बढुवामा परेको थिएँ। पछि विपक्षीहरू जगन्नाथ अधिकारी, मुक्तिप्रसाद पण्डित र शिरोमणी लामिछानेले सो बढुवाउपर उजुरी दर्ता गरेछन्। सो उजुरीउपर छानबिन गरी विपक्षी शिक्षा सेवा आयोगले बढुवा नतिजा पुनरावलोकनसम्बन्धी सूचना प्रकाशित गरी बढुवा सूचीबाट मेरो नाम हटाई विपक्षीहरू ३ जनाको नाम राखिएको रहेछ। सो सूचनाको जानकारी पत्रमा मलाई हटाइनुको २ कारण बताइयो। जसमा ०६७ सालको का.स.मु. मा दर्ता मिति उल्लेख नभएको कारणले सो का.स.मु. गणना नगरिएको र विपक्षीहरूको भन्दा मेरो नं. कम रहेको भन्ने रहेछ। सोअनुसार मैले २०६७ सालको का.स.मु. फाराम मिति २०६८।१।३० मा विद्यालयमा दर्ता गराएको छु। त्यसको प्रमाण विद्यालयको अभिलेखमा देखाइएको छ। तसर्थ मेरो नाम बढुवा सूचीबाट हटाउने गरी भएको निर्णय बदर गरिपाउँ भन्ने मुख्य निवेदन मागदाबी रहेको पाइने।

विपक्षीबाट प्रस्तुत लिखित जवाफमा निवेदकले विद्यालयमा का.स.मु. दर्ता भएको देखिए तापनि निजले पेस गरी आयोगमा प्राप्त हुन आएको का.स.मु. फाराममा दर्ता मिति उल्लेख भएको पाइएन। मिति उल्लेख नभएको र शिक्षा सेवा आयोग नियमावली २०५७ को नियम २८(२) ले कुनै शैक्षिक सत्र समाप्त भएको मितिले ३० दिनभित्र आफ्नो विद्यालयमा का.स.मु. दर्ता गरिसक्नुपर्ने कुरालाई अनिवार्य गरेको छ। सोही आधारमा उक्त का.स.मु. लाई गणनामा नराखिएको हो भनी विपक्षी शिक्षा सेवा आयोगले आफ्नो लिखित जवाफमा उल्लेख गरेको पाइयो भने

अन्य ३ जना विपक्षीहरूले निवेदकको का.स.मु. को गणना नभएको कारणले मात्र हाम्रो भन्दा कम का.स.मु. नं. भएको होइन । नियमावलीले निर्धारण गरेका बढुवाको मिति अङ्क गणनाका आधारहरू नै भिन्न छन् । ती आधारअनुसार हाम्रो अध्यापनको भौगोलिक क्षेत्र, अस्थायी रूपमा कार्य गरेको सेवा अवधिसमेतका आधारमा प्राप्त भएको अङ्क जोड्दा हाम्रो भन्दा विपक्षीको नं. का.स.मु. कम हुन गएको हो र निवेदकले हाम्रो नाम बढुवामा पारी प्रकाशित भएको सूचनालाई स्वीकार गरी अर्को विज्ञापनमा बढुवा फाराम दर्ता गरिसक्नु भएको अवस्था विद्यमान हुँदा रिट निवेदन खारेज होस् भनी लिखित जवाफमा उल्लेख गरेको पाइने ।

उपर्युक्तानुसार उल्लिखित आधार, कारणहरूसमेतको सन्दर्भमा, विपक्षीहरूका कानून व्यवसायीले इजलाससमक्ष पेस गरेको मिति २०७४।८।१३ को गोरखापत्रमा प्रकाशित शिक्षा सेवा आयोग, शिक्षक बढुवा समितिको सचिवालय, क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय, पश्चिमाञ्चल पोखराको बढुवा सूचनाअनुसार विज्ञापन नं. ०५-०७३/०७४ बाट यी रिट निवेदक सूर्य तिवारीको बढुवा भइसकेको भन्ने देखिँदा रिटको औचित्यभित्र प्रवेश गरिरहनुपर्ने देखिएन । निवेदन मागदाबीको औचित्य नै समाप्त भइसकेको देखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत: डिल्लीराम प्रसाई / फणेश्वरी घिमिरे
कम्प्युटर: विनोदकुमार बनिया
इति संवत् २०७४ साल पुस ११ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७३-CI-०७७१, उत्प्रेषण / निषेधाज्ञा / परमादेश, भाइकाजी तिवारीसमेत वि. वीरबहादुर

तामाङसमेत

विधिवत् तवरबाट जग्गा प्राप्त नगरी निर्देशित जग्गा विकास (Guided land development) कार्यक्रमको नाममा जहिलेसुकै जोसुकैको जग्गामा कसैले पनि अतिक्रमण गर्न डोजर लगाई भत्काउन वा जबरजस्ती खाली गराउन पाउने देखिँदैन । निवेदकहरूको सम्पत्तिसम्बन्धी मौलिक हकलाई निष्प्रभावी तुल्याउन विपक्षीहरूले पाउने कुनै पनि कानूनी आधार विपक्षीले देखाउन सकेको पाइँदैन । सार्वजनिक हितको लागि कानूनबमोजिम जग्गा प्राप्ति गर्न सक्ने नै हुँदा रीतपूर्वक जग्गाको मुआब्जा एवं कानूनविपरीत नहुने गरी बनाएको संरचनाबापत क्षतिपूर्ति दिने गरी कारबाही उठान गरेको अवस्थाबाहेक राज्यले कुनै पनि व्यक्तिले कानूनबमोजिम आर्जन गरेको सम्पत्तिमा आफ्नो अधिकार सिर्जना गर्न पाउँदैन । निवेदकहरूको जग्गालाई Re-plotting गर्न या त जग्गाधनीले सहमति वा मन्जुरी गर्नु पर्‍यो, अथवा काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण ऐन, २०४५ को दफा ११ बमोजिम जग्गा प्राप्ति गरेको हुनुपर्‍यो, सोबाहेक अन्य अवस्थामा नागरिकको सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारमा दखल पुऱ्याउने गरी कुनै पनि अतिक्रमणको कार्य गर्न कानूनले विपक्षीहरूलाई अनुमति प्रदान गरेको देखिन नआउने ।

प्रत्यर्थी / निवेदकहरूको सहमति र मन्जुरीबेगर यी पुनरावेदक / विपक्षीहरूले Re-plotting गरेको प्रस्तावित नक्साअनुसार योजना कार्यान्वयनको नाममा प्रत्यर्थी / निवेदकहरूको कि.नं. २४२ र २४३ को घर जग्गा तथा पक्की कम्पाउन्ड वाल जबरजस्ती भत्काउने घर जग्गाको भौतिक स्वरूप परिवर्तन वा नष्ट गरिदिने जस्ता कार्य गरी निवेदकहरूको सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा आघात पार्ने र तदनुसार सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारमा स्वेच्छाचारी तवरबाट ठाडो हस्तक्षेप गर्ने प्रबल सम्भावना रहे भएको सन्दर्भमा कि.नं. २४२ र २४३ को जग्गामा

अनधिकृत प्रवेश गरी बाटो निकाल्ने वा उक्त जग्गामा भएको भौतिक संरचनामा कुनै किसिमले क्षति पुऱ्याउने वा परिवर्तन गराउनेलगायतका काम कारबाही नगर्नु नगराउनु भनी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८(२) बमोजिम यी पुनरावेदक / विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञायुक्त परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७२।११।०५ को आदेशलाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिँदा उक्त आदेश बदर गरी रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक / विपक्षीहरूको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः उपर्युक्त आधार प्रमाणसमेतबाट यी प्रत्यर्थी / निवेदकहरूको सहमति र मन्जुरीबेगर निजहरूको निर्विवाद हक रहेभएको कि.नं. २४२ र २४३ को जग्गामा अनधिकृत प्रवेश गरी बाटो निकाल्ने वा उक्त जग्गामा भएको भौतिक संरचनामा कुनै किसिमले क्षति पुऱ्याउने वा परिवर्तन गराउनेलगायतका काम कारबाही नगर्नु नगराउनु भनी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८(२) बमोजिम यी पुनरावेदक / विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञायुक्त परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनले मिति २०७२।११।१५ मा गरेको आदेश मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : शिवप्रसाद पराजुली

कम्प्युटर : हर्क माया राई

इति संवत् २०७६ साल भाद्र १ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७५-WH-००६९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सुरेश अधिकारी वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, चितवनसमेत
निवेदकलाई आरोप लगाइएको जस्तो सार्वजनिक स्थलमा अभद्र व्यवहार गरेको वस्तुनिष्ठ आधार भएमा र शान्ति सुरक्षालगायत थप अनुसन्धानको लागि पक्राउ गर्नु अपरिहार्य देखिएमा

अवस्था परिस्थितिअनुसार प्रहरीले कानूनको प्रक्रिया पूरा गरी पक्राउ गर्न सक्ने नै हुन्छ । यसको अर्थ कुनै आत्मनिष्ठ वा पूर्वाग्रहयुक्त कारणबाट व्यक्तिलाई थुन्न वा थुन्ने वातावरण तैयार गर्न सार्वजनिक स्थानमा अभद्र व्यवहार गरेको काल्पनिक आरोप लगाई अर्कै उद्देश्य पूरा गर्न खोजेको पाइएमा कानूनसँग खेलवाड गर्ने त्यस्ता सम्बन्धित अधिकारीले आफ्नो सेवा सर्तसँग सम्बन्धित कानूनबमोजिम सजायको भागी हुनबाट उन्मुक्ति पाउँछ भन्ने पनि होइन । यदि पक्राउ गर्न झुठो मुद्दा सिर्जना गरेको पाइएमा वा कानूनको बाटो छाडी अन्यायिक तवरबाट आरोप लगाई दुःख हैरानी दिन पक्राउ गर्ने, थुन्ने जस्ता कार्य गरे गराएको पाइएमा अदालतले समेत त्यसतर्फ कठोर दृष्टिकोण अपनाउनेबारे अधिकारप्राप्त अधिकारीहरू सदैव सचेत रहनुपर्छ । बदनियत, लापरवाही, पूर्वाग्रहयुक्त वा प्रवृत्त भावनाले व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण गर्ने गराउनेहरू जोसुकै भए पनि तिनीहरूलाई पनि कानूनको दायरामा ल्याउनु नै सुशासनको मूल उद्देश्य हो । अर्कोतर्फ शान्ति सुरक्षाको जिम्मेवारी रहेकोलाई आफ्नो कर्तव्य पालनाको सिलसिलामा स्वतन्त्र रूपमा काम गर्न दिनुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो जिम्मेवारीलाई बिना कुनै कानूनी वस्तुनिष्ठ प्रमाण, आधारबाट हस्तक्षेप गर्न नहुने ।

प्रस्तुत निवेदकका हकमा सार्वजनिक स्थलमा हुल हुज्जत अशान्ति गरेको भन्ने आरोप रही अनुसन्धानको लागि रीतपूर्वक पक्राउ पुर्जी दिई थुनामा राखी कारबाही अगाडि बढाएको र यस मुद्दाको सुनुवाइ हुँदाको मितिसम्म हिरासतमा राख्ने अनुमति प्रदान गरिएको अवस्था हुँदा अपराध अनुसन्धान गर्ने अधिकारप्राप्त निकाय नेपाल प्रहरीले प्रचलित कानूनले तोकेको परिधिभित्र रही गरेको कार्यलाई यसै निवेदनमा उल्लिखित बेहोराको आधारमा बदनियतपूर्ण वा प्रवृत्त भावनायुक्त भन्न सकिएन । यसरी प्रचलित कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रक्रियाबमोजिम नै निज सुरेश

अधिकारीलाई पक्राउ गरी अनुसन्धानमा राखिएको देखिएकाले निबेदकले दाबी गरे जस्तो कानूनविपरीत वा अनिवार्य रूपमा पालन गर्नुपर्ने कार्यविधि पालन नगरी थुनामा राखेको अवस्था विद्यमान नदेखिने ।

अतः माथि उल्लिखित आधार, कारण तथा प्रमाणसमेतबाट कानूनबमोजिम सुरेश अधिकारी साधिकार निकायबाट आवश्यक कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी थुनामा रहेको देखिँदा निज गैरकानूनी थुनामा रहेको भन्ने नदेखिएकोले रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : सुभद्रा जि.सी.

कम्प्युटर : हर्कमाया राई

इति संवत् २०७५ साल मङ्सिर १६ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CR-०१११, जबरजस्ती करणी, सोमनाथ सुवेदी वि. नेपाल सरकार

पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनमा पीडितालाई करणी भएको छ छैन यकिन गर्न नसकिने भन्ने उल्लेख भएकै आधारमा यी पीडितउपर जबरजस्ती करणी भएको हैन भन्न मिल्ने देखिएन । त्यस्तैगरी मकैको सुत्ला बाख्राले खाइदिएको विषयमा भएको झगडाको रिस्इवी साँध्नको लागि आफ्नो इज्जत प्रतिष्ठामा नै आँच आउने गरी आफ्नै नाबालिका नातिनीको अस्मितामा असर पर्ने कसुर सम्बन्धमा निजकै हजुरबुबाले जाहेरी दिए होलान् भनी विश्वास गर्न सक्ने अवस्थासमेत देखिएन । प्रमाण ऐनको दफा ९ मा मुद्दाका कुनै पक्षले व्यक्त गरेको कुनै कुरा निजका विरुद्ध प्रमाणमा लिन मिल्दछ भनी स्पष्ट व्यवस्था गरेको पाइन्छ । यी पुनरावेदक / प्रतिवादी सोमनाथ सुवेदी स्वयं अदालतमा उपस्थित भई अदालतको खुला इजलासमा गरेको बयानलाई निजको पुनरावेदन जिकिरअनुसार बाध्य पारी साबिती बयान गराइएको भनी भन्न मिल्नेसमेत देखिएन । यी पुनरावेदक / प्रतिवादीले अदालतमा गरेको साबिती बयानलाई

किटानी जाहेरीलाई समर्थित हुने गरी जाहेरवालाले गरेको बकपत्र, पीडिताको मौकाको कागज, घटनाका चशमदिद गवाहको रूपमा रहेका ब-२ (परिवर्तित नाम) को बकपत्रसमेतका अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूले पुष्टि गरेको अवस्थामा यी पुनरावेदन / प्रतिवादीको साबिती बयानलाई प्रमाणमा लिन मिल्ने नै देखिने ।

प्रतिवादी सोमनाथ सुवेदीलाई अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको १ र ३(१) नं. विपरीतको कसुर अपराधमा सोही महलको ३ (१) नं. बमोजिम १२ (बाह्र) वर्ष कैद हुने र पीडिता ब-१ (परिवर्तित नाम) लाई नगद रु.१,००,०००।- (अक्षरूपी एक लाख रुपैयाँ) प्रतिवादीबाट क्षतिपूर्ति भराइदिने ठहर गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर गरेको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको मिति २०७३।१।२७ को फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिँदा उक्त फैसला बदर गरी सुरु अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउनु पर्छ भन्ने पुनरावेदक / प्रतिवादी सोमनाथ सुवेदीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः उपर्युक्त आधार प्रमाणसमेतबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादी सोमनाथ सुवेदीले ७ (सात) वर्षिया नाबालिका पीडित ब-१ (परिवर्तित नाम) लाई जबरजस्ती करणी गरी मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ र ३(१) नं. विपरीतको कसुर गरेकोमा सोही महलको ३(१) नं. अनुसार १२ (बाह्र) वर्ष कैद सजाय गर्ने र ऐ. को १० नं. अनुसार पीडित ब-१ (परिवर्तित नाम) ले प्रतिवादीबाट रु.१,००,०००।- (अक्षरूपी एक लाख मात्र) क्षतिपूर्तिसमेत भराई पाउने ठहर गरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहर गरेको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको मिति २०७३।१।२७ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: शिवप्रसाद पराजुली

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७५-WO-०२८२, उत्प्रेषण, दिपेसकुमार दास वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

रिट निवेदक २१ वर्ष पुगेको नेपाली नागरिक हुँ । निवेदकको आमा निलम निलम दास वंशजको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त व्यक्ति भएको र बुबा शैलेन्द्रकुमार दास जन्मको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त नेपाली नागरिक हुनुहुन्छ । हालैमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थान पुल्चोकमा इन्जिनियरिङ विषयको अध्ययनको लागि प्रवेश परीक्षासमेत उत्तीर्ण गरिसकेपश्चात् कलेज भर्ना गर्न जाँदा नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र अनिवार्य चाहिने भनी सूचना जारी भएको रहेछ । आफूले नागरिकताप्राप्त गर्ने पूर्ण अधिकार रहिरहेको अवस्थामा नागरिकता नबनेको प्राविधिक कारणबाट अध्ययन अध्यापनमा बाधा पुग्न गएको र बैङ्कमा खाता खोल्ने, रोजगारी प्राप्त गर्नेलगायतका संविधान प्रदत्त मौलिक हकको उपयोगबाट वञ्चित भएको हुँदा नागरिकताको प्रमाणपत्र नभए पनि रिट निवेदकलाई कलेज भर्ना गरी अध्ययन गर्नबाट वञ्चित नगराउनु र निजलाई यथाशीघ्र नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु गराउनु भनी परमादेशलगायत उपयुक्त आज्ञा आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने मुख्य निवेदन बेहोरा देखिने ।

कुनै पनि नागरिकले संविधान तथा सङ्घीय कानूनले तोकिएको योग्यताका आधारमा कानूनले तोकेको प्रक्रिया पुऱ्याई नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्ने कुरालाई अन्यथा भन्न सक्ने देखिँदैन । संविधान तथा प्रचलित कानूनद्वारा प्रत्याभूत गरेको नागरिकताको अधिकारबाट वञ्चित हुन नपर्ने गरी राज्यले कानूनी प्रत्याभूति गर्नुपर्ने नै हुन्छ । सोहीअनुरूप साधिकार

निकायबाट निवेदकले नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गरिसकेको र यस अदालतको आदेशानुसार इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थानमा भर्ना भई नियमित पठनपाठनसमेत गरिसकेको हुँदा निवेदनको मागबमोजिमका कार्यसम्पन्न भइसकेकोले रिट निवेदनको औचित्यता समाप्त भइसकेको पाइने ।

अतः यस अदालतको एक न्यायाधीशको इजलासबाट जारी भएको अन्तरिम आदेशले नै निवेदकको इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थानमा भर्ना प्राप्त गरी निवेदकको माग सम्बोधन भइसकेको देखिनुका साथै रिट निवेदकले हाल नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गरिसकेको भनी निवेदकका तर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीले नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपिसमेत पेस गरेको देखिँदा रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भइसकेको देखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृतः तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटरः चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल माघ २३ गते रोज शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-CR-०२११, कर्तव्य ज्यान, राजकुमार राना वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक / प्रतिवादी राजकुमार रानाले अधिल्लो दिन साँझमा आफ्नो ससुरालीमा फोन गरी धम्की दिएको, भोलिपल्ट निजकी श्रीमतीको घर नजिकै जलेको अवस्थामा लास भेटिएको, निज राजकुमार रानाले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा आफूलाई न्यूनतम सजाय माग गरी जिकिर लिएको देखिएबाट निजले कसुर गरेको कुरा पुनरावेदनको क्रममा भए पनि स्वीकार गरेको देखिएको, रातिको १०:०० बजे उखुबारीमा निजलाई लगी आगो लगाएको कुरा निजले मौकामा स्वीकार गरी बयान गरेको, निजले सुरु अदालतमा बयान गर्दा ससुरालीमा

फोन गरी धम्क्याएको कुरा स्वीकार गरी बयान गरेको, मृतक वासमति रानाले आत्महत्या गर्नुपर्नेसम्मको कुनै कारण मिसिल संलग्न प्रमाणबाट नदेखिएको, निज मृतककी सासूले मौकामा कागज गर्दा राति २:३० बजे नातिनी रोएको आवाज सुनी कोठामा जाँदा बुहारीलाई नदेखेपछि निज राजकुमारलाई बुहारीको बारेमा सोध्दा निजले थाहा छैन भनी भनेको, कोठामा सुती राखेको र खोजतलास गर्न जाउँ भनी भन्दा वास्तासमेत गरेनन् भनी मौकामा कागज गरेको, सोही बेहोरा मिलान हुने गरी मौकामा कागज गर्ने मोली रानालगायतको भनाइबाट मृतककी सासूले घरमा वरपर बुहारीलाई नदेखेपछि मोली रानाको घरमा गएको, सोही समयमा उखुबारीमा आगो बलेको देखेपछि सबै मानिस त्यतातर्फ गएका र जलेको लास भेटिएको, सो समयमा राजकुमार राना खोजी गर्न नगएको, घरमै सुती बसेको, विषादी औषधी खाएको भने पनि निजले सो कुरा कोही कसैलाई जानकारी गराएको भन्ने नदेखिएको जस्ता आधारभूत तथ्यबाट यी प्रतिवादी राजकुमार रानाले आफ्नी श्रीमतीलाई मोविल खन्याई आगोले जलाएको पुष्टि हुन आउने।

यसरी सिलसिलेवार रूपबाट हेर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी राजकुमार रानाले आफ्नी श्रीमती बासमती रानालाई हत्या गर्ने मनसायले नजिकैको खेत, बारीमा लगी आगोले जलाई निर्मम तवरले कर्तव्य गरी मारेको कुरा प्रमाणित हुन आएको देखिएको अवस्थामा निज पुनरावेदक प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर गरेको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको फैसलालाई अन्यथा मान्नुपर्ने नदेखिने।

अतः माथि विवेचित तथ्य, आधार तथा कारणबाट पुनरावेदक प्रतिवादी राजकुमार रानालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसुरमा सोही ऐनको दफा १३(३) बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर

गरेको कञ्चनपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको मिति २०७४/०९/१७ को फैसला सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। मुलुकी अपराध संहिताको दफा ४० तथा केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको आधारमा निजलाई भएको सर्वस्वतर्फको सजाय कार्यान्वयन गर्नु नपर्ने भएकोले निजको नामको सर्वस्वको लगत कट्टा गर्नु भनी कञ्चनपुर जिल्ला अदालतमा लेखी पठाउनु। इजलास अधिकृत: खुमप्रसाद भण्डारी
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल
इति संवत् २०७६ साल भाद्र १७ गते रोज ३ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-CR-०६६९, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. निमा तामाङ भन्ने न्हिमा तामाङ

जाहेरवाला जितबहादुर गुरुडले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणसमक्ष गरेको बकपत्रसमेतबाट आफूले प्रतिवादी निमा भन्ने न्हिमा तामाङबाट वैदेशिक रोजगारका लागि कुर्दिस्थान मुलुक जानका लागि भनी लिएको रु.५,५०,०००।- (अक्षररूपी पाँच लाख पचास हजार रूपैयाँ) लिएको र उक्त रकममध्ये रु.१,७०,०००।- (अक्षररूपी एक लाख सत्तरी हजार रूपैयाँ) पाइसकेको भन्ने बेहोरा स्वीकृत गरेको तथा हालसम्म बाँकी रकम रु.३,८०,०००।- (अक्षररूपी तीन लाख असी हजार रूपैयाँ) फिर्ता नपाएकाले उक्त बाँकी रकम र सोको हर्जाना फिर्ता पाउनुपर्ने हो भनी गरेको बकपत्र एवं प्रतिवादी निमा भन्ने न्हिमा तामाङले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणसमक्ष गरेको बयानमा समेत लिखतमा गरिएको रकममध्ये जाहेरवालालाई केही रकम फिर्ता गरिसकेको भन्ने बेहोराबाट समेत रकम लिएको बेहोरा देखिन आएको छ भने पहिले

लिएको रु.५,५०,०००।- (अक्षरूपी पाँच लाख पचास हजार रूपैयाँ) रकममध्ये रु.१,७०,०००।- (अक्षरूपी एक लाख सत्तरी हजार रूपैयाँ) बुझाई सकेको भन्ने देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारको लागि पठाउने भनी लिएको रकममध्ये रु.१,७०,०००।- (अक्षरूपी एक लाख सत्तरी हजार रूपैयाँ) बुझाइसकेकोमा रु.३,८०,०००।- (अक्षरूपी तीन लाख असी हजार रूपैयाँ) रकम बुझाएको अवस्था देखिँदैन । जुन उद्देश्यको लागि पीडितले रकम दिएको र प्रतिवादीले रकम लिएको हो सोअनुसारको कार्य भए गरेको देखिन आएन । जाहेरवालीले वैदेशिक रोजगारमा पठाउने भनी रकम प्राप्त गरेकोमा निजलाई वैदेशिक रोजगारमा नपठाई रकमसमेत फिर्ता गरेको नदेखिँदा वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ विपरीत कसुर गरेको नै देखिने ।

तसर्थ, मिति २०७५।०१।११ गते वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणले गरेको फैसलामा वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ विपरीत कसुर गरेको पुष्टि भएकोले प्रतिवादी निमा भन्ने निहमा तामाङलाई अभियोग दाबीबमोजिम ऐ.ऐनको दफाले १ वर्ष ६ महिना कैद र रु.१,५०,०००।- (अक्षरूपी एक लाख पचास हजार रूपैयाँ) जरिवाना भई जाहेरवालाले दाबीबमोजिमको रु.५,५०,०००।- (अक्षरूपी पाँच लाख पचास हजार रूपैयाँ) मध्ये प्रतिवादीबाट रु.१,७०,०००।- (अक्षरूपी एक लाख सत्तरी हजार रूपैयाँ) फिर्ता पाइसकेकोले प्रतिवादीबाट बिगो रु.३,८०,०००।- (अक्षरूपी तीन लाख असी हजार रूपैयाँ) र सोको ५०% ले हुने हर्जाना रकमसमेत भरिपाउने ठहर्छ भनी गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : कृष्णप्रसाद अधिकारी, योमा मुलपती (शा.अ.)

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७६ साल पुस १६ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं.६

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०६८-८१-०६८३, घर जग्गा कब्जा छोडाई चलनसमेत, बच्चु बैठा धोवीसमेत वि. रामजी बैठा धोवीसमेत

प्रतिवादीहरूको बुबा प्रसाद बढै धोबीले साबिकजग्गाधनीमहावीरबैठा धोवीबाट उक्त कि.नं. ५३ को ज.वि.०-०-१२ को जग्गाको दक्षिणतर्फको ०-०-६ जागा मिति २०२९/१०/१५ मा रु.९९।- र बाँकी रहेको उत्तरतर्फको ०-०-६ जग्गा मिति २०३१।४।१६ मा रु.९९।- को सुक्री बिक्रीको घरसारको हदमुनिको राजीनामा लिखत गराई लिएको भन्ने र उक्त कि.नं. ५३ को ०-०-१२ जग्गामध्ये दक्षिणतर्फबाट ०-०-४ जगा वादी रामजी बैठाले र सोको उत्तरतर्फको ०-०-४ जग्गा वादी बिरन्ची बैठाले मिति २०६५/३/९ मा मालपोत कार्यालय, बाराबाट सतनारायण र हिरदा बैठासँग राजीनामा पारित गराई लिएको भन्ने देखिन्छ । तत्कालीन मुलुकी ऐन, रजिस्ट्रेशन महलको २ नं. मा भएको उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार ०३४ सालपूर्वको घरसारमा भएको बढीमा एक सय रूपैयाँसम्मको हदमुनिको राजीनामाको लिखतले पनि कानूनी मान्यता प्राप्त गर्ने देखियो । त्यसैगरी लेनदेन व्यवहारको २५ नं. मा भएको उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार दोहोरो लिखत भएकोमा जसको लिखतको मितिअधिको छ उसैको सदर हुन्छ भन्ने देखियो । सुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६६/१२/१५ मा भई आएको नक्सा मुचुल्काबाट विवादित जग्गामा भएको घरहरू पुनरावेदक प्रतिवादीहरूकै भोग चलनमा रहेको भन्नेसमेत देखिन्छ । यस परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीले पेस गरेको उक्त हदमुनिको लिखत प्रमाण वादीलाई देखाई सुनाई

तत्सम्बन्धमा प्रमाणको परीक्षण गरी फैसला गर्नुपर्ने हुन्छ। सोकार्य तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेर्दा नदेखिने।

साबिक न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १४ (ग) मा "मुद्दामा इन्साफ गर्नुपर्ने प्रश्नहरूसँग सम्बद्ध प्रमाणहरू तल्लो अदालत, निकाय वा अधिकारीले बुझ्न छुटाएको रहेछ भने आफैँले बुझ्ने वा मुद्दाको लगत कायमै राखी ती प्रमाणहरू बुझ्नको लागि मिसिल तल्लो अदालत, निकाय वा अधिकारी कहाँ पठाउने" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको थियो। हाल प्रचलित न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १४ को उपदफा (१) को देहाय (ग) मा "मुद्दामा इन्साफ गर्नुपर्ने प्रश्नसँग सम्बद्ध प्रमाण मातहतका अदालत, निकाय वा अधिकारीले बुझ्न छुटाएको रहेछ भने आफैँले बुझ्ने वा मुद्दाको लगत कायमै राखी ती प्रमाणहरू बुझ्न मिसिल तल्लो अदालत निकाय वा अधिकारीसमक्ष पठाउने" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १४ को उपदफा (२) मा ".....उच्च अदालतले आफूसमक्ष परेको मुद्दामा मातहतका अदालत, निकाय वा अधिकारीले निर्णय गर्न छुटाएको प्रश्नमा समेत प्रवेश गरी निर्णय गर्न सक्नेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। सो कानूनी व्यवस्थाले पुनरावेदन सुन्ने अदालतको अधिकारलाई स्पष्ट पारेको देखिने।

उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको आधारमा प्रस्तुत मुद्दामा इन्साफ गर्नुपर्ने प्रश्नहरूसँग सम्बद्ध प्रमाण तल्लो अदालत, निकाय वा अधिकारीले बुझ्न छुटाएको रहेछ भने आफैँले बुझ्ने न्यायिक निष्कर्षमा पुग्न सक्ने वा मुद्दाको लगत कायमै राखी ती प्रमाणहरू बुझ्नको लागि मिसिल तल्लो अदालतमा पठाउन सक्ने भन्ने अधिकार पुनरावेदन सुन्ने अदालतलाई नै भएको देखिन्छ। उपरोक्त व्यवस्थाबमोजिम प्रस्तुत मुद्दामा आवश्यक प्रमाण पुनरावेदन अदालत स्वयम्ले

पनि बुझ्न सक्ने नै देखिन्छ। प्रतिवादीले पेस गरेको उक्त हदमुनिको राजीनामाको लिखत प्रतिवादीहरूको बुबा प्रसाद बढै धोबी र साबिक जग्गाधनी महावीर बैठा धोबीबिच मिति २०२९/१०/१५ र मिति २०३१/१४/१६ मा भएको हो, होइन। यदि उक्त लिखत भएको रहेछ भने वादीहरूले पेस गरेको वादीहरू रामजी बैठा एवं बिरन्ची बैठा र सतनारायण एवं हिरदा बैठाबिचमा भएको भनिएको मिति २०६५/३/९ को राजीनामा लिखतले मान्यता पाउने हो होइन भन्ने तत्कालीन मुलुकी ऐन, अ.बं. ७८ नं. बमोजिम परीक्षण नै नगरी वादी दाबी पुन नसक्ने ठहर गरेको सुरु बारा जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी विवादित कि.नं. ५३ को ०-०-१२ जग्गामध्ये मिति २०६६/१२/१५ गते भई आएको नक्सा मुचुल्काको न.नं. २, ३, ४, ५, ६, ७ मा प्रतिवादीहरूले खिचोला गरेकोसमेत ठहर गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेर्दा नदेखिने।

यीनै पुनरावेदक प्रतिवादी पल्टन बैठा धोबीसमेत र प्रत्यर्थी रामजी बैठा धोबीसमेत नै भएको यसै लगाउको मुद्दा नं. ०६८-CI-०६८४ को मिलापत्र बदर मुद्दामा वादीको दाबीबमोजिमको मिति २०६६/११/७ को मिलापत्र बदर हुने ठहर भनी तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेर्दा नदेखिने। उक्त मुद्दाको मिति २०६८/२/३० मा भएको फैसला मिलाएको नदेखिँदा बदर गरिदिएको छ। अब उक्त प्रमाणहरूको परीक्षण गरी आवश्यक जो जे बुझ्नुपर्ने हो बुझ्ने यथाशीघ्र अग्राधिकार दिई कानूनबमोजिम फैसला गर्नु भनी उपस्थित पक्षहरूलाई तारेख तोकी मिसिल उच्च अदालत जनकपुर, अस्थाई इजलास वीरगन्जमा पठाइदिने ठहर भनी आज यसै इजलासबाट फैसला भएको।

तसर्थ, विवेचित आधार, कारणहरू र लगाउको मुद्दामा भएको फैसलासमेतबाट वादी दाबी पुन नसक्ने ठहर गरेको सुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६७/३/२७ को फैसला उल्टी गरी विवादित कि.नं.

५३ को ०-०-१२ जग्गामध्ये मिति २०६६/१२/१५ गते भई आएको नक्सा मुचुल्काको न.नं. २, ३, ४, ५, ६, ७ मा प्रतिवादीहरूले खिचोला गरेको देखिँदा पुनरावेदक वादीको दाबीबमोजिम सो घरजग्गा खाली गराई चलनसमेत चलाइदिने ठहर्छ भनी तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०६८।२।३० मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा बदर गरिदिएको छ । अब उक्त प्रमाणहरूको परीक्षण गरी आवश्यक जो जे बुझनुपर्ने हो बुझी यथाशीघ्र अग्राधिकार दिई कानूनबमोजिम फैसला गर्नु भनी उपस्थित पक्षहरूलाई तारेख तोकी मिसिल हाल पुनरावेदन सुन्ने अधिकार क्षेत्र रहेको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जमा पठाइदिने ।

इजलास अधिकृत (उप सचिव): नारदप्रसाद भट्टराई
कम्प्युटर: देविमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७६ साल माघ ७ गते रोज ३ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६८-CI-०६८४, मिलापत्र बदर, बच्चु बैठा धोबीसमेत वि. रामजी बैठा धोबीसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७३-CI-१३४९, परमादेश, चन्द्रनाथ योगी वि. अधिवक्ता लोकबहादुर शाह

राजगुठी सम्बन्धमा भएको कानूनी व्यवस्था हेर्दा राज गुठीलाई नेपाल सरकारको अधीनबाट झिकी संस्थाको जिम्मा सुम्पी राजगुठीलाई व्यवस्थित हिसाबले सञ्चालन गर्नको लागि तर्जुमा भएको गुठी संस्थान ऐन, २०३३ को दफा २ (घ) ले राजगुठीको परिभाषा गरी ऐ.ऐनको दफा १६ ले राजगुठीको सञ्चालन र व्यवस्थापनको सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्थासमेत गरेको देखिन्छ । गुठी संस्थान ऐन, २०३३ ले राजगुठीको सञ्चालन, दायित्व गुठी संस्थानलाई दिएको छ । गुठी संस्थानले दानपत्र,

लिखत, परम्पराबमोजिमको धार्मिक पर्व पूजा धर्मलोप नहुने गरी चलाउने, चलाउन लगाउने, राजगुठीको चल अचल सम्पत्ति वा त्यसबाट भएको आम्दानी हाल भइरहेको वा थप कुनै धार्मिक, शैक्षिक, सामाजिक, सास्कृतिक वा परोपकारी संस्था वा कार्यमा लगाउने, राजगुठीको आम्दानीबाट फजुल खर्च घटाई चुहावट रोकी, राजगुठीलाई बढी व्यवस्थित रूपले सञ्चालन गर्न आवश्यकतानुसार कर्मचारी र खर्चको नयाँ दरबन्दी लगात बनाउने, अनुदान दान दातव्य चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्ने, मठ मन्दिरमा चढ्ने भेटी, देवस्थको व्यवस्था गर्ने, प्राचीन गरगहना, धार्मिक साँस्कृतिक वस्तुहरूको लगात राखी संरक्षण गर्ने गराउने, राजगुठीको तर्फबाट गर्नुपर्ने कुनै काम गर्न संस्थानको तर्फबाट ठेक्का दिने, करार गर्ने, घर पसल बनाई बहालमा दिने, संस्थानको तर्फबाट चलाउनुपर्ने कुनै कानूनी कारबाही चलाउने वा संस्थानको प्रतिरक्षा गर्ने, राजगुठीको आयस्ता रकमबाट गुठी चलाउने, खर्च गर्ने बाँकी रकम जगेडा कोष खडा गरी दाखिला गर्नेलगायतका काम कारबाही गर्नसक्ने नै देखिने ।

विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट बागीश्वरी मन्दिर तथा मन्दिर परिसरमा रहेका अन्य मठ मन्दिर, ताल तलैया पार्कसमेत व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न संरक्षण मर्मत सुधारलगायतका सम्बन्धमा पुरातत्व विभागको सहयोगमा जि.वि.स. बाँकेद्वारा गुरुयोजना तयार गर्न सम्झौताको चरणमा रहेको, आधिकारिक तथ्य र इतिहासको खोजी गरी तत्सम्बन्धी प्रकाशन प्रसारण गर्ने सोच बनाएको, मन्दिर र मन्दिर परिसरमा रहेका ऐतिहासिक, धार्मिक पौराणिक, पर्यटकीय महत्त्वका सम्पदाहरूको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकासका सम्बन्धमा के कस्तो सुधार गर्न सकिन्छ तत्सम्बन्धी सुझाव पेस गर्न जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बाँकेका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारीसमेतको सुझाव समिति गठन गरिएको र समितिको प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा आइसकेको,

मन्दिर परिसर क्षेत्रलाई संरक्षण गर्ने, तिर्थालुहरूको लागि पार्कसमेतको व्यवस्था गर्न कार्यालयले आवश्यक योजना बनाई कार्य गर्न लागेको, मन्दिर परिसरभित्र रहेका ऐतिहासिक मूर्तिहरूको संरक्षण सम्बन्धन तथा जीर्णोद्धार गर्न सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गरी कार्य गर्न प्रतिबद्ध रहेको भन्नेसमेत देखिन आएको अवस्था छ, बौद्धिक व्यक्तित्वहरूबाट बागीश्वरी मन्दिरको परिचयसँग सम्बन्धित लेख रचनाहरूको प्रकाशन भइरहेको भन्नेसमेत देखिएको छ । प्रत्यर्थी पुनरावेदकले निर्देशनात्मक आदेशसहित परमादेशको आदेश जारी भएको उच्च अदालतको आदेश बदर गरी रिट खारेज गर्न माग गरे पनि अदालतबाट जारी भएको के, कुन आदेशले प्रत्यर्थीलाई के कसरी असर परेको हो सो स्पष्ट खुलाएको नदेखिने ।

यस्तो अवस्थामा बागीश्वरी मन्दिर राजगुठीमा दर्ता भएको भन्ने देखिएकोले राजगुठीको सम्बन्धमा प्रचलित कानूनबमोजिम हुने नै हुँदा यस सम्बन्धमा परमादेशको आदेश जारी नगरी राष्ट्रिय सम्पदाको रूपमा रहेको बागीश्वरी मन्दिरको संरक्षण र अझ बढी प्रभावकारी ढङ्गले कानूनबमोजिम व्यवस्थित र सञ्चालन गर्ने प्रयोजनको लागि कानूनमा भएको व्यवस्थाबमोजिम मन्दिरको नाउँमा रहेको सम्पूर्ण चल अचल श्रीसम्पत्तिको नियमितरूपमा अभिलेख राखी नियमित रूपमा प्रकाशन गर्नु गराउनु, बागीश्वरी मन्दिरका नाउँमा चल अचल श्रीसम्पत्तिको संरक्षण एवं सम्बन्धन गर्नु गराउनु, मन्दिरको आय-व्ययको विवरण सार्वजनिक गर्नु गराउनु र मन्दिरको स्थापनाकालदेखि हालसम्मको अवस्था झल्कनेगरी परिचय, जानकारीपत्र वा पुस्तक प्रकाशन गर्नु गराउनु, मन्दिरको पूर्वतर्फ रहेको तलाउमा पुल जिर्ण भइसकेकोले सो पुलको यथाशक्य छिटो पुनर्निर्माण तथा जीर्णोद्धार गर्नु गराउनु, मन्दिरको पार्कसमेत नियमित रूपमा सरसफाइ गर्ने गराउने उचित प्रबन्ध गर्नु गराउनु, सहज र सर्वसुलभ सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गर्नु गराउनु, बागीश्वरी

मन्दिरमा भक्तजनहरूले चढाउने गरेको दान-दक्षिणा तथा विशेष पूजाबापत प्राप्त हुने दान-दक्षिणासमेतलाई व्यवस्थित र एकीकृत गरी सो रकमसमेत मन्दिरको हितमा प्रयोग गर्नु गराउनु भनी यी विपक्षीका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्‍याई उल्लिखित कार्यहरू समयमा सम्पन्न भए नभएको अनुगमनको लागि समितिसमेत गठन गर्ने आदेश गरेको र गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं र गुठी संस्थान (केन्द्रीय लगत तथा अभिलेख शाखा कार्यालय) काठमाडौंले उक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गर्नेसमेतको निर्देशनात्मक आदेश जारी गरेको आदेशलाई अन्यथा मान्न मिलेन । मन्दिरलाई अझ प्रभावकारी हिसाबले व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले जारी भएको आदेशबाट प्रत्यर्थीलाई असर परेको भन्ने नदेखिँदा निजले लिएको पुनरावेदन जिकिर कानूनसम्मत नदेखिने ।

अतः विवेचित आधार र कारणहरूबाट विपक्षीहरूको नाममा निर्देशनात्मक आदेशसहितको परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७३।३।२२ को आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः मदनप्रसाद पराजुली

कम्प्युटरः देविमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक ३ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७५-CR-०३६८, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. शक्ति तामाङसमेत

तत्कालीन मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १५ नं. ले “ज्यान मार्ने मनसायले गोली चलाउने वा बम हान्ने वा घातक हतियारले काट्ने वा मार्नेको लागि अरु जुनसुकै कुराको उद्योग गरी मार्नेसम्मको काम गरेकोमा कुनै कारणले ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भने त्यस्तो काम गर्ने र गर्न लगाउने

तथा सो ठाउँमा गई वचन दिने वा मद्दत गर्नेलाई पाँच वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म कैद गर्नुपर्छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा, ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर स्थापित हुनको लागि अभियुक्तको मार्ने मनसाय, घातक वस्तु तथा हतियारको प्रयोग, ज्यान मर्नेसम्मको कार्य गरेको तर कुनै तेस्रो पक्ष घटनास्थलमा मौजुद भई वा उपस्थित हुन पुगी त्यस्ता तेस्रो पक्षको मौजुदी वा उपस्थितिको कारणले गर्दा मात्र ज्यान भने मर्न नपाएको अवस्था हुनुपर्ने भन्ने देखिने।

उल्लिखित ज्यानसम्बन्धीको महलको १५ नं. निर्धारित तत्त्वहरूको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दालाई हेर्नुपर्ने देखियो। मिति २०७३।०५।०९ को दिन श्रीकृष्णाष्टमीको जात्रा मनाइरहेको समयमा घटना घटेको भन्ने देखिन्छ। घटना रातको अन्दाजी ११:३० बजेको समयमा घटेको भन्ने देखिन्छ। जात्राको समयमा मानिसहरूको भिडभाड हुनु स्वाभाविक नै हो। वारदातको दिन लाखे नाचको विषयलाई लिएर प्रतिवादीहरूसँग सामान्य वादविवादसम्म भएको तर प्रतिवादीहरूले आफूलाई कुटेको नभई निजहरू निर्दोष भएको भनी स्वयं पीडित सुरेश जोशीले बकपत्र गरेको र रातको अन्धकारको समयमा जात्राको मानिसहरूको भीडमा कसले हाने यकिन भन्न सकिदैन भनी जाहेरवालाहरूले बकपत्र गरेको देखिन्छ। जाहेरवालाहरू र पीडितलाई यिनै प्रतिवादीहरूले प्रहार गरेको भन्ने अभियोग दाबी अन्य कुनै प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेको छैन। तसर्थ, यी प्रतिवादीहरू शक्ति तामाङ र नरेन्द्र लामाले प्रतिवादीहरूलाई मार्ने मनसाय राखी घातक वस्तु तथा हतियारको प्रयोग गरी ज्यान मर्नेसम्मको कार्य गरेको तर कुनै तेस्रो पक्ष घटनास्थलमा मौजुद भई वा उपस्थित हुन पुगी त्यस्ता तेस्रो पक्षको मौजुदी वा उपस्थितिको कारणले गर्दा मात्र ज्यान भने मर्न नपाएको भन्ने स्थिति देखिन आएन। मिसिल

संलग्न जाहेरी दरखास्तबाहेकका अन्य कुनै पनि प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीहरूको जाहेरवालाहरू तथा घाइतेलाई मार्ने मनसाय (*Mens rea*) भएको र उक्त मनसायबमोजिमको कार्य (*Actus reus*) भएको भन्ने नै नदेखिएको अवस्थामा तेस्रो पक्षको उपस्थितिका कारण (*Third party Intervention*) मात्र ज्यान मर्न नपाएको भन्नेसम्मको परिस्थितिको सम्भाव्यता रहने नदेखिने।

साथै, प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ। सोही ऐनको दफा १८ ले कुनै काम, घटना वा अवस्थाका सम्बन्धमा भएको तहकिकात वा जाँचबुझको सिलसिलामा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम तयार भएको कुनै लिखतमा उल्लेख भएको कुनै कुरा सो कुरा व्यक्त गर्ने व्यक्ति साक्षीको रूपमा अदालतमा उपस्थित भई बयान गरेमा प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने व्यवस्था गरेको छ। प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुर गरेका हुन् भनी स्थापित गर्ने कुनै वस्तुनिष्ठ र विवादरहित प्रमाणहरू पेस गर्न सकेको देखिएन। बरू दाबी नै खण्डित हुने गरी जाहेरवाला नविन कुमार जोशी र श्रवणकुमार डंगोललगायतका घाइते सुरेश जोशीसमेतले जात्राको समयमा कसले हाने थाहा भएन, यी प्रतिवादी शक्ति तामाङले हतियारले कुटपिट गरेका होइनन्, अर्का प्रतिवादी नरेन्द्र लामाले समेत प्रतिवादी शक्ति तामाङलाई उक्साएका होइनन्, निजहरू निर्दोष छन् भनी अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको देखिँदा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिएको उच्च अदालत पाटनको फैसला मिलेकै देखिने।

अतः विवेचित मुद्दाका तथ्य, प्रमाण तथा कानूनी व्यवस्था र फौजदारी न्यायका सिद्धान्तसमेतका आधार कारणबाट प्रतिवादी शक्ति तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. अनुसार सजाय गरेको

हदसम्मको सुरु नुवाकोट जिल्ला अदालतको फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई प्रतिवादी शक्ति तामाङसमेतले अभियोग माग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहराएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।७।७ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: हेमा पाण्डे

कम्प्युटर: राधिका घोरासाइने

इति संवत् २०७७ साल जेठ ६ गते रोज ३ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७५-CR-१४१७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. शर्मिला श्रेष्ठ

मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठ र मृतक गंगा श्रेष्ठ श्रीमान् श्रीमती नाताका व्यक्तिहरू भएको देखिन्छ । प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठ र प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठ ससुरा बुहारी नाताका व्यक्तिहरू भएको देखिन्छ । मृतक गंगा श्रेष्ठ र प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठ सासु बुहारी नाताका व्यक्तिहरू भएको भन्ने देखिन्छ । उपर्युक्त नाताका यी प्रतिवादीहरू हरिकृष्ण श्रेष्ठ, शर्मिला श्रेष्ठ र मृतक गंगा श्रेष्ठ एकै घरमा बस्दै आएको भन्ने देखिन्छ । उक्त वारदातको मिति २०७३।०४।२२ दिन पनि मृतक र यी प्रतिवादीहरू एउटै घरमा रहे बसेको भन्ने तथ्यमा कुनै विवाद देखिँदैन । प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठ एउटै घरमा भए तापनि रातको समय भएको हुँदा निज आफ्नो कोठामा सुतिरहेको र वारदातको विषयमा प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठले भनेपछि मात्र थाहा पाई भाडामा बस्दै आएको व्यक्ति खुसी भन्ने विपना थापासँगै नै घटनास्थल पुगेको भन्ने देखिन्छ । मृतक गंगा श्रेष्ठ पहिलेदेखि नै मादक पदार्थ सेवन गरिरहने भन्ने तथ्य खुल्न आएको छ । मृतक र निजको श्रीमान् प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठबिच बारम्बार झगडा भइरहने र वारदातको दिन पनि निजहरूबिचमा झैं-झगडा भएको भन्ने देखिन्छ । तर प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठ र मृतकको बिचमा

झैं-झगडा हुने गरेको तथा कुनै रिसझवी रहेको भन्ने पनि देखिँदैन । यस अवस्थामा प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठले प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठसँग मिली मृतकलाई कुटपिट गरेको तथा कुटपिट गर्नुपर्ने कुनै पनि आधार कारण मिसिलबाट देखिन नआउने ।

यसरी मिसिल संलग्न कुनै पनि प्रमाणहरूबाट मृतकलाई यी प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठसमेत भई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने तथ्य कहींकतैबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । प्रतिवादी हरिकृष्ण श्रेष्ठ अन्धो व्यक्ति भएकोले निज एकलैले मृतकलाई झुण्ड्याई कर्तव्य गरी मार्न सक्ने अवस्था नरहेको र वारदातका दिन यी प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठसमेत घरमा नै रहेको हुँदा यी प्रतिवादीको समेत उक्त वारदातमा संलग्नता रहेको हुनुपर्छ भन्ने शङ्का र अनुमानको भरमा मात्र यी प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठलाई कर्तव्य ज्यानजस्तो जघन्य कसुरमा कसुरदार ठहर्‍याउन मिल्ने देखिएन । आरोपित व्यक्तिले कसुर गरेकोमा शङ्का लाग्छ, विश्वास लाग्छ तथा कर्तव्य गरेको हुनुपर्छ भनी लेखाई दिएका व्यक्तिका निजी धारणाले प्रमाणको रूप लिन सक्दैन । प्रतिवादीउपर लगाइएको आरोप स्वतन्त्र, वस्तुनिष्ठ, भरपर्दो तथा निश्चयात्मक प्रमाणबाट प्रमाणित भएको हुनुपर्छ अन्यथा शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ भन्ने फौजदारी न्यायको सिद्धान्तसमेतको आधारमा यी प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्छ । प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठलाई अभियोग मागदाबीबाट सफाइ दिएको उच्च अदालत पाटनको फैसलासमेत मिलेकै देखियो । अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित मिसिल संलग्न तथ्य, प्रमाण कागज तथा फौजदारी न्यायको सिद्धान्तसमेतको आधार कारणसमेतबाट सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।३।८ मा प्रतिवादी शर्मिला श्रेष्ठलाई अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने ठहराई

भएको फैसला सदर हुने ठहराएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७५।२।६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हेमा पाण्डे

कम्प्युटर: देविमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७७ साल जेठ ६ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं.७

१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७६-RC-००७५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. कृष्ण राई

प्रतिवादी कृष्ण राईले अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा जेतान नाताको मृतक ओमबहादुर लिम्बूले छिमेकी माइला मगरको श्रीमतीसँग हिमचिम बढाएको, त्यसो नगर्नु भनी पटकपटक सम्झाउँदा निज रिसाएको, घटना भएको दिन पनि माइला मगरकी श्रीमती घरमा आएको देखेको, निजलाई भगाउन फलामको रडले झ्याल, ढोका र भ्याङ्गमा डाङ्गुडु गरेको, यसबिच ओमबहादुर लिम्बूले मलाई मार्छु भन्दै बामफोक लिएर ढोकाहरूमा हिकाउँदै आएको, मैले मसँग भएको रडले ओमबहादुर लिम्बूको टाउकोमा प्रहार गर्दा निजको टाउकोबाट रगत बग्नु थालेको र निज मर्न सक्छ भन्ने ठानेर त्यहाँबाट कोही-कसैलाई नभनी भागेको हुँ भनी कसुर गरेको कुरा स्वीकार गरी बयान गरेको देखियो। अदालतमा बयान गर्दासमेत रडले झट्टी हान्दा टाउकोमा लागेको तथ्य सारतः स्वीकार गरेको देखिने।

मृतक ओमबहादुर लिम्बूको शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट निजको मृत्युको कारण टाउकोमा लागेको चोट हो भन्ने देखिन्छ। मृतक र प्रतिवादीबिच राम्रो सम्बन्ध रहेको नभई निजहरूबिच मनोमालिन्य रहेको तथ्यसमेत प्रस्तुत हुन आएको छ। जाहेरी बेहोरा

र जाहेरवालीले अदालतमा गरेको बकपत्र, मौकामा बुझिएका मानिसहरूको भनाइ तथा वादी नेपाल सरकारका तर्फका ललित लिम्बू, गोमादेवी मगर, निसा मगरसमेतका साक्षीहरूले गरेको बकपत्रसमेतबाट प्रतिवादी कृष्ण राईले जोखिमी हतियार संवेदनशील अङ्ग टाउकोमा प्रहार गरेको कारणबाट ओमबहादुर लिम्बूको मृत्यु भएको तथ्य शङ्कारहित तवरबाट प्रमाणित भएको देखिने।

अतः प्रमाणबाट प्रतिवादी कृष्ण राईले फलामको रडले मृतक ओमबहादुर लिम्बूको टाउकोमा प्रहार गरेको चोट पीडाको कारण निजको उपचारको क्रममा मिति २०७४/५/२ मा मृत्यु भएको कुरा प्रमाणित भएको देखिँदा निज प्रतिवादी कृष्ण राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम कसुर ठहर गरेको सुरु झापा जिल्ला अदालतको मिति २०७४/१२/१८ गतेको फैसला सदर हुने गरी उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास इलामबाट मिति २०७५/१२/५ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। सर्वस्वको हकमा मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा "कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन" भन्ने व्यवस्था रहेको देखिँदा प्रतिवादी कृष्ण राईको सर्वस्व गर्नु नपर्ने। इजलास अधिकृत: दुर्गाप्रसाद बस्याल इति संवत् २०७६ साल पौष १३ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६८-WO-००३२, उत्प्रेषण, रुद्रबहादुर बानियासमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत

साबिक कि.नं. २५२ बाट कित्ताकाट भई कायम हुन आएको कि.नं. २९९ को विवादित जग्गा सरकारका नाममा दर्ता गर्ने गरी विपक्षी अख्तियार

दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका सचिवले मिति २०६७।१।१३ मा निर्णय गरेको देखियो । सो निर्णयमा निवेदक श्याम सुन्दर यादवसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगसमेत भएको ०६७-WS-००३५ को रिट निवेदनका सन्दर्भमा संवैधानिक इजलासबाट मिति २०७५।८।१५ मा भएको निर्णयसमेतका दृष्टिले अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि रहेको देखिन आयो । अनुचित कार्य सम्बन्धमा अधिकार प्रत्यायोजन गर्न नमिल्ने संविधानको प्रावधान प्रतिकूल प्रत्यायोजित अधिकार प्रयोग गरेर विपक्षी आयोगका सचिवले निर्णय गरेको देखिन्छ । यसलाई कानूनअनुकूलको निर्णय मान्न मिल्दैन । यसका अतिरिक्त विवादित निर्णय गर्दा जग्गाका दर्तावाला भनी दाबी गर्ने व्यक्तिलाई बुझिएको वा प्रतिवादको अवसर दिएकोसमेत देखिएन । तसर्थ उल्लिखित निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त प्रतिकूल तथा अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि गरी भएको देखिँदा विपक्षी आयोगको मिति २०६७।१।१३ को निर्णय र सोबमोजिम भए गरिएका काम कारबाही उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ।

सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्ति व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गरिनु हुँदैन । कथम्कदाचित दर्ता हुन पुगेका रहेछन् भने पनि मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ बमोजिम त्यस्ता दूषित दर्ता बदर हुन्छन् । विवादित कि.नं. २९९ को जग्गा सम्बन्धमा हेर्दा नापीको समयमा फिलडवुकमा पर्ती भनी जनिएको देखिएको छ । व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गरिएकोसम्बन्धी निर्णय फायल, कागजात पेस हुन सकेको देखिँदैन । विवादित जग्गामा पानी पोखरी, तामाड जातिको चिहान, क्षेत्री बाहुनको क्रिया गर्ने थलो रहेको तथा केही जग्गा बाँझो पर्ती रहेको भन्ने तथ्य पनि खुल्न र प्रस्तुत हुन आएको पाइयो । यदि त्यस प्रकारको स्थिति हो भने स्वाभाविक रूपमा जग्गा सार्वजनिक कायम हुने अवस्था रहन्छ । यस पक्षमा पनि पर्याप्त

दृष्टि दिनु वाञ्छनीय छ । यसका साथै पुनरावेदक वादी दिलबहादुर कार्कीसमेत प्रतिवादी राममणी जंगमसमेत भएको २०४० सालको दे.पु.नं. २६७ को मुद्दामा तत्कालीन मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय अदालतबाट मिति २०४०।१।१२२ मा भएको फैसलालगायतका विभिन्न सन्दर्भमा भएका फैसलाहरूसमेत प्रमाणको रूपमा पेस हुन आएका देखिन्छन् । जग्गाउपरको स्वामित्वसम्बन्धी प्रश्नको निरूपण गर्दा यी समग्र पक्षमा विचार गर्नु आवश्यक हुने ।

अतः मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ समेतलाई मध्यनजर राखी, रूद्रबहादुर बानियासमेतका रिट निवेदकहरूलगायत विवादित जग्गा सार्वजनिक कायम हुनुपर्छ भनी उजुरी गर्ने स्थानीय मानिसहरूसमेतलाई सुनुवाइको उचित मौका प्रदान गरी, अन्य स्रेस्ता लगत आदि कागज प्रमाण जे जो बुझनुपर्छ सोसमेत बुझी यो आदेशको जानकारी प्राप्त भएको मितिले ६ महिनाभित्र विवादित जग्गा सार्वजनिक कायम भई सरकारको नाममा दर्ता हुने हो वा गुठीको कायम हुने हो भन्ने सम्बन्धमा कानूनबमोजिम निर्णय गर्नु भनी मालपोत कार्यालय भक्तपुरसमेतका नाउँमा परमादेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: ओजा लामिछाने

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल फागुन ६ गते रोज ३ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७०-WO-००११, उत्प्रेषण / परमादेश, रामकृष्ण खड्का वि. ऋण असुली न्यायाधिकरण, काठमाडौंसमेत

निवेदकले नेपाल बैंक लिमिटेड सिटी अफिस विराटनगरबाट मिति २०५७।०३।२९ र मिति २०५७।०६।०९ गते क्रमशः रु.१,४४,०००/- र रु.५,७६,०००/- कर्जा लिन निजको नामको दुहबी गा. वि. स. वडा नं. ३(छ) कि. नं. २९६ को जग्गा धितो

राखेकोमा समय समयमा तिर्नु बुझाउनुपर्ने साँवा ब्याज नतिरेकोमा विवाद रहेको छैन। आफूले लिएको ऋणको दायित्व बेवास्ता गरी निवेदक विदेशमा गएर बसेको अवस्था एकातिर रहेको छ भने हाल नेपाल बैंकको तर्फबाट ऋण असुली न्यायाधिकरणमा परेको मुद्दामा मिति २०६४।१०।२३ गते भएको फैसलाअनुसार साँवा ब्याज असुलीको क्रममा मिति २०६९।०६।१२ मा धितो मूल्याङ्कन गरी मिति २०६९।११।०८ गते धितो मूल्याङ्कनको सूचना प्रकाशित गरी मिति २०६९।१२।२२ मा श्यामबाबु दाहालले लिलामबाट सकार गरी लिएकोलगायतका काम कारबाही बदरको लागि समेत आफ्ना अधिकृत वारेसमार्फत मिति २०७०।०२।१६ गते नक्कल सारी थाहा पाएको भनी सम्पूर्ण काम कारबाही बदरको लागि प्रस्तुत निवेदन मिति २०७०।०४।०७ मा मात्र दायर भएको।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू सर्वसाधारणबाट निक्षेप सङ्कलन गरी सो निक्षेपलाई कर्जालगायतका माध्यमबाट लगानी गरी सोबाट प्राप्त ब्याज तथा नाफाबाट निक्षेपकर्तालाई ब्याज दिई सो बिचको बाँकी रहेको फरकबाट आफ्नो आर्जन गर्ने नाफामूलक संस्था हो। संस्थाले लगानी गरेको कर्जाबाट साँवा ब्याज असुल नभए निक्षेपकर्तालाई ब्याज तिर्न नसक्नुका साथै निक्षेपसमेत डुब्ने अवस्था सिर्जना हुने हुनाले त्यस्ता संस्थाहरूको रकम असुलीको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐनले नै विशेष व्यवस्था गर्नुका साथै मुद्दा सुन्नका लागि पनि छुट्टै ऋण असुली न्यायाधिकरणको व्यवस्थासमेत कानूनले गरेको छ। यस्तो अवस्थामा यी रिट निवेदक २०५७ सालमा ऋण लिई ढुककसँग विदेशमा गएर बसेपछि निजले राखेको धितो खतरामा पर्ने तथ्य स्वयंसिद्ध छ। सो कुरा निजले धितो पास गर्दाका अवस्थामा नै स्वीकारी सकेको हुन्छ। आफूले लिएको ऋणको सम्झौताबमोजिम कुनै पनि किस्ता नतिरी विदेश गई बस्ने निवेदकले १३ वर्षपछि आएर मात्र कर्जा असुलीको काम कारबाही

बदरको लागि अधिकृत वारेसमार्फत उपस्थित भएबाट समेत निजको ऋण तिर्ने मनसाय रहेको नदेखिने।

ऋणी स्वयम् सचेत भई बैंकको ऋण समयमा तिरी आफ्नो जग्गा फुकुवा गर्न सक्नुपर्थ्यो। बैंकले जग्गा लिलाम गरेको विषयमा लिलाम बदरको विषय जिल्ला अदालतमा दाबी लानेमा निवेदक सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा नगई लिलाम भएपछि रिट निवेदन लिई वैकल्पिक उपचारको बाटो हुँदाहुँदै यस अदालतमा आएको देखिन्छ। यस्तै विषयमा यसै अदालतले अनिरुद्रकुमार साहसमेत वि. कृषि विकास बैंक लि. सुनसरी ने.का.प. २०६९, नि. नं. ८९३४, पृष्ठ १८४५ मा “लिलाम भई दा. खा. दर्तासमेत भइसकेको अवस्थामा लिलाम बदरको लागि सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा उजुरी लिई जान सक्ने हुँदा वैकल्पिक उपचारको मार्ग हुँदाहुँदै असाधारण अधिकार क्षेत्रबाट बोल्न नमिल्ने” भनी व्याख्या भइसकेको पाइन्छ। असाधारण अधिकार क्षेत्रको परिधिबारे लामो समयदेखि यो अदालतले अवलम्बन गरेको मार्गलाई प्रस्तुत मुद्दामा अन्यथा मान्नुपर्ने अवस्था छैन। त्यसको अलावा अनुचित विलम्बका सम्बन्धमा सोको औचित्य पुष्टि गर्न नसकि आफ्नो अधिकारप्रति लापरवाह रहेको रिट निवेदकलाई अदालतले सहयोग गर्न नसक्ने अवस्थासमेत प्रस्तुत विवादमा विद्यमान रहेको देखियो। धितोमा राखेको अचल सम्पत्ति कर्जा चुक्ता भुक्तान नभएपछि बैंकले कुनै पनि समयमा लिलाम गर्छ भन्ने कुरा निजलाई बैंकले लेखेको पत्रहरू, सार्वजनिक सूचनाबाट जानकारी भइराखेको साथै लिलामको लागि गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशन गर्ने २०६९।११।०६ को आदेश तथा गोरखापत्रमा जग्गा लिलाम बिक्रीसम्बन्धी सूचना प्रकाशन र मिति २०६९।१२।२२ मा बोलपत्र दाता श्यामबाबु दाहालले बोलपत्र स्वीकृत गरी मिति २०७०।०१।०८ मा दा.खा. कार्यान्वयन आदेश भई मिति २०७०।०१।०८ मा दा.खा. को पत्राचार भइसकेको र श्यामबाबु दाहालले मिति ०७०।३।१०

गते र.नं. १३०३६ बाट अन्जुसिंहलाई हस्तान्तरण गरिसकेको देखिँदा ढिलो गरी मिति २०७०।०४।०७ मा रिट निवेदन दर्ता भएकोले समेत रिट निवेदन औचित्यहीन देखिन्छ । मिति २०५७।३।२१ मा बैंकबाट कर्जा लिएर साँवा ब्याज नतिरेपछि बैंकको ऋण कर्जा तिर्ने आफ्नो दायित्व पूरा नगरी धितो लिलाम भएपछि अनुचित विलम्ब गरी सो लिलाम बदर गरिपाउँ भनी मिति २०७०।०४।०७ मा निवेदक यस अदालतमा आएको देखिनुको अलावा अन्य मार्गबाट पनि उपचार खोजी असफल भएपछि यस अदालतमा सफाहात नलिई प्रवेश गरेकोसमेत पुष्टि भएको देखिँदा रिट निवेदन जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदकको दाबी र निवेदकका कानून व्यवसायीहरूको बहससँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः उल्लिखित आधार कारणसमेतबाट निवेदकको निवेदन मागबमोजिम रिट जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत:- अम्बिकाप्रसाद दाहाल
इति संवत् २०७६ साल फाल्गुन २९ गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७१-CR-०३३०, कालोबजारी, नेपाल सरकार वि. सुरेन्द्रप्रसाद मौर्यसमेत

बरामद भएको मल ट्रकबाट बरामद भएको तथ्यमा विवाद देखिएन । उक्त ट्रक गणेश प्लाइउड उद्योगभित्र प्रवेश गरेको देखिएको छैन । सो प्लाइउड उद्योगभित्रबाट कुनै मल बरामद भएको देखिँदैन । सो मल उक्त उद्योगलाई नै राख्न वा बिक्री गर्न दिएको भन्ने कुरा स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको छैन । अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको प्रतिवादीको बयान अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको र प्रतिवादीहरूले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष इन्कारी बयान गरेको देखिँदा उक्त अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानको आधारमा मात्र प्रतिवादीहरू सुरेन्द्रप्रसाद

मौर्य, प्रदिपकुमार थारु र राजमन थारुलाई अभियोग माग दाबीबमोजिमको कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने अवस्था नहुँदा निजहरूले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने गरी भएको सुरु जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कपिलवस्तुको निर्णयलाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसला अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने ।

त्यसैगरी पशुपति प्लाइउड उद्योगबाट १८२ बोरा युरिया मल र जय अम्बे प्लाइउड उद्योगबाट कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड नेपालको १२६ बोरा युरिया मल र उजाला पारस किसान लेखेको १४६ बोरा प्रिया मल बरामद भएको भन्ने मिति २०६७।७।२७ को बरामदी मुचुल्का भएकोमा प्रतिवादीहरू पशुपति प्लाइउड उद्योगका सञ्चालक अशोककुमार अग्रवाल, जय अम्बे प्लाइउड उद्योगका सञ्चालक अजितकुमार अग्रवाल र मनोजकुमार कनौडियाले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष उपस्थित भई उद्योगको मेसिन सफा गर्ने प्रयोजनका लागि कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेडको अधिकृत बिक्रेता लक्ष्मी बहमुखी सहकारी संस्था लि. कोल्हवी बारासमेतबाट मल खरिद गरी लिएको हो भन्नेसमेतको बयान गरी मल खरिद गरेको बिलसमेत पेस गरेको देखिन्छ । मिति २०६७।७।२७ को बरामदी मुचुल्कामा साक्षी बसेका नाकामणि त्रिपाठीले उक्त मुचुल्कामा लागेको सहीछाप मेरो होइन, सोभन्दा अघि पनि सहीछाप गरेको छैन भनी मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष बकपत्र गरेको, प्रहरी प्रतिवेदकलगायत वादी पक्षका अन्य साक्षीहरू जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा उपस्थित भई प्रहरी प्रतिवेदन तथा बरामदी मुचुल्काको बेहोरा पुष्टि हुने गरी बकपत्र गरेको देखिन नआएको अवस्थामा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ को कानूनी व्यवस्थासमेतबाट सो बरामदी मुचुल्कासमेत निर्विवादित स्वतन्त्र र विश्वसनीय प्रमाणको रूपमा ग्राह्य हुन सक्ने देखिएन । विश्वसनीय र भरपर्दो आधार प्रमाणविना प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्न नमिल्ने

हुँदा निज प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर र यस अदालतको दोहोऱ्याई हेर्न निस्सा प्रदान गर्ने गरी भएको आदेशसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, प्रतिवादीहरूलाई अभियोग माग दाबीबमोजिमको कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने अवस्था नहुँदा निजहरूले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने गरी भएको सुरु जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कपिलवस्तुको निर्णयलाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको मिति २०६८।१२।२२ को फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिष्ठित: अम्बिकाप्रसाद दाहाल
इति संवत् २०७६ साल फागुन ३० गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं.८

१

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७१-WO-०२२७, उत्प्रेषण / परमादेश, ताराप्रसाद तिमल्सिना वि. काठमाडौं महानगरपालिका, सुन्धारामेत

सिद्धार्थ अस्पतालको नाममा कायम भएको साबिकका कि.नं.५५६, ५५८, ५६०, ५५२, ५३० कित्ता जग्गाहरूमा नै सिद्धार्थ अस्पतालको तर्फबाट नयाँ भवन निर्माण गर्न मिति २०६०।७।२६ मा स्वीकृति प्राप्त भएको र सो बनेको भवनसहित कि.नं.५५६, ५५८, ५६० र ५३० का जग्गाहरू जनमैत्री अस्पतालको नाममा मिति २०६५।८।५ मा पारित भएको लिखतबाट हक हस्तान्तरण भई आएको देखिन्छ । उक्त जग्गाहरू हाल कि.नं.१२५, २४८, २४९, २५० र २५४ कायम हुने गरी हालसाबिक भई जनमैत्री हस्पिटलका नाममा दर्ता रहेको देखिन्छ । हाल कायम रहेको कि.नं.२५३ बाटो निकासको जग्गा देखिएको छ, सो कित्ता यी निवेदकले खरिद गरेको भन्ने

देखिँदैन । सो कि.नं. को जग्गामा समेत पर्ने गरी भवन निर्माण भई हस्पिटल सञ्चालन भएको भन्ने मिसिल सामेल रहेको नगरपालिकाको मिति २०६९।६।११ को स्थलगत निरिक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको देखिने ।

नगरपालिकाबाट आवश्यक प्रमाण बुझी मिति २०६०।२।३१ मा निर्णय हुँदा कि.नं.२५३ को सार्वजनिक बाटो भएको र सो बाटोमा समेत पर्ने गरी भवन निर्माण भएको गैरकानूनी भएको भन्नेसमेत बेहोरा उल्लेख भई निर्णय भएको देखिन्छ । उक्त निर्णयउपर हस्पिटलको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत पाटनमा पुनरावेदन परी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७०।११।४ मा फैसला हुँदा काठमाडौं महानगरपालिकाको मिति २०७०।२।३१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भनी फैसला भएको पाइने ।

रिट निवेदक जनमैत्री हस्पिटलको नाममा परेको उजुरीउपर कारबाहीको क्रममा नगरपालिकाबाट मिति २०६९।४।२८ मा जारी भएको म्याद मिति २०६९।४।२९ मा रीतपूर्वक तामेल भएको र उक्त तामेलीका आधारमा नै जनमैत्री हस्पिटलको तर्फबाट तत्कालीन अध्यक्ष खगेन्द्र न्यौपानेलाई अख्तियारी दिई सो प्राप्त अख्तियारीका आधारमा निजको तर्फबाट वारेस मुकर भई मिति २०६९।५।३ मा प्रतिउत्तरपत्र दर्ता भएको मिसिल संलग्न प्रमाण कागजबाट देखिन्छ । यसरी प्रतिवाद भएको कुरामा हाल आएर रिट निवेदकले खगेन्द्र न्यौपाने हस्पिटलको सरोकार राख्ने व्यक्ति होइन उनाउ व्यक्ति हुन् भन्ने दाबी जिकिर लिएको अवस्था देखिन्छ । हस्पिटलको सरोकार राख्ने व्यक्ति होइन उनाउ व्यक्ति हुन् भनेको भए पनि जनमैत्री हस्पिटल कम्पनी ऐन, २०५३ को दफा १६६ बमोजिम मुनाफा वितरण नगर्ने कम्पनीको रूपमा दर्ता भई सञ्चालन भएकोमा कम्पनीका तर्फबाट अनाधिकार रूपमा कसैले कुनै काम गरेको भएमा सोउपर तत्काल कारबाही चलाएको अवस्था पनि

देखिँदैन । कम्पनी ऐन, २०६३को दफा १६७ मा मुनाफा वितरण नगर्नेसम्बन्धी विशेष व्यवस्थाहरूमा उपदफा (१) को देहाय (ग) मा "सेयर पुँजी भएको कम्पनीलाई मात्र लागु हुन सक्ने व्यवस्थाहरूबाहेक सूचीकृत कम्पनीहरूलाई लागु हुने यस ऐनका सम्पूर्ण व्यवस्थाहरू कम्पनी, यसका सञ्चालक, पदाधिकारी, लेखापरीक्षक तथा कर्मचारीलाई समेत लागु हुनेछन्" भन्ने व्यवस्थाबाट कुनै सञ्चालक वा पदाधिकारीले अधिकारक्षेत्र नाघी गरेको कामउपर कम्पनी ऐनको माध्यमबाट उपचार पाउन सक्ने नै देखिन्छ । जनमैत्री हस्पिटलको नामबाट मिति २०६९।५।१ को बैठकमा उपस्थित सञ्चालक र सो बैठकबाट जनमैत्री हस्पिटललाई पर्न गएको हानि नोक्सानीका बारेमा कहींकतै उजुर परेको छ भनी निवेदकले भन्न र बोल्न सकेको पनि पाइँदैन । त्यस्तै सोही ऐनको दफा १५९ मा यस ऐनअन्तर्गतको मुद्दासम्बन्धी उजुरी र कारबाही भन्ने व्यवस्था गरी उपदफा (१) मा यस ऐनअन्तर्गत कुनै काम कुराको सम्बन्धमा कार्यालय कम्पनीका सञ्चालक, पदाधिकारी, सेयरधनी वा सदस्य वा साहु वा सरोकारवाला अन्य कुनै व्यक्तिको उजुरीबाट मात्र मुद्दा दायर हुन र कारबाही चल्न सक्ने भन्ने व्यवस्था उल्लेख भई खण्ड (क) मा **कम्पनीको कुनै सञ्चालक वा पदाधिकारीले कम्पनीको कुनै कागजपत्रमा बदनियत वा द्वेषपूर्ण लापरबाहीसाथ कुनै झुठ्ठा कुरा उल्लेख गरी कम्पनी वा कुनै व्यक्तिलाई हानि नोक्सानी पुऱ्याएको भए त्यस्तो सञ्चालक वा पदाधिकारीलाई सजायसमेत गर्न सकिने** भन्नेसमेतको कानूनी व्यवस्था भए रहेको पाइन्छ । उक्त व्यवस्थाअनुसार कम्पनीको हकहितविपरीत काम कारबाही गर्ने सञ्चालक वा पदाधिकारीलाई आवश्यक कारबाहीका लागि उजुर परेको भनी निवेदकले भन्न सकेको पनि नदेखिने ।

जहाँसम्म जालसाज प्रक्रियाबाट उनाउ व्यक्तिले आफ्नोतर्फबाट प्रतिनिधित्व गरेकोमा

सो कार्यमा सरोकार राख्ने व्यक्ति एवं पक्षउपर काठमाडौँ जिल्ला अदालतमा जालसाज मुद्दा दायर भई कारबाहीमा रहेको र हाल उक्त मुद्दा प्रस्तुत रिट निवेदनसमेत यस अदालतमा विचाराधीन रहेको आधारमा मुलतबीमा राख्ने भनी काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।९।३ मा भएको आदेशबाट मुलतवी रहेको भनिएको छ । उक्त मुद्दामा प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा दाबीका विषयमा जाँचपरीक्षण भई कानूनबमोजिम निर्णय एवं फैसला हुन बाँकी नै देखिन्छ । उक्त जालसाज मुद्दा प्रभावित हुने गरी यस अदालतबाट असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी प्रस्तुत निवेदनको रोहमा बोल्न मिल्ने पनि नदेखिने ।

सार्वजनिक बाटो भनिएको कि. नं. २५३ को जग्गा यी निवेदकका दाताको नाममा दर्ता रहेको र यी निवेदकलाई हक हस्तान्तरण गर्न मिल्ने प्रकृतिको पनि देखिँदैन । दाताले नै आफ्नो भनी दाबी नगरेको जग्गा यी निवेदक कम्पनीले किनेको भनी दाबी लिन सक्ने अवस्था पनि छैन । जग्गा हाल साबिक गर्ने अवस्थामा यी निवेदक कम्पनीका दाता सिद्धार्थ हस्पिटल प्रा.लि. का तर्फबाट ऐ. का कार्यकारी निर्देशकले "यस सिद्धार्थ हस्पिटल लिमिटेडको नाममा दर्ता र भोगभित्र रहेको साबिक बाटो र साबिक कि.नं. ४२८ को जग्गा कटाई यस हस्पिटलको नाममा हाल साबिक गरी दिँदा क्षेत्रफल घटीबढी हुँदासमेत स्वीकार्य हुने बेहोरा अनुरोध गर्दछ" भनी सहमति जनाएपछि हालसाबिक भएको पनि लिखित जवाफबाट खुल्न आएको छ । बाटो निकास खुलाउने विषयमा नै जनमैत्री अस्पतालको संस्थापक अध्यक्ष कृष्णप्रसाद शर्मा आफैँ उपस्थित भई मिति २०७१।३।१७ को दाबीको बाटोको निकास माग गर्ने व्यक्तिहरूको रोहवर एवं उपस्थितिमा बाटो निकास खोल्ने विषयमा सहमति जनाइएको पनि मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन्छ । यसरी बाटो निकास खुलाउने भनी भएको निर्णयउपरसमेत कहींकतै उजुर बाजुर भए गरेको भन्ने पनि नदेखिने ।

बाटो निकास खुलाई पाउँ भन्ने उजुरकर्ताहरूले कि.नं.२५३ को केही भागमा बनेको जनमैत्री हस्पिटलले प्रयोग गर्दै आएको भवन नै भत्काउने भन्ने माग गरेको देखिँदैन । निज उजुरकर्ताहरूले मात्र बाटो निकास खुलाउने कुरासम्मको दाबी लिएको देखिन्छ । विपक्षी नगरपालिकाले मिति २०७०।२।३१ मा निर्णय गर्दा अस्पतालजस्तो संवेदनशील भवन बनेकोले वैकल्पिक निकास (बाटो) दिन निर्देशन दिएको देखिन्छ । हालको समयमा हाल साबिक हुँदा कायम कि.नं.२५३ को जग्गा हालै मात्र बाटो जनिएको नभई आफूले भोग गर्दै आएको जग्गा आफूले खरिद गर्नुपूर्व नै बाटोको रूपमा स्थापित थियो भन्ने कुरा स्थापित भइरहेको आधारसमेतबाट काठमाडौं महानगरपालिकाबाट मिति २०७०।२।३१ मा भएको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७०।११।१४ मा भएको फैसला उत्प्रेषणको आदेशले बदर गर्नुपर्ने देखिएन । तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: डोलनाथ न्यौपाने

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २२ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७२-WO-०३०१, उत्प्रेषण / परमादेश, भिमचन्द्र हमाल वि. जिल्ला मालपोत कार्यालय, मुगुसमेत

यसमा मुगु जिल्ला श्रीनगर गा.वि.स. वडा नं.५(ड) कि.नं.८५५ को क्षे.फ.०१०२० वर्गफिटको जग्गा मिति २०७२।३।२९ को पारित राजीनामा लिखतपश्चात् मालपोत कार्यालय जाजरकोटको नाउँमा स्वामित्व हस्तान्तरण भएको देखिन्छ । साथै मालपोत कार्यालयले आफूलाई जग्गा खरिद गर्नुपरेको भन्ने टेन्डर आह्वान भई निवेदकले आफ्नो नाउँमा दर्ता भएको जग्गा बिक्रीमा सहमति दिई टेन्डर हाली निजको

टेन्डर स्वीकृत भएपछि रु.१,३२,६००/- निवेदकले कार्यसम्पादन धरौटीबापत जग्गा गरेको भन्ने पनि मिसिल प्रमाणबाट देखिन्छ । उक्त धरौटी राखेको रकम विपक्षीबाट निवेदकलाई फिर्ता गरेको भन्ने लिखित जवाफबाट नदेखिने ।

जहाँसम्म विपक्षी मालपोत कार्यालयबाट निवेदकले पेस गरेको टेन्डर स्वीकृत भएपछि एक किसिमको करार सम्पन्न भएको देखिए पनि सम्पन्न करारबमोजिमको दायित्व विपक्षीबाट वहन गर्नुपर्ने हो भन्ने कुरा छ, सो विषयमा करार ऐन, २०५५ को प्रक्रियाबमोजिम फिराद गरी आफ्नो दाबी स्थापित गराउने कुरा हो । करार ऐनअनुसार आफ्नो दाबी स्थापित गराएको भन्ने रिट निवेदकले भन्न सकेको अवस्था मिसिलबाट देखिँदैन । यस अवस्थामा करार कानूनको समग्र व्यवस्थाको विषयमा रिट क्षेत्राधिकारबाट बोल्न मिल्ने देखिएन । तर विपक्षी मालपोत कार्यालयबाट निवेदकको नामको जग्गाको स्वामित्व नेपाल सरकारको नाममा गएको र त्यसबापत बोलकबोलअनुसारको जग्गाको मूल्य एवं थैलीको रकम र धरौटीमा राखेको रकम फिर्ता नपाउँदा सम्पत्तिसम्बन्धी हक हनन हुन गएको अवस्था देखिने ।

मालपोत कार्यालयबाट लिखत पारित भएपश्चात् सरकारले सरकारी जग्गा निःशुल्क प्राप्त गरेको स्थिति भएको भन्नेसमेतका आधारमा निवेदकले पाउनुपर्ने भुक्तानी नदिएको भन्ने भनाइ रहेकोमा निवेदकको जग्गा वा निःशुल्क पाउने जग्गामा मालपोत कार्यालयको भवन निर्माण गर्ने नेपाल सरकारको विभागीय नीतिको विषय हो । त्यस्तो विषयमा अदालतबाट यो यस्तो निर्णय गर्नु भनी निर्देशित गर्नु मनासिब देखिँदैन । सरकारको नीतिगत विषयमा प्रवेश गरी हस्तक्षेप गर्नु रिट क्षेत्राधिकारको उद्देश्य पनि होइन । साथै निवेदक र मालपोत कार्यालयको प्रमुखबिच अनुचित लाभको प्रश्नमा केन्द्रित रही काम कारबाही भएको हो र त्यस्तो अनुचित कार्यलाई रोक्नका लागि

नै भुक्तानी रोकिएको भन्ने अर्थमा लिखित जवाफ केन्द्रित रहेको भए पनि त्यस्ता कर्मचारीले कानूनले तोकेबमोजिमको कर्तव्य पालना गरे वा नगरेको के थियो भन्ने विषय पनि विभागीय कारबाहीको विषय हुँदा त्यसतर्फ थप प्रवेश गर्नु पनि नपर्ने।

साथै भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभागको मिति २०७२/३/२४ गते स्थगन गर्ने भनी भएकोले निर्णय जग्गा खरिद भएपछि भएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिपाउँ भन्ने जिकिर लिएतर्फ हेर्दा आफ्नो मातहतका कर्मचारीबाट निवेदकको नामको जग्गा कार्यालयको भवनका लागि भनी गरिएको खरिद कार्य एवं निर्णयमा अनुचितकार्य भएको भन्ने देखिएकोले र सरकारी सम्पत्ति संरक्षण गर्ने मनसायले नै खरिद प्रक्रिया स्थगन भएको भन्ने आधारमा सो कार्य रोकी सुशासन स्थापन गर्ने उद्देश्यसमेतका आधारमा भए गरेको देखिँदा मागबमोजिम उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गर्नुपर्ने अवस्था देखिएन। तर यहाँ रिट निवेदकको नामको मुगु जिल्ला श्रीनगर गा.वि.स. वडा नं.५(ड) कि.नं.८५५ को क्षे.फ.०१०२० वर्गफिटको जग्गाको जग्गा मिति २०७२/०२/२१ मा पारित राजीनामा लिखतबाट मालपोत कार्यालय मुगुको नाममा गैसकेको र सोपूर्व निवेदकले प्रक्रियागत रूपमा राख्नुपर्ने भनी तोकिएको धरौट रकम रु.१,३२,६००/- धरौटबापत बुझिसकेको देखियो। मिति २०७२/०३/२५ मा खरिद कार्य स्थगित गरेपछि विपक्षीहरू हालसम्म चुप लागेर बसेको देखिन्छ। यसरी चुप लागेर बस्नुलाई कानूनबमोजिम हो भन्न मिल्ने देखिँदैन। यस्तोमा उचित र कानूनसङ्गत रूपमा निकास दिनुपर्ने नै हुन्छ। यस अवस्थामा विपक्षी मालपोत कार्यालय मुगुले निवेदकको जग्गा खरिद गर्ने हो वा होइन, भन्ने सम्बन्धमा प्रस्तुत आदेश प्राप्त गरेको मितिले एक महिनाभित्र अन्तिम टुङ्गो गरी खरिद गर्ने भए बोलकबोलअनुसारको रकम भुक्तानी दिनु र यदि खरिद नगर्ने भए निवेदकको जग्गा र निवेदकले राखेको धरौटी

रकमसमेत निवेदकलाई फिर्ता गरी निवेदकको नाममा स्वामित्व यथावत् कायम गरी दिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत:- डोलनाथ न्यौपाने

कम्प्युटर: मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २५ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०६७-CR-०१२८, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. सुमन शाही

पीडित र प्रतिवादीबिच पीडितको श्रीमतीलाई जिस्क्याएको विषयमा पूर्वरिसइवी, झगडा र कुटपिटसमेतका कार्यहरू भएको भन्ने कुरा देखिन्छ। प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा पनि पूर्वरिसइवीको कुरा स्वीकार गरेको देखिन्छ। वारदातको स्वरूप हेर्दा पनि घटना पहिला खुला ठाउँ पेट्रोल पम्पनेर भएको, त्यहाँ नै प्रतिवादीले पीडितलाई कत्तीले प्रहार गरी रगतपछे बनाएको, पीडित रगतपछे अवस्थामा नै भागी त्रिवेणी होटलको रुम नं. २ मा लुक्न गई बसेको अवस्थामा पनि पछ्याउँदै गई नछोडी पुनः शरीरको संवेदनशील अङ्गमा प्रहार गरेको र होटलको कामदार रणबहादुरले हारगुहार गरी प्रहरीसमेत बोलाएपछि पक्राउ पर्ने डरले भागेको भन्ने देखिन्छ। यस्तो स्थितिमा यी प्रतिवादीले पूर्वतयारीसाथ धारिलो हतियार लिई गई मार्ने मनसायले पटकपटक शरीरको संवेदनशील अङ्गमा प्रहार गरेको र घाइते भई भाग्दा पनि नछोडी पछ्याउँदै गई प्रहार गरेकोबाट ज्यान मार्ने मनसायबाट नै प्रहार गरेको रहेछ र तेस्रो पक्षको हस्तक्षेपबाट ज्यान मार्न नपाई पीडित बाँचेको रहेछ भन्ने देखिँदा ज्यानसम्बन्धीको १५ नं. को कसुर गरेको रहेछ भन्ने देखिने।

प्रतिवादीले पीडितउपर मार्ने मनसायबाट नै टाउको, घाँटी, चिउँडोसमेतमा धारिलो हतियार प्रयोग गरी चोट पुऱ्याएको र यो कार्य ज्यान मार्ने उद्योगको

कसुर ठहर्ने प्रकृतिको देखिँदा उल्लिखित घटनाको अवस्था, सम्बद्ध तथ्य एवं स्थापित कसुर, सम्बद्ध प्रतिपादित सिद्धान्तको रोहमा समेत विचार नै नगरी ज्यानसम्बन्धीको महलको १५ नं. को अपव्याख्या गरी वारदातलाई कुटपिटमा परिणत गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला मिलेको नदेखिने।

अतः उल्लिखित तथ्य, कानूनी व्यवस्था, प्रतिपादित सिद्धान्त तथा विवेचित आधार, कारणहरूबाट पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला उल्टी हुने र प्रतिवादीमध्येका सुमन शाहीले ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. को कसुर गरेको ठहर्नाएको सुरु जिल्ला अदालतको इन्साफमा कसुर कायम गरेको हदसम्म मिलेकै देखियो। सजायको हकमा ऐ. १५ नं. बमोजिम ६ (छ) वर्ष सजाय हुनेतर्फ हेर्दा पीडितको तर्फबाट पनि प्रतिवादीलाई उत्तेजित बनाउने कार्य गरेको पाइँदा न्यूनतम सजाय गर्न न्यायको रोहमा उचित देखिँदा सजायको हकमा सम्म सुरु फैसला केही उल्टी भई निज प्रतिवादीलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १५ नं. को कसुरमा ऐ. को १५ नं. बमोजिम ५ (पाँच) वर्ष कैद हुने।

इजलास अधिकृतः- दुर्गाप्रसाद भट्टराई
फैसला लेखनमा सहयोग गर्नेः- हिरा माया अवाल /
अनुजा शर्मा (शा.अ.)
इति संवत् २०७४ साल फागुन ३ गते रोज ५ शुभम्।

४

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७३-CI-०४७९, अंश दर्ता, सिंघिनिया यादवसमेत वि. उम्दादेवी यादव

मिसिल सामेल फिराद, प्रतिउत्तर तथा पुनरावेदन जिकिरसमेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीहरू तथा प्रत्यर्थी वादीबिचमा आमा-छोरी तथा दिदी-भाइको नाता सम्बन्ध भई नाता पुस्तामा विवाद देखिँदैन। वादीको विवाह भए / नभएको विषयमा हेर्दा, "वादी उम्दादेवी यादवको विवाह भइसकेको भए

निजको विवाहको सक्कल प्रमाण प्रतिवादीहरूलाई पेस गर्न लगाई वादीलाई देखाई सुनाई सो सम्बन्धमा बयान गराउनु" भनी सुरु सिराहा जिल्ला अदालतले मिति २०७०।१।२८ मा आदेश गरेको देखिन्छ। सो आदेशपश्चात् मिति २०७०।१।२२ मा प्रतिवादीले "सक्कल विवाह दर्ता प्रमाण पत्र कानूनतः हामी प्रतिवादीहरूसँग नरहने हुँदा अर्को आदेश भएमा कुन गा.वि.स. को कार्यालयमा उक्त सक्कल विवाह दर्ता प्रमाण पत्र छ झिकी बुझिपाउँ" भनी निवेदन पेस गरेको देखियो। सिराहा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।१।३ मा पुनः वादी विवाहित रहेको ठोस प्रमाण प्रतिवादीबाट यथाशीघ्र पेस गर्न लगाउनु भनी आदेश भएको देखिन्छ। यसरी प्रतिवादीलाई पटक-पटक मौका दिँदा पनि निज प्रतिवादीहरूले उक्त प्रमाण पेस गर्न सकेको मिसिल सामेल कागज प्रमाणबाट नदेखिने।

पटक-पटक पुनरावेदक प्रतिवादीहरूलाई आफ्नो जिकिरलाई पुष्टि गर्ने प्रमाण पेस गर्ने मौका दिदा पनि सुरु र पुनरावेदन तहमा पेस गर्न नसकेको प्रमाण यस अदालतबाट बुझ्नुपर्ने वा पुनः वादीको बयान गराउनुपर्ने बाध्यता रहँदैन। मिसिल सामेल प्रत्यर्थी वादी उम्दादेवीले फिरादसाथ पेस गरेको निजको नागरिकताको प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि हेर्दा, निज वादीले बुबाको नामबाट नागरिकता बनाएको देखिएको र पेस भएको एकल महिलाको परिचय पत्रको प्रतिलिपिबाट समेत निज वादी अविवाहिता भई एकल महिलाको भत्तासमेत बुझ्ने गरेको देखिन्छ। वादी उम्दादेवी यादवको विवाह भइसकेको भन्ने सक्कल प्रमाण प्रतिवादीले पेस गर्न नसकेको र वादीको नागरिकताको प्रतिलिपिबाट वादी अविवाहित रहेको, प्रतिवादीसमेतले नाता पुस्तामा स्वीकार गरेको देखिँदा तीन भागको एक भाग अंश वादीले पाउने ठहर्नाएको सिराहा जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको

फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने नदेखिने ।

अतः विवेचित आधार र कारणबाट बन्डा लाग्ने सम्पत्तिबाट तीन भागको एक भाग अंश दिलाई दर्ता गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुग्ने ठहर्‍याएको सिराहा जिल्ला अदालतको मिति २०७१।१।२७ को फैसला सदर गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७२।१।१४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: करुणा श्रेष्ठ

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल पुस २० गते रोज १ शुभम् ।

५

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०६६-WO-०५०९, उत्प्रेषण, उत्तमादेवी डाँगी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

उल्लिखित कि.नं. २५२, २५३ र २५४ को जग्गा विरहमा बुटेन उल्लेख भई कि.नं.२५२ को जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयको नाममा र कि.नं.२५३ र २५४ जिल्ला अदालत जाजरकोटको नाम उल्लेख भई नाप नक्सा भएको मिसिल संलग्न फिल्डबुक बेहोराबाट देखिन्छ । उल्लिखित कित्ता जग्गामध्ये कि.नं.२५३ र २५४ को जग्गा दर्ता माग गर्ने निवेदक टर्क विक्रम साहले २०२८ सालमा खलंगा-२ बस्ने करबिर खत्रीबाट राजीनामा गरी लिएको र कि.नं.२५२ को जग्गा दर्ता माग गर्ने देउसरी वलीले प्रताप खत्रीको नाममा दर्ता भएको र निजले मिति २०२२।५।१२ मा गरि दिएको हदमुनिको राजीनामा लिखतबाट मेरो हकभोगको जग्गा हो भनी आ-आफ्नो नाउँमा जग्गा दर्ता माग गरेको देखिन्छ । यसरी निज टर्कविक्रम शाहले २८ सालमा करबिर खत्रीबाट र देउसरी वलीले ३२ सालमा प्रताप खत्रीबाट हदमुनिको राजीनामा लिखतबाट हक प्राप्त भएको हो भनी दाबी गर्नेले मौकामा आफ्नो हकको प्रमाण देखाई नापीका

बखत आ-आफ्नो नाउँमा दर्ता गराउन सकेको पनि देखिँदैन । मिति २०४६।१।२८ मा नापी भएको भन्ने उक्त जग्गाको फिल्डबुकमा उल्लेख भएको देखिन्छ । आफूले पाएको राजीनामा लिखतअनुसार आफ्नो हक कायम हुने हो भनी दाबी गर्नेले मौकामा नापी भएका बखत नै आफ्नो नाउँमा नाप नक्सा नभएउपर मौकामा उजुर गर्न सक्नुपर्ने हो । मौकाको नाप नक्साबाट आफ्नो नाममा नाप नक्सा नभएउपर कानूनबमोजिम उजुर बाजुर गरेका थियौं भनी कहींकतै भन्न र बोल्न सकेको अवस्था मिसिलबाट देखिँदैन । जग्गा छुट दर्ताका लागि दाबी गर्नेले सर्वप्रथम दर्ता हुन छुट्नाको औचित्यपूर्ण आधार देखाउन सक्नुपर्ने । सार्वजनिक सूचनापश्चात् गरिने नापीको कार्यमा आफ्नो भनिएको सो सम्पत्ति लेखाउन देखाउन छुट भएको र जग्गा नाप जाँच ऐनको दफा ८(२) बमोजिमका दायित्व पूरा गर्न नसक्नाका औचित्यपूर्ण आधार देखाउनै पर्छ भनी दिगम्बर चौधरीसमेत विरुद्ध वैद्यनाथ झासमेत भएको छुट पोखरी दर्ता कायम मुद्दामा (ने.का.प.२०६७, अड्क ७, निर्णय नं.८४१७) मा सिद्धान्त कायम भएको देखिन्छ । प्रस्तुत विवादको जग्गाको सम्बन्धमा छुट दर्ताका लागि दाबी गर्ने निवेदक टर्क विक्रम शाह र देउसरी वलीले दर्ता छुट्नाको औचित्यपूर्ण आधार देखाउन र नाप जाँच ऐनको दफा ८(२) बमोजिमका दायित्व पूरा गर्न सकेको भन्ने मिसिल कागजबाट देखिँदैन । उल्लिखित आधार एवं तथ्यबाट उनाउ व्यक्तिको ८९ सालतिरको दर्ताको स्रोत र निजहरूले पेस गरेको हदमुनिको राजीनामा लिखत सट्टे सही साँचो नै हो भनी भन्न पनि मिलेन । यस अवस्थामा निवेदन मागदाबीमा उल्लिखित जग्गाको हकको स्रोत नै दूषित देखिँदा दूषित स्रोतको आधारमा भएको दर्ता दूषित भई जहिले पनि बदर हुन सक्ने देखिने । यसरी टर्कविक्रम शाह र देउसरी वलीको नाममा २०५९ सालमा भएको दर्ता नै दूषित रहेको स्थितिमा त्यसपछि भएको हकहस्तान्तरणका कार्यले मान्यता पाउन सक्ने

नदेखिन ।

मौकामा नापजाँच हुँदा विवादका जग्गा जिल्ला अदालत जाजरकोट र जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय जाजरकोटको नाममा नापनक्सा भएको देखिए पनि सो तथ्यलाई अन्यथा हो भन्नका लागि उक्त कार्यालय तथा अदालतलाई विवादको जग्गा आवश्यक नपर्ने भनी पत्राचार भएको देखिए पनि उक्त पत्रहरू सम्बन्धित निकाय एवं अधिकारीबाट सो विषयसँग सम्बन्धित कानूनको आधार लिई कानूनबमोजिम भएको निर्णयका आधारमा पत्राचार भए गरेको हो भन्ने पनि मिसिलबाट देखिँदैन । यसरी कानूनबमोजिमको वैध निर्णयबिना भएको पत्राचारले मात्र जग्गा दर्ताको आधार हुन्छ भन्न पनि सकिएन । यस अवस्थामा जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय र जिल्ला अदालतबाट लेखिएको पत्रको वैधानिकतामा प्रश्न उठ्नु स्वाभाविक नै देखिन्छ । वैध निर्णयबिना लेखिएको पत्र र भएको पत्राचारले हक स्वामित्व छाडेको हो भनी भन्न नमिल्ने । उक्त जिल्ला अदालत जाजरकोटबाट भए गरेको पत्राचारको कानूनी हैसियत शून्य नै देखिने ।

जिल्ला वन कार्यालयबाट विवादको जग्गा व्यक्तिका नाममा दर्ता भएको सम्बन्धमा मिति २०६४।२।९ मा सर्जमिन भएको देखिन्छ । उक्त सर्जमिन गर्ने क्रममा जिल्लास्थित सम्पूर्ण सरकारी कार्यालय, सङ्घ संस्था एवं स्थानीय निकायलाई उपस्थित हुन सूचना र पत्राचार भएको र उपस्थित सबैले विवादका कित्ता जग्गा दर्ता बदर हुनपर्छ भनी सर्जमिन बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ । यसरी मिति २०६४।२।९ मा भएको सर्जमिन, रेन्जर विष्णुप्रसाद योगी र खरदार ऋषभदेव खनालले जिल्ला वन कार्यालय जाजरकोटमा आफ्नो रायसमेत उल्लेख गरी प्रतिवेदन पेस भएको र सो प्रतिवेदनसमेतका बेहोरालाई आधार लिई जिल्ला वन कार्यालयबाट मिति २०६४।२।११ मा निर्णय भएको देखिन्छ । यसरी वन ऐनमा भएको

उपर्युक्त व्यवस्थाअनुसार वन ऐन, २०४९ को दफा १६(२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी उक्त दर्ता भएका र पछि कायम भएका सम्पूर्ण कित्ताहरूको दर्ता बदर गरी वन ऐन, २०४९ को दफा १४ अनुसार लगत कट्टा गर्नका लागि मालपोत कार्यालयलाई लेखी पठाउने र बदनियतपूर्ण ढङ्गले जग्गा दर्ता गर्ने गराउने व्यक्तिहरू र सरकारी कर्मचारीहरूलाई समेत दण्ड सजाय दिन वन ऐन, २०४९ को दफा ६० मा भएको व्यवस्थाअनुसार अनुसन्धान अधिकारी तोकिएको मुद्दाको तहकिकात गरी सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दर्ता गर्ने साथै स्थानीय प्रशासन र जिल्ला प्रहरी कार्यालयसमेतसँग समन्वय गरी गराई वन ऐन, २०४९ को दफा ५६ ले दिएको विशेष अधिकार प्रयोग गर्दै सोही दफाको उपदफा (२) अनुसार निर्णयसमेत कार्यान्वयन गर्ने गराउने भनी जिल्ला वन कार्यालयबाट मिति २०६४।२।११ मा निर्णय भएको पाइयो । उक्त निर्णयअनुसार उक्त निर्णय कार्यान्वयनका लागि मालपोत कार्यालयमा पत्राचारसमेत भएको देखिन्छ । यसरी वन ऐन, २०४९ को दफा १६(२) को अधिकार प्रयोग गरी विवादका कि.नं.२५२, २५३ र २५४ का जग्गा र सो कित्ता नं. बाट पछि कायम भएको सम्पूर्ण कित्ता जग्गाहरूको दर्ता बदर गर्ने भनी गरिएको निर्णयलाई अन्यथा भन्नुपर्ने नदेखिने ।

मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ मा "सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा दर्ता गर्न वा आवाद गर्न नहुने भन्दै उपदफा (१) मा सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषका नाउँमा दर्ता वा आवाद गर्न गराउनु हुँदैन । तर नेपाल सरकारले सार्वजनिक जग्गा सार्वजनिक प्रयोजनको लागि र सरकारी जग्गा नेपाल सरकारबाट उचित ठहर्‍याएको कुनै कामको लागि व्यवस्था गर्न यस उपदफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन भन्ने उपदफा(२) मा कसैले यो दफा प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि वा पछि कुनै सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषको नाउँमा दर्ता गरी आवाद गरेकोमा त्यस्तो दर्ता

स्वतः बदर हुने छ । त्यस्तो जग्गाको व्यक्ति विशेषका नाउँमा रहेको दर्ता लगतसमेत मालपोत कार्यालय वा नेपाल सरकारले तोकेको अधिकारीले कट्टा गर्ने छ भन्ने त्यसैगरी उपदफा (३) मा सरकारी जग्गा र सार्वजनिक जग्गा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयले दर्ता गरी तोकिएबमोजिमको अभिलेख अद्यावधिक राख्नुपर्ने छ ।" भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । उक्त व्यवस्थाबाट दूषित जग्गाको दर्ता मालपोत कार्यालयले बदर गर्न सक्ने नै देखिने ।

तसर्थ उल्लेख भएको कानूनी व्यवस्था र तथ्यसमेतका आधारमा निवेदन मागदाबीका कित्ता जग्गा मौकामा नापी हुँदा वन सिमानाभित्रको जग्गा भनी सरकारी कार्यालयहरूको नाममा नाप नक्सा भएको रिट निवेदक र निजका दाताहरू टर्कविक्रम साह र देउसरी वलीको हदमुनिको राजीनामा र जग्गा जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय र जिल्ला अदालत जाजरकोटको नाउँमा नापी भएकोमा अधिकार नै नभएका व्यक्तिहरूबाट लेखिएका पत्रसमेतका दूषित प्रमाणका आधारमा दूषित तवरबाट व्यक्ति विशेषका नाममा भएको दर्ता र सो दर्ताउपर परेको उजुरीमा आवश्यक छानबिन र सर्जमिनसमेतका आधारमा वनक्षेत्रभित्रको सरकारी जग्गा व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्ने भनी मिति २०५९।३।२७ मा भएको निर्णय र सोका आधारमा भएको दर्ता एवं साबिक कि.नं. २५२ को जग्गा मिति २०६२।५।२८ मा देउसरी वलीको नामबाट हालैको बकसपत्र लिखत पारित गरी दुर्गा वलीले लिएपछि निजबाट पारित लिखतका आधारमा उक्त कि.नं. २५२ को जग्गाबाट कित्ताकाट भई कायम भएको कि.नं. १३७९ क्षेत्रफल ०-६-१-२ को जग्गा निवेदक उत्तमादेवी डाँगीको नाममा कायम भए रहेको दर्तासमेत बदर गर्ने भनी जिल्ला वन कार्यालयबाट मिति २०६४।२।११ मा र मालपोत कार्यालय जाजरकोटबाट मिति २०६६।५।२८ मा भएको निर्णयसमेत कानूनसम्मत भई कुनै त्रुटि नदेखिँदा

निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषण तथा परमादेशको आदेशसमेत जारी गर्नुपर्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: डोलनाथ न्यौपाने
कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल कात्तिक ५ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं.९

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७२-CI- ००३९, परमादेश, इन्द्रबहादुर श्रेष्ठ वि. भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत

वादी विमला श्रेष्ठ र प्रतिवादी पुनरावेदक इन्द्रबहादुर श्रेष्ठ भएको अंश चलन मुद्दामा वादी विमला श्रेष्ठले दुई भागको एक भाग अंश पाउने गरी भएको सुरुको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६५।९।८ मा फैसला भई उक्त फैसला अन्तिम भई बसेको र सोहीबमोजिम सोही भक्तपुर जिल्ला अदालतमा वादी विमला श्रेष्ठले निवेदन दिएपछि उक्त फैसला कार्यान्वयनको लागि भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट कानूनबमोजिम नै काम कारबाही भएको मिसिलबाट देखिएको छ । बहसका क्रममा विमला श्रेष्ठको अस्तित्वमै प्रश्नचिह्न छ, गलत मनसायले सिताराम श्रेष्ठले वारेसको रूपमा प्रस्तुत भई सम्पत्ति खान खोजेको भनी गम्भीर प्रश्न उठाए पनि सो विषयमा छुट्टै कारबाही हुन सक्ने र वास्तवमै त्यस्तो हुँदा यस पुनरावेदनको रोहमा केही बोलन मिल्ने नदेखिने ।

पुनरावेदक इन्द्रबहादुर श्रेष्ठले भक्तपुर जिल्ला अदालतमा दिएको दरखास्त लिन नमानेको भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा, प्रत्यर्थी भक्तपुर जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाबाट पुनरावेदकले दिएको दर्खास्त निवेदन दर्ता नगरेको तथा यो यो कारणले दर्ता

गर्न नमिलेकाले दरपिठ गरेको भन्नेसमेत लिखित जवाफमा खुलाउन सकेको देखिँदैन। जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १५ ले रीत पुगेकोमा लिखत दर्ता गर्नुपर्ने नभए दरपिठ गर्नुपर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरेको छ भने मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताको परिच्छेद १० अन्तर्गत दफा १२६ ले लिखत जाँच गर्नुपर्ने, १२७ ले रीत नपुगेको भए सच्याउन मौका दिनुपर्ने तथा दफा १२८ मा त्यसरी दरपिठ गर्दा त्यस्तो लिखत रीतपूर्वकको नदेखिए दरपिठ गरी छाप लगाई सम्बन्धित व्यक्तिलाई भरपाई गराई फिर्ता दिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। सार्वजनिक निकायमा कोही कसैले कुनै निवेदन लिएर आउँदछ भने जिम्मेवार व्यक्तिले सो निवेदन लिई रीत पुगे नपुगेको जाँच गरी कानूनको रीत पुगेको भए दर्ता गरी कानूनबमोजिम प्रक्रिया अगाडि बढाउनु तथा दर्ता गर्न नमिल्ने भए कारण खोली दरपिठ गरी सोको जानकारी सम्बन्धित पक्षलाई दिनु निजको कानूनी दायित्व हो। जिल्ला अदालत नियमावली र मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताले अदालतहरूलाई सोही जिम्मेवारी पूरा गर्न निर्देशित गरेको देखिन्छ। सो दायित्व सबैले पूरा गर्ने पर्दछ। आफूसमक्ष पेस हुन आएको निवेदनउपर समयमा नै कारबाही गरी अन्तिम टुङ्गोमा पुऱ्याउने दायित्वबाट सार्वजनिक पद धारण गर्ने कोही पनि पछि हट्न नसक्ने / नमिल्ने।

प्रत्यर्थीले आफूले दिएको दर्खास्त बुझ्न नमानेको भन्ने पुनरावेदक जिकिर रहेको र प्रत्यर्थी भक्तपुर जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाबाट पुनरावेदकले दिएको दर्खास्त बुझी कानूनबमोजिमको प्रक्रियामा लगी टुङ्गोमा पुऱ्याएको भन्ने जिकिर नलिएबाट प्रत्यर्थी भक्तपुर जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाले जिल्ला अदालत नियमावलीबमोजिमको दायित्व निर्वाह गरेको मान्न सकिएन। यसरी प्रत्यर्थीले आफूकोमा आएको दर्खास्त दर्ता वा दरपिठ केही पनि नगरी बसेको अवस्थामा, सम्बन्धित निकायले लिँदै नलिएको दर्खास्तको मागदाबी औचित्यपूर्ण

नदेखिएकोले निवेदन खारेज गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।१२।५ को आदेशसँग सहमत हुन सकिएन। उक्त फैसला उल्टी हुने।

तसर्थ, अब पुनरावेदकले निवेदन दिन ल्याएमा निवेदन लिई रीत पुगे नपुगेको जाँची कानूनबमोजिम मिल्ने भए दर्ता गर्नु र नमिल्ने भए दरपिठ गरी सोको निस्सा यी पुनरावेदकलाई दिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: अञ्चन भट्टराई

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल माघ १२ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७४-CR-११७५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. नरबहादुर घर्तीमगरसमेत

उक्त वारदातमा संलग्न रहेको भनी अभियोग लगाइएका प्रतिवादीहरू नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगरउपरको कसुर स्थापित हुन नसकेकोले निज प्रतिवादीहरू नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगरले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने र प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहरी सुरु रोल्या जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी उच्च अदालत तुलसीपुरबाट भएको फैसलाउपर निज प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरको यस अदालतमा पुनरावेदन (मुद्दा नं. ०७४-CR-०३३४) परेकोमा यस अदालतबाट उक्त फैसला सदर भई सर्वस्वसहित जन्मकैद भएका प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरको हकमा निजले मृतकलाई मार्नकै लागि पूर्ववत् षड्यन्त्र नगरेको, क्रूरतापूर्वक हत्या नगरेको, तिहारको भाइटिकाका दिनमा रक्सी सेवन गर्ने परम्परागत संस्कार रही दाजुभाइ एकठाउँमा बसी रक्सी सेवन गरिसकेपछि घरायसी विवादका कारण घटना घट्न पुगेको र घटनाका बारेमा न्यायिक प्रक्रियामासमेत सहयोग पुऱ्याएको भन्नेसमेतका

आधार कारणबाट मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८नं. बमोजिम १० वर्ष कैद हुने राय व्यक्त गरी मिति २०७५।१।६ मा फैसला भएको देखिन्छ। सो फैसलामा लिएका आधार कारणसमेत प्रस्तुत मुद्दाका सन्दर्भमा सान्दर्भिक रहेका।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा **"फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ"** भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। प्रतिवादीहरू तीनैजनाको अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा गरेको बयान बेहोराबाट प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरले काठको अगुल्टोले प्रहार गरेको चोटको कारणले मृतकको मृत्यु भएको भन्ने देखिन्छ। शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारणमा Blunt Force Trauma to the Head भन्ने उल्लेख छ। मृतकको टाउकोमा प्रहार गर्ने व्यक्ति प्रताव घर्तीमगर भएकोमा विवाद देखिँदैन। यी प्रतिवादी नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगरले मृतकलाई हात मुक्काले हानेको भनी अनुसन्धानको बयानबाट देखिए पनि निजहरू अदालतको बयानमा कसुरमा इन्कार रहेको अवस्था छ। अनुसन्धान तहकिकात वा जाँचबुझको सिलसिलामा प्रचलित कानूनबमोजिम तयार भएको कुनै लिखतमा उल्लेख भएको कुनै कुरा सो कुरा व्यक्त गर्ने व्यक्ति साक्षीको रूपमा अदालतमा उपस्थित भई बयान गरेमा प्रमाणमा लिन हुने व्यवस्था प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ मा उल्लेख रहेको छ। प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवाली स्वयम् प्रत्यक्षदर्शी होइनन्, जाहेरीमै निज गाउँघरमा आई बुझ्दा आफ्नै सहोदर देवरहरूले कर्तव्य गरी मारेको भनी खुल्न बुझिन आएको भन्ने उल्लेख गरेबाट पतिको मृत्यु शोक, पीडा, रिस, आवेग, भविष्यबारेको अन्यायलता तथा त्यस्तो परिस्थितिमा सुने सुनाएको कुरामा तत्काल विश्वास गरिहाल्ने मानवीय प्रवृत्तिसमेतको परिणामस्वरूप त्यस्तो बेहोरा जाहेरीमा लेखिनु अस्वाभाविक देखिँदैन। तर अदालतमा आई बकपत्र गर्दा यी

जाहेरवालीले कसले कसरी हानी मान्यो सो विषयमा आफूलाई थाहा नभएको भनी बकपत्र गरेबाट जाहेरी बेहोरामा पूर्ण विश्वास गर्न सकिने नदेखिने।

अर्कोतर्फ, प्रतिवादी नरबहादुर र बुद्धिमानले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानको बेहोराका अंशहरू शब्द शब्द नै भिडेकोबाट यी प्रतिवादीहरूले स्वतन्त्ररूपमा आफ्नो बेहोरा बयानमा खुलाई लेखाएको विश्वास गर्न सकिँदैन। एकभन्दा बढी व्यक्तिहरूले आफ्नो बेहोरा बयानमा लेख्दा वा लेखाउँदा तथ्य भिड्न सक्छ, तर शब्द शब्द नै भिड्न या त पूर्वतयारी गरी बेहोरा कण्ठस्थ गरी लेखाएको हुनुपर्दछ वा अनुसन्धानमा संलग्न भई बयान उतार गर्ने व्यक्तिले एकै बेहोरा एकभन्दा बढी बयानमा लेखी यान्त्रिकरूपमा लिखत तैयार गरी सहीछापसम्म गराएको हुनुपर्दछ। प्रतिवादीहरूको हकमा अनुसन्धानमा गरेको बयानमा भएका शाब्दिक एकरूपताले उक्त बयान यान्त्रिकरूपमा तयार गरेको विश्वास गर्नुपर्ने पर्याप्त कारण र आधार देखिन्छ। यस अवस्थामा वादी पक्षको उपर्युक्त प्रमाण शङ्कारहित तवरबाट स्वीकार्य नदेखिँदा अन्य उपलब्ध प्रमाणहरूमा आश्रित रही निष्कर्षमा पुग्न पर्ने।

प्रतिवादीहरूले अदालतमा दिएको बयानमा प्रताव घर्तीमगर साबित रहेको कारण निजका हकमा यस अदालतबाट समेत कसुर ठहर भई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) बमोजिम सजाय भइसकेको पाइन्छ। सोबाहेक अन्य प्रतिवादीहरू अदालतमा इन्कारी रहेको, जाहेरवालीसमेत निजहरूको संलग्नता छैन भनी बकपत्र गरेको, लास जाँच र घटनास्थल मुचुल्काहरूमा सही गर्ने व्यक्तिहरूले पनि अदालतमा किटानीरूपमा यी प्रतिवादीहरू नरबहादुर र बुद्धिमानको संलग्नता नदेखाएको र वादी पक्षले निज प्रतिवादीद्वयको प्रहारबाट मृतकको मृत्यु हुन गएको हो भनी शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि गर्न सकेको अवस्थासमेत देखिँदैन। शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ भन्ने फौजदारी न्यायको मान्य

सिद्धान्त प्रस्तुत मुद्दाका सम्बन्धमा समेत सान्दर्भिक रहेको देखिन्छ। मृतकलाई मार्नमा प्रतिवादी नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगरको कुनै संलग्नता नभएको र मृतकको मृत्यु आफूले अगुल्टाले प्रहार गरेको कारणबाट भएको हो भनी प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगर आरोपित कसुरमा साबित रहेकोमा मृतकको शरीरमा एकभन्दा बढी प्रकृतिको वस्तुको प्रहारको चोट नदेखिएकोबाट समेत एकैजनाले काठको अगुल्टोले पटक-पटक प्रहार गरेकै कारण मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि हुन आउँछ। साथै यस अदालतमा प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरको पुनरावेदन परेको प्रस्तुत मुद्दाको साथमा राखिएको मुद्दा नं. ०७४-CR-०३३४ को पुनरावेदनमा यस अदालतबाट प्रतिवादी प्रताव घर्तीमगरको प्रहारको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि भएको निष्कर्षमा पुगिसकिएको छ। प्रतिवादीहरू नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगर दुवैजना अदालतको बयानमा आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको र वादी पक्षले समेत निजहरूउपरको अभियोग दाबी वस्तुनिष्ठ आधार कारणहरूबाट पुष्टि गर्न नसकेको उल्लिखित आधार कारणबाट मृतकको मृत्यु हुनुमा निज प्रतिवादीद्वयको समेत संलग्नता भएकोले निजहरूलाई समेत अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः विवेचित आधार, कारणबाट यी प्रतिवादीद्वय नरबहादुर घर्तीमगर र बुद्धिमान घर्तीमगरलाई अभियोग मागदाबीबाट सफाई दिने गरी सुरु रोल्या जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।५।२३ मा भएको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७४/१/१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: कुलप्रसाद दाहाल

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल असोज ७ गते रोज ३ शुभम्।

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-०३१०, लागु औषध (गाँजा), नेपाल सरकार वि. जोखन मण्डल

प्रहरीको प्रतिवेदन र मौकाको बरामदी मुचुल्कामा दसी प्रमाणको रूपमा सर्तको सम्बन्धमा केही उल्लेख भएको पाइँदैन। मिति २०६९/०४/०८ मा प्रतिवादी जोखन मण्डलको घरबाट सर्त बरामद गरिएको भनिएको छ। प्रतिवादीले बरामद भएको सर्त आफ्नो छोराको हो भनी बयानमा उल्लेख गरेको देखिन्छ। दसीको रूपमा बरामद गरिएको सर्त र वारदातका बिच सार्थक सम्बन्ध स्थापित हुन सकेको देखिँदैन। प्रतिवादी जोखनको घरबाट सर्त बरामद गरी ल्याएपछि तदनुकूल मिलान हुने गरी प्रहरीले प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य गरेकोतर्फ पनि मिसिलबाट सन्देह पैदा भएको छ। प्रहरीले अनुसन्धानको क्रममा प्रमाणको सृजना गर्ने होइन, प्रमाण सङ्कलन गर्नु पर्दछ। तर प्रस्तुत विवादको सन्दर्भमा प्रमाणको सिर्जना गरिएको हो कि भन्ने प्रतीत भएको छ। यस अवस्थामा बरामद सर्तलाई समेत भरपर्दो प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी प्रतिवादीलाई दोषी ठहर गर्नु न्यायोचित नहुने।

प्रतिवादीले आरोपित कसुरमा इन्कार रही प्रहरीसमक्ष र अदालतमा समेत बयान गरेको देखिन्छ। निजबाट गाँजा बरामद भएको पनि देखिँदैन। वारदात देख्ने चश्मदिद गवाहको सर्वथा अभाव छ। अन्य कुनै पनि भरपर्दो र विश्वसनीय प्रमाणबाट प्रतिवादी जोखन मण्डलको उल्लिखित वारदातमा संलग्नता रहेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आएको देखिँदैन। यस अवस्थामा १०/११ जना व्यक्तिले गाँजा बोकी हिँडेको देखेपछि दोहोरो फायरिड भयो भन्नेसमेतका तथ्य उल्लेख गरी ५/६ जना संख्याका हातहतियारसहितका प्रहरी

टोलीका मानिसहरूले उल्लेख गरेको तथ्यमा भर परी प्रतिवादी जोखन मण्डललाई कसुरदार ठहर गर्नु न्यायोचित देखिएन । गाँजा तस्करहरू १०/११ जना रहेको भनिएकोमा कसैको पनि प्रहरीले पहिचान गर्न नसक्नु स्वयंमा अनौठो देखिन्छ । यसबाट बेवारिसे गाँजा फेला परेपछि कृत्रिम घटना परिकल्पना गरी कसैउपर फौजदारी दायित्व थोपार्न खोजिएको हो कि भन्नेतर्फ पनि सन्देह पैदा भएको छ । प्रहरी कर्मचारीकै कथनको सेरोफेरोमा रहेका र सुनेको, सुनाइएको किसिमको प्रमाणमा आधारित भएर मात्र कसुरदार ठहर गर्नु उचित नहुने ।

अभियोजन पक्षले शङ्कारहित प्रमाणबाट प्रतिवादी जोखन मण्डलउपरको दाबी प्रमाणित गर्न सकेको देखिएन । यस अवस्थामा प्रहरी कर्मचारीले प्रतिवादी जोखन मण्डलको विगत पृष्ठभूमिलाई लिएर गरेको सन्देहयुक्त प्रतिवेदनमा आधारित भएर शङ्काकै भरमा कसुरदार ठहर गर्नु फौजदारी न्यायको मान्यता प्रतिकूल हुन्छ । शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँदछ । यो सन्देहको अवस्था यस मुद्दामा पर्याप्त मात्रामा विद्यमान रहेको देखिँदा सुरु सिराहा जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गरेको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी गरी अभियोग दाबीबाट प्रतिवादीले सफाइ पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७१/०८/१५ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिन आउने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादी जोखन मण्डलले अभियोग दाबीअनुसारको आरोपित कसुर गरेको पुष्टि भएको नदेखिँदा प्रतिवादी जोखन मण्डललाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४ (१)(घ) (५) बमोजिम कैद वर्ष चार र पच्चिस हजार रुपैयाँ जरिवाना गर्ने गरी सुरु सिराहा जिल्ला अदालतको मिति २०७०/१०/२६ को फैसला मिलेको नहुँदा उल्टी भई निजले आरोपित कसुरको अभियोग

दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७१/०८/१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल आषाढ ६ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७१-CR-०४०५, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. किरणकुमार थापा

सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौंसमक्ष प्रतिवादीले आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको भए तापनि सो बयान जिकिर प्रमाणित हुने कुनै सबुद प्रमाण पेस नगरी तोकिएको तारेख गुजारी बसेको सुरु मिसिलबाट देखिन्छ । यसरी प्रतिवादी वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र नलिएका र कानूनबमोजिम एजेन्ट पनि नियुक्ति नभएका प्रतिवादी किरणकुमार थापाले राम्रो कम्पनीमा डिमान्ड आयो भनेपछि वैदेशिक रोजगारमा पठाइदिने भनी झुठ्ठा आश्वासन तथा प्रलोभन देखाई जाहेरवालाहरूको राहदानीसमेत सङ्कलन गरेबाट यी प्रतिवादीले वादीले लगाएको अभियोगबमोजिम वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ को कसुर गरेको देखिएकोले निज प्रतिवादीलाई ऐ.ऐनको दफा ४३ अनुसार १।६।० (एक वर्ष छ महिना) कैद र रु.१,५०,०००- (एक लाख पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहरी तथा प्रतिवादीले उपर्युक्त जाहेरवालाहरूको रकम लिएको नदेखिएको भनी वादीले बिगोतर्फ दाबी लिएको नदेखिँदा सोतर्फ केही विचार गरिरहनु परेन भनी सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौंबाट मिति २०७०/११/०४ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिने ।

अब, उजुरीकर्तामध्ये फ्युचर स्टार म्यानपावरलाई रु.१,४०,०००।- र सोको ५०%

ले हुने हर्जाना दिलाई भराइपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, उक्त म्यानपावर कम्पनी स्वयम् वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्रवाला कम्पनी भएको भन्ने वादीको अभियोगपत्रबाट देखिएको र त्यस्तो इजाजतपत्र प्राप्त कम्पनीले वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्ने इजाजतपत्र नलिएका र एजेन्टसमेत नरहेका यी प्रतिवादीलाई डिमान्डको लागि उक्त रकम दिएको भन्ने सो फ्युचर स्टार मेनपावर प्रा.लि.का सञ्चालक हरिबहादुर पाण्डे क्षेत्रीको मौकाको कागज र न्यायाधिकरणसमक्ष गरेको बकपत्रबाट देखिएकोले त्यस्तो गैरकानूनी कार्य गर्ने मेनपावरलाई वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्ने इजाजतपत्रवालालाई अनुगमन गर्ने निकाय वैदेशिक रोजगार विभागले कानूनबमोजिम कारबाही गर्नुपर्नेमा सो नगरी हर्जानासहितको रकम दिलाई पाउँ भन्ने दाबी लिएको देखिँदा उक्त रकम दिलाई दिनुपर्ने अवस्था नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार, प्रमाण र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादी किरणकुमार थापाले आरोपित कसुर गरेको पुष्टि भएको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ बमोजिम १।६।० (एक वर्ष छ महिना) कैद र रु.१,५०,०००।- (एक लाख पचास हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहर्छ, उजुरकर्तामध्येका फ्युचर स्टार मेनपावरबाट प्रतिवादीले बुझेको रकम रु.१,४०,०००।- र सोको पचास प्रतिशत हर्जानासमेत भराइपाउँ भन्ने वादी दाबी पुग्न सक्दैन भनी सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०७०/११/०४ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

इति संवत् २०७५ साल आषाढ ६ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७२-CR-१०२८, ०७२-CR-

११६०, अपहरण तथा शरीर बन्धक, नेपाल सरकार वि. भुवन नेपालीसमेत, मानबहादुर नेपालीसमेत वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालीको छोरालाई प्रतिवादी मिनबहादुर नेपालीले अपहरण गरी बन्धक बनाई मैले सञ्चालन गरेको सम्राट गेष्ट हाउसमा राखेको अवस्थामा प्रहरी टोलीले उद्धार गरेको हो भनी सो गेष्ट हाउसका सञ्चालक उदयबहादुर शाहीले घटना विवरण कागज गरिदिएका छन्। सम्राट गेष्ट हाउसको बुक रजिस्टरबाट मिति २०७१।२।२१ मा सो होटलको कोठा नं.१०५ मा प्रतिवादी मानबहादुर नेपालीको नाममा बुक भएको देखिने।

प्रतिवादीहरू मानबहादुर नेपाली र मिनबहादुर नेपालीले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा जाहेरवालीको छोरालाई अपहरण गर्ने कार्यमा आफूहरूको संलग्नता नभएको भनी जिकिर लिए पनि निज प्रतिवादीहरूको मौकाको साबिती बयानलाई घटनास्थल मुचुल्का, प्रहरी प्रतिवेदन, पीडितको मौकाको प्रमाणित बयान, किटानी जाहेरी, फिरौतीपत्रमा भएको हस्ताक्षर परीक्षण प्रतिवेदनका साथै मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको घटना विवरण कागजसमेतबाट निज प्रतिवादीहरूले नै पीडितलाई अपहरण गरी सम्राट गेष्ट हाउसको कोठा नं. १०५ मा बन्धक बनाई राखेको तथ्य स्थापित हुन आउने।

यसैगरी प्रतिवादीहरूले वादी पक्षले वारदातका सम्बन्धमा प्रतिवेदकलाई अदालतसमक्ष बकपत्रका लागि उपस्थित गराई आफ्नो दाबी पुष्टि गराउन नसकेको अवस्थामा आफूहरूलाई कसुरदार कायम गराउन मिल्ने देखिँदैन भनी जिकिर लिए तापनि वारदातको सम्बन्धमा प्रतिवेदन दिने प्रतिवेदक अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र नगर्नेमा प्रतिवादीहरू कसुरमा संलग्न छैनन् भनी निष्कर्षमा पुग्न मिल्दैन। प्रतिवादीहरूले अनुसन्धानको क्रममा भएको बयान आफ्नो स्वेच्छाले नभई प्रहरीले कुटपिट गरी सहीछाप

गराएका हुन् भनी जिकिर लिए पनि सोलाई प्रमाणित गर्ने प्रमाणहरू पेस गर्न सकेको नदेखिने ।

अब प्रतिवादीहरू भुवन नेपाली, धनबहादुर गुरुङ, चित्रबहादुर थापा, रवि मल्ल, सन्दिप श्रेष्ठ र राजु शाहीसमेतलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा विचार गर्दा, प्रतिवादीहरू भुवन नेपाली, धनबहादुर गुरुङ, चित्रबहादुर थापा, रवि मल्ल र सन्दिप श्रेष्ठले मौकामा अनुसन्धान अधिकारीका साथै अदालतसमक्ष बयान गर्दा जाहेरवाली गंगा देवकोटा न्यौपानेको छोरा गणेश न्यौपानेलाई अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यमा आफूहरूको कुनै संलग्नता नरहेको भनी कसुरमा पूर्ण इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी राजु शाही मौकामा फरार रहे पनि अदालतसमक्ष बयान गर्दा वारदातका सम्बन्धमा आफूलाई कुनै थाहा जानकारी नभएको र वारदातमा संलग्नतासमेत नरहेको भनी बेहोरा लेखाएको अवस्था छ । प्रतिवादीहरूको उक्त इन्कारी बयानलाई निजका साक्षीहरूले गरिदिएको बकपत्रबाट समर्थित भएको अवस्था छ । प्रस्तुत वारदातका सम्बन्धमा जाहेरवालीले मिति २०७१।२।२१ मा दिएको हुलिया निवेदनमा आफ्नो नाबालक छोरालाई अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यमा प्रतिवादीहरू मानबहादुर नेपाली र मिनबहादुर नेपालीलाई शङ्का गरेकोमा यी प्रतिवादीहरूको नाम उल्लेख भएको देखिँदैन । पीडित गणेश न्यौपानेले मौकामा घटना विवरण कागज गर्दा आफ्नो अपहरण कार्यमा प्रतिवादीहरू मानबहादुर नेपाली र मिनबहादुर नेपाली संलग्न रहेको भनी वारदातलाई सिलसिलेवार रूपमा खुलाउँदा यी प्रतिवादीहरूको नाम उल्लेख भएको नपाइने ।

जाहेरवालीले मौकामा घटना विवरण कागज गर्दा प्रतिवादीहरू मानबहादुर नेपाली र मिनबहादुर

नेपालीले वारदातमा यी प्रतिवादीहरूको समेत संलग्नता रहेको भनी खुलाएको र वारदातको दिन प्रतिवादीहरू धनबहादुर गुरुङ, रवि मल्ल र चित्रबहादुर थापा सम्राट गेष्ट हाउसमा बसी मादक पदार्थ र रक्सी सेवन गरेको भन्ने सुनी थाहा पाएकी हुँदा किटानी जाहेरी दिएकाले यी प्रतिवादीहरूलाई समेत प्रतिवादी कायम गरी अभियोग दायर गरेको देखिन आउँछ । सो बाहेक पीडितको अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यमा यी प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको भनी मिसिल संलग्न कुनै पनि कागज तथा प्रमाणबाट खुलेको देखिँदैन । पीडितलाई अपहरण गरी बन्धक बनाई राखेको कोठाबाट प्रतिवादी मिनबहादुर नेपाली मात्र पक्राउ परेको देखिन्छ । मौकामा घटना विवरण कागज गर्ने व्यक्तिहरूले समेत पीडितको अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यमा यी प्रतिवादीहरूको समेत संलग्नता रहेको भनी खुलाएको देखिँदैन । पीडितको अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यमा यी प्रतिवादीहरू संलग्न रहेको भनी पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार, कारण एवं प्रमाणबाट पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मानबहादुर नेपाली र मिनबहादुर नेपालीलाई मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको १,२, ३ नं.को कसुरमा ऐ.ऐनको ३ नं.बमोजिम ११ वर्ष कैद र जनही एक लाख रुपैयाँ जरिवाना हुने र २ जना भई, नाबालकको अपहरण गरेकोमा ऐ. ऐनको दफा ७ र ९ नं.बमोजिम ४ वर्ष थप कैद सजाय हुने भई निज प्रतिवादीहरूलाई जम्मा १५ (पन्ध्र) वर्ष कैद तथा जनही रु.१,००,०००।-(एक लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने र पीडितले प्रतिवादीहरूबाट रु.१०००।- क्षतिपूर्ति भराई लिन पाउने ठहर्‍याई सुर्खेत जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन

अदालत सुर्खेतको मिति २०७२।३।६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी (ढकाल)

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३१ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या. श्री तेजबहादुर के.सी., ०७६-WH-०३९२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, श्याम राई वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश कसैले कुनै व्यक्तिलाई गैरकानूनी तवरबाट थुनामा राखेमा वा कानूनविपरीतको कार्य गरी व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रताको हनन हुन गएको अवस्थामा जारी हुने रिट हो। प्रस्तुत निवेदनमा निवेदकलाई जबरजस्ती करणी मुद्दामा काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७३।०२।०९ गतेको फैसलाबमोजिम ६ वर्ष कैद र पीडितलाई रु. ३० हजार क्षतिपूर्ति भराइदिने ठहर भएकोमा सोहीबमोजिमको कैदी पुर्जी दिई कैदमा राख्न पठाएको कार्यलाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने देखिँदैन। यसै सन्दर्भसँग सम्बन्धित शिवराज पाण्डे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरण मुद्दा ने.का.प.२०६४, अड्क ४, निर्णय नं.७८५२ मा "अदालतको फैसला कार्यान्वयनको सन्दर्भमा परेको थुनालाई Lawful Detention मानिन्छ। Lawful Detention बाट व्यक्ति स्वतन्त्रता अपहरण हुन नहुने" भन्ने नजिर सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको पाइने।

जहाँसम्म प्रतिवादी श्याम राईले कसुर गर्दाको अवस्थामा उमेर १७ वर्षको नाबालक भएको र नाबालकलाई बालिगसरहको कैदी पुर्जी दिई गैरकानूनी तवरबाट थुनामा राखेको भन्ने निवेदन दाबीतर्फ विचार

गर्दा, निवेदकउपरको ०७२-CR-३३३६ नं. को जबरजस्ती करणी मुद्दामा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा बयानको स.ज. २ मा आफ्नो उमेर २० वर्ष लेखाएको र सोहीबमोजिम दायर भएको अभियोगपत्रमा पनि श्याम राईको उमेर २० वर्ष उल्लेख भई काठमाडौं जिल्ला अदालतमा बयान गर्दासमेत स.ज. १ मा निजले आफ्नो उमेर २० वर्ष लेखाइदिएको पाइन्छ। यसरी स्वतन्त्ररूपमा सक्षम अदालतसमक्ष बयान गर्दासमेत आफ्नो उमेर २० वर्ष लेखी लेखाई र सोही बयान तथा अभियोगपत्रको आधारमा फैसलासमेत भइसकेको अवस्थामा निवेदकले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष र अदालतमा समेत बयान गर्दा आफ्नो उमेर २० वर्ष लेखी लेखाई तत्काल उक्त मुद्दा पुर्षक्ष हुँदाका बखत उमेरका सम्बन्धमा कुनै विवाद नजनाई स्वीकार गरी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३४ बमोजिम विबन्धित भइरहेको अवस्था देखिने।

तसर्थ, विवेचित आधार प्रमाणबाट निज श्याम राई आफूले स्वतन्त्र रूपमा गरेको बयानबाट उमेरको विषयमा निज विबन्धित रही, उल्लिखित जबरजस्ती करणी मुद्दाको सुनुवाइको क्रममा कुनै विवाद नउठाएको तथा फैसला कार्यान्वयनका क्रममा कैद पुर्जी जारी भएपश्चात् मात्र बालबालिकासम्बन्धी विशेष सुविधा लिने प्रयोजनको लागि विबन्धित अभिव्यक्तिलाई होइन भन्न पाउने नदेखिँदा फैसला कार्यान्वयन क्रममा कानूनबमोजिम कैदीपुर्जी दिई कारागारमा राख्न पठाइएको कार्य कानूनबमोजिम नै देखिँदा निवेदकको निवेदन मागबमोजिमको बन्दीप्रत्यक्षीकरणसमेतको आदेश जारी हुनुपर्ने अवस्था देखिएन। अतः बन्दीप्रत्यक्षीकरणसमेतको आदेश जारी हुनुपर्छ भन्ने निवेदन दाबी तथा निवेदकका कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: कमलकुमार आचार्य

इति संवत् २०७७ साल आषाढ १९ गते रोज ६ शुभम्।

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या. श्री तेजबहादुर के.सी., ०७६-WH-०४०३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, स्वागत नेपालसमेत वि. गृह मन्त्रालय सिंहदरबारसमेत

गृह मन्त्रालय तथा महानगरीय प्रहरीले आफ्नो लिखित जवाफमा नै सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य सुरक्षा र नैतिकता विरुद्धका कसुर शीर्षकमा कसुर दर्ता मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा ११८ को उपदफा (१) बमोजिमको कसुरमा किताबमा दर्ता गरिएको भनिए तापनि कुन कसुरमा मुद्दा दर्ता गरिएको स्पष्ट रहेको देखिँदैन । विपक्षीले कसुरको मागदाबी लिएको मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ११८ को(१) बमोजिम अभद्र व्यवहार भन्ने शीर्षकलाई कसुरी सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य सुरक्षा र नैतिकता विरुद्धका कसुर शीर्षकमा कसुर दर्ता गरिएको हो उल्लिखित कसुर कुन कानूनको कुन दफा उल्लङ्घनबाट भएको हो स्पष्ट रूपमा नखुलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को परिच्छेद ५ को सम्पूर्ण कसुर गरेको भन्ने अभियोग लगाइएको देखिन्छ । मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा ११८ को उपदफा (१) बमोजिमको कसुरअन्तर्गत बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूले सार्वजनिक स्थान वा प्रवेश गर्न कानूनी अधिकार नभएको ठाउँमा प्रवेश गरी को कसलाई अभद्र व्यवहार गरेका हुन् ? या कुन महिला, बालबालिका वा शारीरिक रूपमा असक्त व्यक्तिलाई हातपात वा हैरानी गरेको भन्ने कुरा वा त्यसको उद्योगसम्म पनि गरेको कुरा उल्लेख नगरी, कानूनमा स्पष्ट उल्लेख नभएको कसुर उल्लेख गरी अभियोग लगाई, मुद्दाको नामकरण गरेको देखिन्छ । कानूनको स्पष्ट उल्लङ्घन नभई गरेको कार्य अपराध हुन नसक्ने भन्ने फौजदारी कानूनको मान्य सिद्धान्तको समेत बेवास्ता गरी उल्लिखित कानूनको दफाविपरीत असम्बद्ध कार्यलाई उक्त दफा उपदफासँग जोडेर

असान्दर्भिक मुद्दा चलाएको पाइयो । बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूसँग बयान लिनु औंठाछाप फोटो अभिलेख गर्ने कार्य भइसकेको मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिएको अवस्थामा फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४(३), अनुसार थप हिरासतमा राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने आधार र कारण नखुलेको फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४(३) बमोजिम हिरासतमा राख्ने अनुमति माग गरेकोमा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले सम्बन्धित कागजहरू हेरी अनुसन्धान सन्तोषजनक रूपमा भएको वा नभएको विचार गरी, आवश्यक देखिए सम्बन्धित कानून व्यवसायीको बहससमेत सुनी अनुसन्धानको लागि हिरासतमा राखी राख्न आवश्यक भएको देखिएमा एकै पटक वा पटकपटक गरी बढीमा पच्चिस दिनसम्म हिरासतमा राख्ने आदेश दिन सक्ने कानूनी व्यवस्थातर्फ कुनै विचार नगरी, फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४(९) बमोजिम हिरासतमा राख्दा कारणसहितको पर्चासमेत खडा भएको नदेखिँदा निवेदनमा उल्लिखित व्यक्तिहरूलाई गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेको देखिने ।

हिरासतमा राखिएका व्यक्तिहरूको औंठाछाप रेकर्ड, फोटोसहितको विवरण मिसिल संलग्न राख्ने कार्य भइसकेको कुरा लिखित जवाफमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरू दिनको अन्दाजी १३:३० बजे स्वतन्त्र राष्ट्रिय अभियान नेपालले MCC को विरोध कार्यक्रम गरेको र नेपालको संविधानको धारा १७२(क) ले नागरिकलाई विचार र अभिव्यक्ति गर्ने स्वतन्त्रता र ऐ. को (ख) मा विनाहातहतियार शान्तिपूर्वक भेला हुने स्वतन्त्रताको हक प्रदान गरेको देखिन्छ । हाल निवेदकहरूसँग अनुसन्धानको लागि आवश्यक बयान लिनु औंठाछाप फोटो अभिलेख गर्ने कार्यसमेत भइसकेको नै देखिन्छ । बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूलाई राख्न मुलुकी फौजदारी कार्यविधि, २०७४ को दफा १४ को उपदफा १० बमोजिम कारण

खुलाई पर्चा खडा गरी तारिखमा राखी अनुसन्धान गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेकै देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा कानूनविपरीत अनिवार्यरूपमा पालना गर्नुपर्ने कार्यविधिसमेत पालना नगरी बन्दीलाई थुनामा राखिएको कार्यबाट बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूका वैयक्तिक स्वतन्त्रताको हनन भएको देखिन्छ । तसर्थ, विपक्षीहरूका नाममा सर्वोच्च अदालत नियमावलीको नियम ३७ बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: कमलकुमार आचार्य

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७७ साल आषाढ १९ गते रोज ६ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WH-००८५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, प्रविन मिश्रसमेत वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

मिसिल संलग्न इलाका प्रहरी कार्यालय अनारमनीको हातहतियार तथा खरखजाना मुद्दाको म्याद थपसम्बन्धी मिसिलको प्रतिलिपि हेर्दा मिति २०६६।५।२२ गते रातको २०.३० बजेको समयमा झापा जिल्ला बिर्तामोड नगरपालिका वडा नं. २ स्थित चारपाते चोकको उत्तरपट्टि सडकमा प्रेसरकुकर बम राखेको जानकारी पाई उक्त समयमा प्रहरी खटिई जाँदा प्रेसरकुकर बम विस्फोट हुँदा मानवीय क्षति नभएको र त्यहाँ नजिकै रहेको मे.१ प १८५१ नं. को गाडी क्षति भएको निर्माणाधीन साहारा सहकारी बचत कार्यालयको गेटमा रहेको सेक्युरिटी गार्ड बस्ने पोष्ट क्षति भएको हुनाले उक्त बम राख्ने व्यक्तिको खोजतलासी गर्ने क्रममा टिका पोखरेल र प्रविन मिश्र लुकिछिपी बसेका छन् भन्ने सूचनाका आधारमा यिनीहरू बस्ने कोठामा खानतलासी गर्दा अवैध कटुवा पेस्तोल थान-२, उक्त पेस्तोलमा प्रयोग हुने गोली राउण्ड ४ थान, आर्थिक सहयोगसम्बन्धी रसिद, प्रेस विज्ञप्ति र पम्प्लेटसमेत बरामद भएको हुँदा निजहरूलाई पक्राउ गरिएको हो ।

निजहरूलाई हातहतियार तथा खरखजाना, विस्फोट पदार्थ, राज्य विरुद्धको कसुर, चन्दा ऐन र सङ्गठित अपराध निवारण ऐन, २०७० अनुसार कारबाही गरिपाउँ भनी प्रहरी निरीक्षक मिडमा शेर्पासमेतको प्रतिवेदन रहेको पाइन्छ । जरुरी पक्राउ पुर्जी झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७६।५।३१ मा स्वीकृत गरिएको पाइन्छ । जरुरी पक्राउ पुर्जी स्वीकृत भएपछि प्रहरी निरीक्षक मिडमा शेर्पासमेतको प्रतिवेदनले वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी प्रविन मिश्रसमेत भएको हातहतियार तथा खरखजाना मुद्दामा प्रतिवादीहरूलाई प्रहरी हिरासतमै राखी अनुसन्धान कार्य गर्नको लागि पक्राउ परेको मिति २०७६।५।३० गतेदेखि लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन ६, दोस्रो पटक दिन १५, तेस्रो पटक दिन १४ र चौथो पटक दिन ७ झापा जिल्ला अदालतबाट म्याद थप भएको देखिन्छ । सोही म्याद थप भएकै अवस्थामा जिल्ला प्रहरी कार्यालय झापाबाट निज रिट निवेदकहरू विरुद्ध झापा बिर्तामोड नगरपालिका वडा नं. २ स्थित सहकारी संस्थानको भवनमा भएको बम विस्फोटनको घटना, बिर्तामोड नगरपालिकाको वडा नं. ७ र ९ को संयुक्त कार्यालय भवनमा बम विस्फोटन गराएको घटना एनसेल टावर आगजनी गरेको घटना विस्फोटक पदार्थ बरामद भएको घटना र जबरजस्ती चन्दा असुल गरेको घटनासमेतमा अनुसन्धान भइरहेको भन्ने बेहोरा जिल्ला प्रहरी कार्यालय झापाको च.नं. १३७५ मिति २०६७।७।१४ गतेको पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिने ।

वस्तुतः प्रस्तुत रिट निवेदनमा कुनै पनि व्यक्तिलाई थुनामा राख्दा कानूनबमोजिम पालना गर्नुपर्ने कार्यविधिको पालना गरिएको छ, छैन हेर्नुपर्ने देखियो । रिट निवेदनमा गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरिपाउँ भनी उल्लेख गरेर मात्र हुँदा के कति कारणले उक्त थुना गैरकानूनी हो पुष्टि गर्नसमेत सक्नु पर्दछ । यसरी हेर्दा रिट निवेदक प्रविन मिश्र र टिका पोखरेललाई हातहतियार खरखजाना मुद्दामा

अनुसन्धानको लागि पक्राउ पुर्जी जारी गरी पक्राउ गरेपश्चात् प्रहरी हिरासतमा नै राखी मुद्दामा अनुसन्धान गर्ने प्रयोजनको लागि झापा जिल्ला अदालतबाट पटकपटक म्याद थप गरी हातहतियार खरखजाना मुद्दा र यिनै रिट निवेदकउपर दर्ता भएका अन्य मुद्दाहरूमा समेत अनुसन्धान भएको देखिँदा विचार र आस्थाको आधारमा विनाकारण पक्राउ गरी गैरकानूनी थुनामा राखिएको हुनाले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उल्लिखित आधार कारण एवम् प्रमाणहरूबाट साधिकार निकायले कानूनको प्रक्रिया पुर्‍याई मुद्दाको अनुसन्धानको लागि थुनामा राखेको देखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृतः- सूर्यप्रसाद भण्डारी
इति संवत् २०७६ साल कार्तिक १५ गते रोज ६ शुभम्।

इजलास नं. १२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६८-WO-०७२६, परमादेश, अधिवक्ता ज्योति लम्साल पौडेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

विपक्षीहरूले छाउपडी प्रथाको अन्त्यका निमित्त निर्देशिका जारी भई लागु गरिएको भन्ने जिकिरसम्म गरी लिखित जवाफ फिराएको देखिए तापनि उक्त निर्देशिकाको दफा ४.१ मा "कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकाय" भनी तोकिएको "समितिले कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा कार्ययोजना बनाई सञ्चालन गर्नुपर्ने छ" भन्ने उल्लेख भएकोमा सोबमोजिमको प्रावधानअनुरूप त्यस्तो समितिले यो यस्तो कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको र यो यस्तो किसिमको कार्ययोजना बनाई सञ्चालन हुने गरेको भनी यकिन गरी विपक्षीका तर्फबाट आफ्नो लिखित जवाफमा उल्लेख

हुन नसकेको परिप्रेक्ष्यमा उक्त "छाउपडी प्रथा उन्मूलन निर्देशिका, २०६४" को प्रभावकारी कार्यान्वयनमा विपक्षीहरू उदासिन रहेको र तदारूखता नदेखाएको भन्ने नै देखिन आउने।

निवेदकले उठाएको "छाउपडी" प्रथाको प्रभाव रहेका क्षेत्रका महिला तथा बालिकाको स्वास्थ्य, सुविधा र हितसँग सम्बन्धित विषयमा समाजमा रहेको कुप्रथाबाट हुनसक्ने दूषित कार्यहरू रोकी समाजलाई सुरक्षित राख्न अग्रसर रहनुपर्ने सरकारको कर्तव्य एवं दायित्व हुनेमा विपक्षीहरूलगायतका सरकारी संयन्त्र त्यस्तो दायित्वबाट पन्छिन पाउने होइन। यस्तो सरकारी संयन्त्र निष्क्रिय वा उदासीन रहेको अवस्थामा यस्ता जनसरोकारका विषयमा सरकारलाई सुझाव दिन अदालतले आफ्नो सक्रियता (Judicial Activism) देखाउनु पर्ने कुरा विश्वका प्रायसः कानून प्रणालीले स्वीकार गरिसकेको र हाम्रो न्याय प्रणालीले समेत अङ्गीकार गरिरहेको यथार्थलाई मनन गर्नुपर्ने हुन आउने।

छाउपडी प्रथा उन्मूलनको सचेतनाको प्रयासले सचेत एवं शिक्षित महिलालाई त कुनै प्रभाव पार्न सकेको देखिँदैन भने सुदूर एवं दूरदराजमा रहेका ग्रामीण अशिक्षित महिलाहरूलाई यसले कुनै प्रभाव पार्न सकेको अवस्था नै रहेको देखिँदैन। यो प्रथाको उन्मूलनको लागि सरकारी प्रयासको साथै महिला एवं बालबालिकाहरूसमेतमा यससम्बन्धी सचेतना जागृत हुन आवश्यक छ। महिला एवं बालबालिकाहरूसमेत यस्तो कुसंस्कार एवं कुप्रथा विरुद्ध जागृत भएमा मात्र यस कुप्रथालाई उन्मूलन, नियन्त्रण एवं न्यूनीकरण गर्नमा बढी सघाउ पुग्न जान्छ। तर पनि सचेतना र उन्मूलन, नियन्त्रण एवं न्यूनीकरण गर्न सहायक एवं माध्यमको रूपमा प्रस्तुत निर्देशिकाको आवश्यकसमेत पर्न जान्छ। यसको कार्यान्वयन र सोको अनुगमनको काम भने सरकार एवं सोको मातहतका निकायको हातमा नै रहन जान्छ। छाउपडी प्रथा उन्मूलनको

अभियानमा सरकारको सक्रियताको पछाडि राजनीतिक व्यक्तिहरू, सामाजिक अभियन्ताका निरन्तर प्रयास एवं सचेत महिला तथा बालिकाहरूको पनि उत्तिकै आत्मविश्वासको जरूरत पर्ने।

तसर्थ, रिट निवेदनमा उठाइएको छाउपडी प्रथा विरुद्ध जारी भएको निर्देशिका, २०६४को कार्यान्वयन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी सम्हालेका विपक्षीहरूले महिलाहरूको आधारभूत मानव अधिकारको रक्षा एवं महिलाहरूको जीवनरक्षाको वैयक्तिक स्वतन्त्रता जस्तो संवेदनशील विषयमा मौन रहेका कारण हालसम्म पनि महिला तथा बालिकाको स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विशेष प्रकृतिका विषयवस्तु अन्तर्निहित रहेकोमा छाउपडी प्रथा उन्मूलन निर्देशिका मा भएको उक्त व्यवस्थाअनुसारको काम कारबाही पनि नतिजामूलक (Result Oriented) रूपमा गरेको भन्ने देखिन नआएकाले उपर्युक्त उल्लिखित "छाउपडी प्रथा उन्मूलन निर्देशिका, २०६४" मा भएको व्यवस्थाअनुसारको कार्य जनसाधारणमा अनुभूत हुन सक्ने गरी अक्षरसः पालना एवं प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु गराउनुका साथै प्रस्तुत निर्देशिका, २०६४ बनाउनुअघि कति प्रतिशत महिला तथा बालिका मासिकस्राव हुँदाको समयमा घर बाहिर गोठ एवं कटेरामा बस्ने गरेका थिए र उक्त निर्देशिका जारी भएपछि हालसम्म के, कस्ता कार्यक्रम एवं सचेतनाका प्रयासहरू भए र त्यसबाट उक्त कुप्रथा नियन्त्रण गर्न कतिको सहयोग पुग्न गयो र उक्त छाउपडी प्रथा कति संख्या र प्रतिशतमा नियन्त्रण हुन सफल भयो ? सोको तथ्ययुक्त अध्ययन प्रतिवेदनसमेत सरकारले सम्बन्धित मन्त्रालयबाट समेत अनिवार्य लिने गरी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृतःसुरथ प्रसाद तिमल्सेना

कम्प्युटरः मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७४ साल कार्तिक २८ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. १३

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७०-CR-०६६८, लागु औषध, नेपाल सरकार वि. रिड्कु भन्ने सरोज लिम्बूसमेत

प्रतिवादीहरू लागु औषध सेवनकर्ता भएको कारणबाट मनोदिपक प्रकृतिका औषधीहरू खाने प्रयोजनबाट सँग साथमा लिई हिँडेको अवस्थासम्म देखिन्छ। औषधी ट्याब्लेट रहेको तीनैथरीको औषधी एकैसाथ सेवन गरेको अवस्थामा मात्र काम गर्ने तर अलग अलग रूपबाट सेवन गर्दा असर कम हुने प्रकृतिका देखिन्छन्। औषधीको प्रकृतिबाट नै ब्राउन सुगर, ह्वाइट सुगर जस्ता घातक र बढी असर तथा हानि हुने प्रकृतिका देखिँदैनन्। त्यसको मूल्यसमेतलाई विचार गर्दा धेरै मूल्य पर्ने नभई सस्तो र कम असरकारी औषधी सेवन गर्ने प्रयोजनबाट मात्र लिई हिँडेको देखिन्छ। तर बिक्री वितरण र तुलो मात्रामा सञ्चय गरेको अवस्था देखिँदैन। बिक्री वितरण, सञ्चय, ओसारपसार गरेको भन्ने दाबीलाई विवादास्पद तवरले यो यसलाई यो यसरी बिक्री गरेको भन्ने कहिँकतैबाट पुष्टि प्रमाणित हुन आएको नदेखिने।

अभियोग लगाएर मात्र प्रमाणित हुँदैन, लागु औषध जस्तो फौजदारी मुद्दामा तथ्यगत आधार प्रमाणबाट प्रमाणित भएको अवस्थामा मात्र बिक्री व्यवहार गरेको भन्न मिल्ने हुन्छ अन्यथा बरामद हुँदैमा बिक्री वितरण, सञ्चय, ओसारपसार गरेको कसुर कायम गर्नुपर्ने आधारसमेत नदेखिने।

यो यसरी सञ्चय गरेको, यो यसरी ओसारपसार गरेको, यो यस ठाउँबाट यस्तो ठाउँमा ओसारपसार गरेको भन्ने केही कतैबाट पुष्टि प्रमाणित हुन आएको देखिँदैन। बरामद भई आएको ट्याब्लेटको संख्या सम्पूर्ण रूपमा गणना गर्दा बढी देखिए तापनि तिनजना प्रतिवादी रहेको र लागु औषधको

असरसमेतलाई विचार गर्दा त्यस्तो ठुलो परिमाण भन्न मिल्ने अवस्थासमेत देखिँदैन । अतः बिक्री वितरण, ओसार-पसार, सञ्चय गरेको नभई केवल दुर्व्यसनी भएको र सेवन गर्ने प्रयोजनको लागि लिइरहेको अवस्थामा बरामद भएको देखिँदा सेवनबाहेकको अरु कसुर स्थापित हुन सक्ने अवस्था देखिँदैन । प्रतिवादीहरूको अवस्था उमेर लागु औषधको प्रकृति, परिमाणसमेतलाई विचार गर्दा सेवनको कसुरसम्म गरेको देखिएबाट सेवनतर्फ मात्र सजाय गरेको मिलेन भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, सुरु मोरङ जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीहरूलाई सेवनतर्फको कसुर ठहर गरी मिति २०६७।१।१७ मा भएको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०६९।५।६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ढाकाराम पौडेल

इति संवत् २०७४ साल चैत्र २७ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. १४

१

मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७४-WO-०३४१, उत्प्रेषण / परमादेश, सुधिर बस्नेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

यसै सन्दर्भमा, सहकारी ऐन, २०७४ को परिच्छेद १८ को दफा १०४ मा संस्था वा सङ्घ समस्याग्रस्त भएको घोषणा गर्न सकिने शिर्षकअन्तर्गत ऐजन्को उपदफा (१) मा यसै ऐनबमोजिम गरिएको निरीक्षण वा हिसाब जाँचबाट कुनै सहकारी संस्था वा सङ्घमा देहायको अवस्था रहेमा त्यस्तो संस्था वा सङ्घलाई रजिस्ट्रारले समस्याग्रस्त घोषणा गर्नका लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्ने, उपदफा

(२) मा मन्त्रालयले त्यस्तो संस्था वा सङ्घलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्नसक्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ भने ऐजन्को उपदफा (३) मा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सरकारले प्रचलित कानूनबमोजिम गठन गरेको आयोगले कुनै संस्था वा सङ्घलाई समस्याग्रस्त घोषणा सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त पहिचान गरेमा वा आयोगमा परेको उजुरी संख्या वा औचित्यसमेतको आधारमा मन्त्रालयले त्यस्तो सहकारी संस्था वा सङ्घलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्नसक्ने कानूनी व्यवस्था भएको पाइन्छ । त्यस्तै, सहकारी ऐन, २०७४ कै दफा १०५ मा व्यवस्थापन समितिको गठन, दफा १०६ मा व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारहरू, दफा १०७ मा त्यस्तो व्यवस्थापन समितिले समस्याग्रस्त संस्था वा सङ्घको तथा सो सम्बद्ध व्यक्तिहरूको सम्पत्ति र दायित्वको लगत तयार गर्ने, दफा १०८ मा दायित्व भुक्तानीसम्बन्धी व्यवस्था हुनुको साथै दफा ११४ मा रहेको उपचारात्मक व्यवस्थाअन्तर्गत यस ऐनबमोजिम भएको लेखा परीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा समस्याग्रस्त संस्था वा सङ्घ पुनः सञ्चालन हुनसक्छ भन्ने आधार र कारण भएमा व्यवस्थापन समितिले त्यस्तो संस्था वा सङ्घलाई पुनः सञ्चालन गर्नेतर्फ संस्थाका सम्बद्ध व्यक्ति / सदस्यहरूलाई नै जिम्मेवारी दिनसक्ने भन्नेसम्मको कानूनी व्यवस्था भएको पाइने ।

सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले मिति २०७४/०७/२० मा निर्णय गरी सो सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्दा उक्त सहकारीसँग सो कुराको पूर्वप्रतिक्रिया लिएको वा सुनुवाइको मनासिब मौका दिएको छ भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफ वा मिसिल सामेल रहेका कागजातहरूबाट देखिन आएन । विपक्षी मन्त्रालयले नै उक्त सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्दा सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १०४(३) को कानूनी व्यवस्था अवलम्बन गरेको

भनी लिखित जवाफमा खुलाएको भए तापनि आयोगले नै उक्त सहकारीका सञ्चालक निवेदकलाई काम गर्ने उचित वातावरण प्रदान गरी आफ्नो कारोबार आफैँ सल्टाउने अवसर दिएमा पीडितहरूको सम्पत्तिको संरक्षण हुने तथा यसको लागि मुद्दा मामिलाभन्दा पनि विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरू नै श्रेयस्कर हुने सुझाव दिएको पृष्ठभूमिमा सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्नुअघि सुनुवाइको मनासिब अवसर प्रदान गर्नुपर्ने थियो, जुन कार्य विपक्षीहरूबाट भए गरेको देखिन आएन । कुनै पनि सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्नका लागि निश्चित आधार कारणहरू हुनुपर्ने, यसरी समस्याग्रस्त घोषणा गर्नुको उद्देश्य त्यस्ता समस्याग्रस्त सहकारीसँगको कारोबारमा संलग्न भई सम्पत्ति जोखिममा पर्न पुगेका सहकारी पीडितहरूको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्नु रहेको देखिनुको साथै उल्लिखित दफा ११४ को कानूनी व्यवस्थाले त्यस्तो समस्याग्रस्त घोषणा गरिएको सहकारी संस्थालाई पर्याप्त आधार र सम्भावना रहेसम्म पुनः सञ्चालन गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने रहेको देखिन्छ । उक्त जाँचबुझ आयोगले २०७१ सालमा प्रतिवेदन बुझाउँदा नै ओरेन्टल सहकारीलाई काम गर्ने उचित अवसर प्रदान गरिएमा पीडितको सम्पत्ति फिर्ता हुनसक्ने अवस्था रहेकोमा सहकारीलाई अधुरा काम सम्पन्न गर्ने यथोचित अवसर प्रदान नगरिँदा पीडित लगानीकर्ताको सम्पत्ति नै फिर्ता हुन नसक्ने भनी प्रतिवेदन दिएको अवस्था हुँदाहुँदै यी निवेदकलाई सुनुवाइको मनासिब मौकासमेत नदिई तत्काल प्रचलनमा रहेको कानूनी व्यवस्थाको आधारमा कारबाही नगरी पछि बनेको कानूनबमोजिम समस्याग्रस्त घोषणा गरिएको सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको मिति २०७४/०७/२० को निर्णय कानून र न्यायको दृष्टिमा मनासिब नदेखिने ।

तसर्थ, उल्लेख भई विवेचना भएको आधार, कारणसमेतबाट ओरेन्टल सहकारीलाई समस्याग्रस्त घोषणा गर्ने विपक्षीहरूमध्येको सहकारी तथा गरिबी

निवारण मन्त्रालयको मिति २०७४/०७/२० को निर्णय पश्चात्दर्शी असर दिने गरी भएको देखिन आएकोले विपक्षी मन्त्रालयको मिति २०७४/०७/२० को सो निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । अतः सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १०५ बमोजिम गठन भएको समितिको काम कारबाही निवेदकको हकमा अगाडि नबढाई यथास्थितिमा राख्नु र सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको मिति २०७४/०७/२० को उल्लिखित निर्णयसँग अन्तरसम्बन्ध राख्ने रोक्कासम्बन्धी कुनै कामकारबाही प्रस्तुत मिसिलको सन्दर्भमा रोक्का राखिएको भए रोक्का फुकुवा गरिदिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : ताराप्रसाद डाँगी

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल फाल्गुण ११ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७२-CR-१९०८, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. सागर अधिकारी

प्रतिवादीले अदालतसमक्ष बयान गर्दा जाहेरवाला र पुनम कुमारीलाई चिन्दिन, आफूले कसैलाई जबरजस्ती करणी नगरेको, मौकामा भएको बयान आफ्नो नभएको, प्रहरीले जबरजस्ती सहीछाप गर् भन्नेपछि सहीछाप गरिदिएको मात्र हो भनी लेखाई आरोपित कसुरमा पूर्ण रूपमा इन्कार रहेको देखियो । वस्तुस्थिति मुचुल्कामा रही कागज गर्ने वादीका साक्षीहरू राजकुमार जोगी र लेखनाथ राईसमेतले अदालतमा बकपत्र गर्दा, पीडितलाई प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने आफूलाई थाहा नभएको, जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने बेहोरा झुट्टो भएको र मौकामा आफूहरूले गरेको भनेको कागजमा सहीछाप मात्र गरिदिएको, उक्त बेहोरा आफ्नो नभएको भनी लेखाएको पाइन्छ । फौजदारी मुद्दामा अभियोग लगाउनु मात्र पर्याप्त हुँदैन, सो अभियोग शङ्कारहित

तवरबाट पुष्टि पनि हुनु पर्दछ । युक्तिसङ्गत वस्तुनिष्ठ शंकारहित प्रत्यक्ष प्रमाणको अभावमा अनुमानकै आधारले कसैलाई पनि कसुरदार ठहराउँदा फौजदारी न्याय सिद्धान्तको अनुकूल रहँदैन । आरोपित कसुर तथ्ययुक्त शंकारहित प्रत्यक्ष प्रमाणद्वारा पुष्टि नभएको अवस्थामा आरोपित कसुरको कसुरदार ठहराउनलाई फौजदारी न्याय सिद्धान्तले अनुमति प्रदानसमेत गर्ने नदेखिने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ मा अनुसन्धान तहकिकात वा जाँचबुझको सिलसिलामा तयार भएका लिखतहरूलाई सो लिखतमा उल्लेख भएको कुनै कुरा सो कुरा व्यक्त गर्ने व्यक्ति साक्षीको रूपमा अदालतमा उपस्थित भई बयान गरेमा मात्र प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । पीडित र जाहेरवालीलाई मौकाको आफ्नो बेहोरा पुष्टि गराउनका लागि अदालतबाट पटकपटक उपस्थितिको मौका दिँदा पनि निजहरू अदालतसमक्ष उपस्थित भई बकपत्र गर्न सकेको भन्ने मिसिलबाट देखिँदैन । पीडितको शारीरिक जाँच प्रतिवेदनबाट निजको कन्याजाली च्यातिएको (Hymen torn) भन्ने देखिए तापनि स्वाव परीक्षण प्रतिवेदनमा भने sperm cells नभेटिएको भनी उल्लेख भएको र Hymen torn यौन क्रियाकलापबाहेक अन्य कारणबाट पनि हुन सक्ने भन्ने पाइँदा जाहेरी बेहोरा र पीडितको शारीरिक जाँच प्रतिवेदनलाई मात्र आधार लिई प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गर्नु न्यायसङ्गत नहुने ।

तसर्थ: उल्लिखित विवेचना र विश्लेषण भएको आधार एवं प्रमाणबाट प्रतिवादी सागर अधिकारीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ मिलेको दिने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

कम्प्युटर: सरस्वती दाहाल

इति संवत् २०७६ साल फागुन ३० गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. १६

१

मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुङ्गाना, ०७६-WH-०३१७, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, धिरिन्द्राकुमारी उपाध्याय वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, भक्तपुरसमेत

यसमा, फरक विचार आस्थाकै कारण देखाई आफूलाई मिति २०७६।४।१४ देखि आजकामितिसम्म निरन्तर प्रत्यर्थीहरूले गैरकानूनी थुनामा राखेकोमा यसै अदालतबाट बन्दीप्रत्यक्षीकरण (०७६-WH-०२९४) को निवेदन दायर भई मिति २०७६।१२।०३ गते बन्दीप्रत्यक्षीकरण रिट जारी भई गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गर्ने आदेश भए पनि पुनः चौथो पटक पक्राउ गरी हालसम्म थुनामै रहेकोले गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरी पाउन बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने मुख्य निवेदन माग दाबी रहेकोमा विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट मिति २०७६।१२।०४ गते अभद्र व्यवहार मुद्दा दर्ता भई अनुसन्धानको लागि निजलाई जरूरी पक्राउ पुर्जी दिई पक्राउ गरी अनुसन्धानको लागि महानगरीय प्रहरी परिसर, जावलाखेल, ललितपुरको हिरासतमा राखिएको भन्ने देखिन आउने ।

विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट रिट निवेदनमा लेखिएबमोजिम निवेदकलाई थुनामा राखिएको होइन भन्ने देखिएन । कुनै पनि नागरिकलाई अदालतको आदेश भएपछि पनि थुनामुक्त नगरी निरन्तर थुनामा राख्नु अनुचित र जवाफदेहिताहीन कार्य हो । त्यस्तो कार्य नेपालको संविधान तथा प्रचलित फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ मा व्यवस्थित प्रावधानको भावना र मर्म प्रतिकूल देखिन्छ । नागरिकको मौलिक हकको हनन भएको पाइएमा नेपालको संविधानको धारा १३३(२) (३) बमोजिम सर्वोच्च अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकार

ग्रहण गरी उपर्युक्त आदेश जारी गरी नागरिकको मौलिक हकको प्रचलन गराउनु पर्दछ । कुनै फौजदारी कानून प्रतिकूल कार्य (फौजदारी कसुरजन्य कार्य) भएको अवस्थामा आवश्यक अनुसन्धान गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुन्छ भन्ने कुरामा विवाद नभए तापनि यसका लागि न्यायिक प्रक्रिया अपनाउनु र आरोपीलाई नियन्त्रणमा राखी अनुसन्धान, छानबिन प्रक्रिया अगाडि बढाउनु आवश्यक पनि हुन्छ । कुनै कसुरजन्य कार्य भएको छ भन्दैमा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी प्रवृत्त धारणा राखी कसैलाई बन्दी बनाउन नमिल्ने ।

वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अधिकारबाट वञ्चित गर्दा कानूनले तोकेको उचित प्रक्रियाको अनिवार्यरूपमा अनुशरण गर्नुपर्ने हुन्छ । कानूनको उचित प्रक्रियाको अनुशरण नगरी वैयक्तिक स्वतन्त्रतामाथि अड्कुश लगाउने कार्यले न्यायिक वैधता प्राप्त गर्न सक्दैन । कुनै व्यक्तिलाई गैरकानूनीरूपमा वा कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी केवल फरक विचार र आस्थाकै आधारबिना कुनै ठोस आधार र कारण प्रवृत्त धारणा राखेर बन्दी बनाइएको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गर्नु अदालतको कर्तव्य बन्ने ।

मुद्दाको रोहमा अदालतबाट भएका आदेश तथा फैसलाहरूको सबैले पालना गर्नुपर्दछ । अदालतको आदेश छल्ने, पालना नगर्ने वा कुनै प्रकारको बहानाबाजी अगाडि सार्ने कुरा मान्य र शोभनीय होइन । लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता, न्यायिक अवधारणा, कानूनको शासन तथा संविधान एवम् कानूनद्वारा प्रत्याभूत हक अधिकारको संरक्षण गर्नेसमेत कुनै दृष्टिले हेर्दा पनि प्रवृत्त धारणा राखेर गरिएको व्यवहारलाई उचित मान्न सकिँदैन । कानूनी प्रक्रियामा कुनै पनि व्यक्तिउपर गरिने व्यवहार न्यायिक (Just), स्वच्छ (Fair) र तर्कसङ्गत (Reasonable) हुनुपर्ने ।

अदालतबाट भएका आदेशअनुसार बन्दीलाई

थुनामुक्त नगरी निरन्तर थुनामा राख्नु अनुचित, अतार्किक र जवाफदेहिताहीन कार्य हो । त्यस्तो कार्य नेपालको संविधान तथा प्रचलित फौजदारी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४ मा व्यवस्थित प्रावधानको भावना र मर्म प्रतिकूल हुन्छ । यसप्रकारको प्रवृत्तिबाट संविधानद्वारा प्रत्याभूत नागरिकको हक अधिकारको कार्यान्वयनमा गम्भीर अवरोध पैदा हुने र अदालतप्रतिको जनआस्था र विश्वासमा आँच आउने सम्भावनाहरूसमेत रहन्छ । थुनामा राखेको मानिस अदालतबाट छुट्टो भने तत्काल पक्राउ गर्ने गरी बस्ने र अदालतको आदेशबमोजिम थुनाबाट मुक्त भएका व्यक्तिलाई तत्काल पक्राउ गरी लैजाने कार्य प्रवृत्तिको रूपमा विकास हुनु चिन्ताजनक देखिन्छ । यसप्रकारको प्रवृत्तिले स्वेच्छाचारितालाई बढावा दिने र संविधानद्वारा प्रत्याभूत नागरिकको मौलिक हकहरूको प्रचलनमा गम्भीर आघात पुऱ्याउने अवस्था रहने ।

कुनै फौजदारी कानूनप्रतिकूल कार्य (फौजदारी कसुरजन्य कार्य) भएको अवस्थामा आवश्यक अनुसन्धान, छानबिन गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुन्छ भन्ने कुरामा विवाद छैन । यसका लागि न्यायिक प्रक्रिया अपनाउनु र अभियुक्तलाई नियन्त्रणमा राखी अनुसन्धान, छानबिन प्रक्रिया अगाडि बढाउनु आवश्यक पनि हुन्छ । तर न्यायिक प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा भने कानूनबमोजिमको उचित प्रक्रिया (Due Process of Law) को समुचित अनुशरण गर्नु अनिवार्य हुन्छ । कुनै कसुरजन्य कार्य भएको छ भन्दैमा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी कसैलाई बन्दी बनाउन मिल्दैन । यसरी निवेदकउपर चलेका मुद्दाहरूमा पुर्पक्षको लागि तारेखमा राख्ने गरी विभिन्न अदालतहरूबाट आदेश भएको अवस्थामा अभद्र व्यवहार गरेको भन्ने आरोपमा निवेदिकालाई पटक-पटक पक्राउ गरी पर्याप्त आधार र कारणबिना प्रवृत्त

भावनाले थुनामा राखिएकोमा यस अदालतबाट समेत बन्दीप्रत्यक्षीकरण रिट जारी भइसकेको अवस्थामा सोही अभद्र व्यवहारको आरोप लगाई बदनियत तथा प्रवृत्त भावना राखी निवेदिकालाई पुनः थुनामा राख्ने विपक्षीहरूको कार्य प्रस्टतः गैरकानूनी नै देखिने ।

तसर्थ रिट निवेदकलाई गैरकानूनी तवरबाट थुनामा राखेकोले निवेदकलाई गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गर्नु भनी यस अदालतबाट मिति २०७६।१२।०३ मा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी भएकोमा पुनः चौथो पटक पक्राउ गरी हालसम्म निरन्तर थुनामा राखेको देखियो । यस अदालतबाट बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी भई बन्दीलाई थुनामुक्त गर्नासाथ तत्कालै पक्राउ गरी निरन्तर पर्याप्त आधार र कारणविना नै थुनामा राखेको देखिँदा यसलाई अदालतको आदेशको पालना गर्नमा वाञ्छित संवेदनशीलता नअपनाएको, जवाफदेही नभएको र निवेदकउपर प्रवृत्त धारणा राखी बन्दी बनाउने कार्य गरेको मान्नुपर्ने नै देखियो । यस प्रकारको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न मिल्ने नदेखिँदा बन्दी निवेदिका धिरिन्द्राकुमारी उपाध्यायलाई थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी नेपालको संविधानको धारा १३३(२) र सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) बमोजिम विपक्षीहरूको नाममा यो बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृतः गोविन्द आचार्य

इति संवत् २०७६ साल चैत्र १२ गते रोज ४ शुभम् ।

- यसै प्रकृतिको ०७६-WH-०३१८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, नविन विश्वकर्मा वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, ललितपुरसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ ।

२

मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०६९-CR-००७३, ०७३-CR-०४७४, ठगी, आनन्द शर्मा (झा) वि. नेपाल सरकार,

नेपाल सरकार वि. सीमा राणा शाहसमेत

महेन्द्रबहादुर कार्कीसमेतको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी पुष्पबहादुर कार्की भएको ठगी मुद्दामा ठगीको वारदात स्थापित हुन अर्काको हकको सम्पत्ति लिने खाने उद्देश्यले धोका, गफलत, परिपञ्च गरेको देखिनुपर्ने हुन्छ । ठगी अपराधको मूलभूत तत्त्व आफ्नो हक नपुग्ने अर्काको हकको सम्पत्ति लिने दिने दिलाउने नियतले ललाई फकाई गरी विश्वासमा पार्ने, जाल परिपञ्चमा पार्ने, धोका गफलतमा पार्ने आदि जुनसुकै वा कुनै तत्त्व अन्तर्निहित हुन सक्दछ । कुनै पनि किसिमको धोकाजन्य व्यवहार गरेर अर्काको हकको चल अचल सम्पत्ति लिने खाने नियत राखेको प्रमाणित हुन्छ भने त्यो कार्य ठगीको कसुरअन्तर्गत पर्ने भनी ने.का.प.२०७५, भाग ६०, अङ्क ९, नि.नं.१००९८ मा सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको देखिन्छ । जाहेरवालाहरूलाई बैंक दरभन्दा बढी ब्याज दिने प्रलोभन दिई निजहरूबाट प्रसस्त रकम लिई सो रकम फिर्ता गर्न जाहेरवालाहरूले माग गर्दा पटकपटक आलटाल गर्दै सम्पर्कविहीन हुने पुनरावेदक प्रतिवादीको कार्यको स्वरूपबाट ठगी गर्ने नियतले झुक्याई निजहरूबाट नगद रकम लिई खाएको भन्ने जाहेरवालाहरूको जाहेरी, निजहरूको अदालतमा भएको बकपत्रसमेतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट प्रस्ट देखिएको अवस्थामा निजहरूले साबिक मुलुकी ऐन, ठगीको १ नं. विपरीत कसुर गरेको स्पष्ट देखिन आएकोले प्रतिवादीहरूले जाहेरवालाहरूबाट नगद रकम लिएको कार्य आपसी लेनदेनको कार्य भई सो कार्य ठगीको परिभाषाभित्र पर्दैन भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर एवम् निजका तर्फबाट प्रतिरक्षार्थ उपस्थित रहेका विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादन भएको उल्लिखित सिद्धान्तसमेतका आधारमा सहमत हुन सकिने अवस्था नरहने ।

प्रतिवादी सीमा राणाले आनन्द शर्मा र म एउटै स्कुलमा काम गर्दै आएका थियौं । मैले आनन्द शर्माले आकर्षक ब्याज दिने भन्ने कुरा सुनेकोले जाहेरवालामध्येका शान्ति राणा, मन विष्ट र सुदर्शन विष्टका रोहवरमा मेरो थापाथलीको घर शिव घिमिरेलाई भोगबन्धकी दिई रु.५५,००,०००।- पचपन्न लाख आनन्द शर्मालाई आकर्षक ब्याज दिने प्रलोभनमा दिएको हुँ । जाहेरवालाहरूसँग मैले कुनै केही रकम लिएको छैन । आनन्द शर्माले नै मलाई ठगी गर्नुभएको हो । उहाँसँग रकम दिँदाका बखत कुनै तमसुक गरेको छैन । अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयानमा लेखिएको बेहोरा झुठ्ठा हो । बयान कागजमा लगाएको ल्याप्चे सहीछाप मेरो हो । मैले कसैलाई ठगी गरेको छैन । बरु मलाई नै ठगी गरेका छन् । त्यसैले अभियोग दाबीबाट मैले सफाइ पाउनु पर्छ भनी अदालतमा बयान गरे तापनि अनुसन्धानको सिलसिलामा प्रतिवादी आनन्द शर्मा र म एउटै स्कुलका स्टाफ हौं । जाहेरवालाहरूसँग मैले नै परिचय गराई दिएको हुँ । मैले परिचय गराएपछि आनन्द शर्मा र जाहेरवाला सत्यन शाहसमेतसँग आपसमा लेनदेन रकमको कारोबार गरेका थिए । कारोबारको कुरा मलाई प्रस्टसँग थाहा छ । जाहेरवाला सुमन खनालसमेतबाट विभिन्न मितिमा रकम लिई पटकपटक गरी प्रतिवादी आनन्द शर्मालाई मैले नगद रु.१,३२,५०,०००।- दिएको हुँ भनी बयान गरेको देखिन्छ । त्यस्तै अदालतमा बयान गर्दा मैले आनन्द शर्मालाई दिएको रकमको कुनै लिखत तमसुक गरेको छैन । मिति २०६३।०६।१० गते दृष्टिबन्धक पास गरी शान्ति राणा, मन विष्ट र सुदर्शन विष्टको रोहवरमा रकम उहाँकै घरमा दिएको हुँ भनी बयान गरिदिएको देखिन्छ । जाहेरवालाहरूको बकपत्रसमेतबाट निज प्रतिवादी सीमा राणाको उक्त बयान भनाइ पुष्टि भएको देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीहरूको बयानले नै रकम लिनु दिनु भएको कुरा प्रस्ट रूपमा देखिएको र जाहेरवालाहरूबाट रकम लिने कार्यमा यी दुवै

प्रतिवादीहरूको मिलोमतो भएको कुरा निजहरूकै बयानसमेतबाट पुष्टि हुन आएको देखिने ।

ठगीको १ नं. मा ठगीजन्य भनी वर्णित कार्य र क्रिया गरेको भन्ने निर्विवाद रूपमा पुष्टि र प्रमाणित भएको अवस्थामा मात्र ठगीको ४ नं.को प्रयोग हुन सक्ने हो । यसको प्रयोगको पूर्वसर्त नै ठगीको १ नं. को कसुर निर्विवाद रूपबाट प्रमाणित हुनु हो । काल्पनिक वारदात बनाई दायर भएको अभियोग ग्रहण गरी ठगीको १ नं. को अवस्था विद्यमान भएको भनी ४ नं. अन्तर्गत सजाय गर्ने गरी भएको फैसलामा ठगीको १ तथा ४ नं. को कानूनी त्रुटि रहेको छ । लाखौं रकम बिनालिखत दिएको भन्ने जाहेरवालाहरूको जाहेरी बेहोरा तथा अभियोग दाबी पत्यारलायक छैन । देवानी दाबी नै लाग्न नसक्ने विषयमा फौजदारी अभियोग लाग्न सक्ने विषय नहुँदा ठगी गरेको ठहर्‍याएको त्रुटिपूर्ण फैसला बदर गरिपाउँ भन्नेसमेत पुनरावेदक प्रतिवादी आनन्द शर्माको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा सहप्रतिवादी सीमा राणाले अनुसन्धानमा बयान गर्दा आफूले जाहेरवालाहरूबाट लिएको रकम प्रतिवादी आनन्द शर्मालाई दिएको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । जाहेरवालाहरूले यी पुनरावेदक प्रतिवादी आनन्द शर्माले आकर्षक ब्याज दिन्छु भनी आफूहरूबाट रकम लिएको र सो रकम फिर्ता नगरी ठगी गरेको भन्ने जाहेरी दिएकोमा जाहेरवाला मन विष्ट, शुशिला अधिकारीसमेतका जाहेरवालाहरूले सीमा राणाको रोहवरमा सीमा राणामार्फत चिनेका प्रतिवादी आनन्द शर्मालाई आफूहरूले रकम दिएको भनी किटानीसाथ अदालतमा बकी लेखाई दिएको पाइन्छ । प्रतिवादीहरू सीमा राणा शाह र आनन्द शर्मा (झा) ले सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतसमक्ष बयान गर्दा एकआपसमा रकम लिनुदिनु छ भनी लेखाई दिएको र अदालतको आदेशानुसार अदालतमा उपस्थित भई जाहेरवाला शुशिला अधिकारीसमेतका ८ आठ जना जाहेरवालाहरूले आफ्नो जाहेरी बेहोरालाई पुष्टि गरी

बकी लेखाइदिएका समेत आधारमा प्रतिवादीहरू सीमा राणा र आनन्द शर्मा (झा) लाई कसुरदार ठहर गरी सजाय गर्ने गरेको सुरु अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा मान्न मिल्ने नदेखिएकोले ठगीमा सजाय हुनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिवादी आनन्द शर्मा (झा) को पुनरावेदन जिकिर अन्यथा देखिन आउने ।

अब अभियोग मागदाबीबमोजिम प्रतिवादीहरूले रु.३,४३,२५,०००/- ठगी गरेकोमा रु.१,३९,८५,०००/- मात्र बिगो ठहर गरेको सुरुको फैसला नमिलेको हुँदा अभियोग मागबमोजिमको बिगो ठहर हुनुपर्दछ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा जाहेरवालाहरू शुशिला अधिकारी, शिवु अधिकारी, सुदर्शन विष्ट, मन विष्ट, फिलिप के. सी., उर्मीला के.सी., उमा के.सी. र शिव कारञ्जितसमेतको जम्मा रकम रु.१,३९,८५,०००/- रूपैयाँ पाउन बाँकी रहेको भन्ने अदालतमा उपस्थित भई निजहरूले गरेको बकपत्रबाट देखिन्छ । अन्य मीना ओलीसमेत २३ जना जाहेरवालाहरू अदालतमा उपस्थित नभई आफ्नो जाहेरी बेहोरा पुष्टि गरेको पाइएन । निजहरूको जाहेरी बेहोरा पुष्टि हुने तथ्यगत प्रमाण अभियोजन पक्षले पेस गरेको मिसिलबाट देखिएन । सरकारवादी फौजदारी मुद्दामा अभियोग दाबी पुष्टि गर्ने भार वादी पक्षको हुने प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ र यो फौजदारी न्यायको विश्वव्यापी मान्यता रहेको साथै यसलाई हाम्रो न्याय प्रणालीले अङ्गीकार गरी आएको छ अर्थात् यो हाम्रो न्याय प्रणालीको स्थापित मान्यता नै हो । यसप्रकार माथि उल्लेख भएअनुसार पीडित जाहेरवालाहरूले अदालतको आदेशानुसार अदालतमा उपस्थित भई आफ्नो जाहेरी बेहोरालाई पुष्टि गरिदिएका समेत आधारमा सुरु अदालतले कायम गरेको बिगो सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा मान्न मिल्ने नदेखिएकोले अभियोग दाबीअनुसार बिगो

कायम गरी प्रतिवादीलाई सोबमोजिम जरिवाना सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने ।

प्रतिवादी संगीता क्षेत्री (झा) लाई समेत अभियोग माग दाबीबमोजिम सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रत्यर्थी प्रतिवादी संगीता क्षेत्री (झा) ले अधिकारप्राप्त अधिकारी एवं अदालतसमक्ष बयान गर्दा आरोपित कसुरमा इन्कार रहेको पाइन्छ भने जाहेरवालाहरूको जाहेरी दरखास्त बेहोरा हेर्दा कहिलेकाहीँ प्रतिवादी आनन्द शर्माले फोनबाट रकम मेरी श्रीमती संगीता क्षेत्रीलाई दिनु भनेकाले संगीतालाई रकम दिने गरेका थियौं भन्ने बेहोरासम्म उल्लेख गरेको पाइन्छ । उपर्युक्तबमोजिम प्रतिवादी आनन्द शर्माले मागेको रकम निजले भनेबमोजिम निजकी पत्नीलाई दिएको भन्ने आधारमा मात्र ठगीको कसुर गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादी संगीता क्षेत्री (झा) को संलग्नता रहेको मानी निजलाई कसुरदार ठहर गर्नु न्यायसम्मत हुने देखिँदैन निज प्रतिवादीको आरोपित कसुरमा संलग्नता पुष्टि हुने तथ्ययुक्त प्रमाणको अभावमा प्रतिवादी संगीता क्षेत्री (झा) लाई समेत अभियोग माग दाबीबमोजिम कसुरदार कायम गरी सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर तर्कसङ्गत देखिन नआउने ।

अतः विवेचित आधार, कारण तथा यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतका आधारमा प्रतिवादी आनन्द शर्मा (झा) र सीमा राणा शाहले रु.१,३९,८५,०००/- (एक करोड उन्चालिस लाख पचासी हजार रूपैयाँ) ठगी गरेको ठहर्‍याई मुलुकी ऐन, ठगीको महलको ४ नं. अनुसार बिगो रु.१,३९,८५,०००/- बमोजिम जरिवाना र जनही १ वर्ष ६ महिना कैद हुने तथा अर्का प्रतिवादी संगीता शर्मा (झा) ले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर्‍याएको सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५।३।१३ को फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६६।५।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा फैसला सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी आनन्द शर्माको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

ठगी मुद्दामा यस कारागार कार्यालय, नेपालगन्जमा कैदमा रहेकी प्रतिवादी सीमा राणा शाहको यस कारागारमा रहँदाको अवस्थामा मिति २०६९।१।२५ मा बिरामी भई उपचारको क्रममा सोही दिन बिहानी ४:५० बजे नेपालगन्ज मेडिकल कलेजमा मृत्यु भएको बेहोरा जानकारीका लागि अनुरोध छ भन्ने बेहोराको कारागार कार्यालय, नेपालगन्जको च.नं.२६ मिति २०७४।०४।०९ को पत्रको छायौँप्रतिबाट देखिएको र अ.बं.१७६ नं. मा गैह्र मुद्दामा अभियोग लागेको मानिस फैसला नहुँदै मन्यो भने सो मर्नेलाई खतबाट लाग्दैन भन्ने व्यवस्था भएको र मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १५८ मा अदालतबाट कसुरदार ठहरी सजाय पाएको व्यक्तिको मृत्यु भएमा मृत्यु हुँदाका बखतसम्म कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेको सम्पूर्ण कैद सजाय वा जरिवाना स्वतः मिनाहा हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिँदा उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाका आधारमा प्रतिवादी सीमा राणालाई लागेको कैद र जरिवाना मिनाहा हुने ठहर्छ ।

इजलास अधिकृत: जनकसिंह बोहरा
इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १९ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं.१७

मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७०-CR-०६३३, सम्बन्ध विच्छेद, सुग्गी यादव वि. अनुरोधकुमार यादव

स्वास्नीले अर्कोसँग विवाह गरेमा त्यस्तो लोग्ने स्वास्नीको सम्बन्ध स्वतः विच्छेद हुने लोग्ने स्वास्नीको महलको २ नं. को कानूनी व्यवस्थाको

परिप्रेक्ष्यमा हेर्दा यी पुनरावेदक वादी र कधईलालबिच अवैध यौन सम्बन्ध रहेकोले कधईलाल सँगै लोग्ने स्वास्नी भई बस्ने कुरामा प्रत्यर्थी अनुरोध कुमार निजका बाबु, कधईलाल र निजका बाबु तथा यी पुनरावेदक र निजका बाबु संलग्न गाउँ समाजबिच सहमति भई कागज गरी सोहीबमोजिम अगाडि बढेको अवस्थामा यी पुनरावेदक र प्रत्यर्थीबिचको लोग्ने स्वास्नीको सम्बन्ध स्वतः विच्छेद हुन्छ भनी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जले गरेको फैसला कानूनसम्मत मिलेको देखिन्छ । जहाँसम्म पुनरावेदक वादीको अंशसहितको सम्बन्ध विच्छेद गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर छ, त्यसतर्फ विचार गर्दा यी पुनरावेदक अर्को लोग्नेसँग बसेको अवस्थामा यिनिहरूबिच भएको सम्बन्धको कारण पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट जारी मुद्दासमेत ठहर भएको स्थितिमा पहिलाको लोग्नेबाट अंश पाउँ भन्ने जिकिर मनासिब देखिँदैन । कोही स्वास्नी मानिस सम्बन्ध विच्छेद भएको कारण निरअंशी भई जीविकोपार्जनको लागि अलपत्र नपरोस् भन्ने कानूनको मनसाय रहेको देखिन्छ । प्रस्तुत विवादमा यी पुनरावेदकले वर्तमान लोग्नेबाट अंश पाउने नै हुँदा पूर्व लोग्नेको सम्पत्तिबाट अंश दिलाई सम्बन्ध विच्छेद गराइपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग न्यायिक दृष्टिकोणबाट समेत सहमत हुन सकिएन । यसरी यी वादी पुनरावेदक र प्रत्यर्थी प्रतिवादीबिच लोग्ने स्वास्नीको २ नं. बमोजिम स्वतः सम्बन्ध विच्छेद हुने भनी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जले लिएको आधारसमेत मिसिल सम्बद्ध विवादको तथ्य एवम् प्रमाणबाट कानूनसम्मत मिलेकै देखिन्छ । पुनरावेदक वादीले लिएको पुनरावेदन जिकिरसँग मुद्दाको तथ्य एवम् प्रचलित कानूनी व्यवस्थासमेतको आधारमा सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, विवेचित मुद्दाको तथ्य, आधार र कारणहरूबाट समेत सुरु बर्दिया जिल्ला अदालतले लोग्ने स्वास्नीको १ नं. को देहाय २ र ३ बमोजिम

सम्बन्ध विच्छेद हुने ठहर गरेको मिति २०६७।१०।२६ को फैसला नमिलेको भनी उल्टी गरी लोम्ने स्वास्नीको २ नं. बमोजिम स्वतः सम्बन्ध विच्छेद हुने ठहर्न्याएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०६९।३।२६ को फैसला कानूनसम्मत मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: अम्बिकाप्रसाद दहाल

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल असार ५ गते रोज ५ शुभम् । यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :

- ०७०-CI-००४१, दाइजो धनमाल, सुग्गी यादव वि. अनुरोधकुमार यादवसमेत
- ०७०-CR-०६३१, जारी, कधईलाल यादव वि. अनुरोधकुमार यादव

इजलास नं. १८

मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७२-CR-१९४४, अपहरण तथा शरीरबन्धक, नेपाल सरकार वि. चन्द्रभान गुप्तासमेत

आफ्नो छोरा शिवम पुरिलाई घरमै काम गर्न बसेको रामअवतार र उसका साथमा गणेश र अत्तरसमेतका व्यक्ति मिली अपहरण गरी बुटवलअन्तर्गत राखी भारू १ करोड ५० लाख फिरोती रकम माग गरेका हुन् भनी जाहेरवाली ऋचा पुरीले जाहेरी दिनुका साथै अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको पाइन्छ । निजको जाहेरी र बकपत्रमा प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू घनश्याम चौधरी र चन्द्रभान गुप्ताको नाम पोलेको देखिँदैन । प्रत्यर्थी प्रतिवादी मौकामा पीडित बालकका साथ निजकै डेरा कोठाबाट पक्राउ परेकोसम्ममा यहाँ विवाद रहेको छैन । निज बालकलाई आफ्ना दाजु रामअवतार गुप्ता र गणेश धोवीले लिएर आई ४-५ दिन राखेको भन्ने निज चन्द्रभान गुप्ताको मौकामाको बयान रहेको छ भने अदालतमा बयान गर्दा

बच्चा राखेको कोठाबाट आफू पक्राउ परेकोमा समेत इन्कार रहेको पाइन्छ । मौकामाको बरामदी मुचुल्का अन्यथा प्रमाणित नभएको अवस्थामा निज पक्राउ परेकोसम्म देखिए तापनि कसुरमा संलग्नताका सम्बन्धमा निजउपर कसैको पोल उजुर रहेको देखिँदैन उक्त घरका घरधनी कृष्णबहादुर क्षेत्रीले आफ्नो घरमा चन्द्रभान गुप्ता, रामअवतार गुप्ताले कोठा भाडामा लिई बसेको, ४-५ दिनसम्म बच्चा राखेका, बच्चा कहाँबाट ल्याएको भनी सोध्दा बच्चा मेरो छोरा हो भनी बताएका थिए । बच्चालाई बाहिर निस्केको देखिन भनी अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको पाइन्छ । प्रतिवादी गणेशप्रसाद धोवीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान तथा पीडित र जाहेरवालीको उल्लिखित बकपत्रबाट प्रत्यर्थी प्रतिवादी चन्द्रभान गुप्ताको प्रस्तुत वारदातमा संलग्नता रहेको नदेखिने ।

प्रत्यर्थी प्रतिवादी घनश्याम चौधरीका हकमा विचार गर्दा निजउपर पनि जाहेरवालाको जाहेरी परेको तथा बकपत्रमा पोल गरेको पनि देखिँदैन । निजलाई प्रतिवादीमध्येका रामअवतार गुप्ताले निज घनश्याम चौधरीसमेतको योजनाबमोजिम अपहरण गरी ल्याएको भन्नेसम्म मौकामाको बयानमा लेखाएका छन् भन्ने निज अदालतमा आफूसमेत कसुरमा इन्कार रहेको पाइयो । यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी घनश्याम चौधरीले ८/१० दिनअगाडि वेचन चौधरी एकलै आई साथीहरूले एउटा बच्चा ल्याएका छन्, २/४ दिन तिम्रो घरमा राखी दिनुपन्यो, पैसाको कारोबार भएपछि तिम्रीलाई दिउँला भनेका हुँदा लोभमा परी ४/५ दिन पालेको हुँ । पैसा कति दिन्थे भन्ने सम्बन्धमा यकिन भएको थिएन । सो घटना गणेशप्रसाद धोवी, राम अवतार गुप्ताको परिपञ्चबाट भएको हो भनी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गरेको पाइन्छ । प्रतिवादी घनश्याम चौधरीको मौकामाको उल्लिखित बयानमा अपहरण गर्ने कार्यमा निजको संलग्नता नरहे पनि पैसाको लोभमा केही दिन राखेको भन्नेसम्म देखिए तापनि अदालतमा

इन्कार रही बच्चालाई देखेको र पालेको समेत छैन् भनी बयान गरेको पाइयो । पीडित बालकको कागज र बकपत्रसमेतबाट निजलाई घनश्याम चौधरीको कोठामा राखेको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा निजको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयान समर्थित हुन सकेको नदेखिने ।

उपर्युक्तबमोजिम प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरीका आरोपित कसुरमा संलग्नता स्थापित गर्न कसुर अपराधसँग सम्बन्धित ठोस प्रमाणको अभाव रहेको देखियो । यसै सम्बन्धमा विमलकुमार यादव वि. नेपाल सरकार (ने.का.प. २०७५, नि.नं. १०१४९, अड्क १) को डाँका मुद्दामा “प्रमाणको भार शङ्कारहित तवरले दाबी पुष्टि गर्ने भार वादी पक्षमा रहने भएकोले यी प्रतिवादीले कसुर गरेको कुरा वस्तुनिष्ठ रूपमा वादी पक्षले पुष्टि गर्न सकेको नदेखिँदा सहप्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानकै आधारमा कसुरदार ठहर्‍याउनु न्यायोचित नहुने” भनी व्याख्या गरिएको पाइने ।

प्रतिवादी रामअवतार गुप्ताको बयानमा प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरीसमेतको योजनाबमोजिम बालक अपहरण गरिएको भन्नेसम्म उल्लेख भए तापनि प्रस्तुत वारदातमा यी प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको पुष्टि गर्ने ठोस सबुद प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको देखिँदैन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार दाबी पुष्टि गर्ने भार वादी पक्षमा रहने हुँदा प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरी आरोपित कसुरमा संलग्न भएको कुरा वस्तुनिष्ठ रूपमा वादी पक्षले पुष्टि गर्नुपर्नेमा सो गर्न सकेको नदेखिँदा सहप्रतिवादीले मौकामा गरेको बयानकै आधारमा कसुरदार ठहर्‍याउनु न्यायोचित देखिँदैन । नेपाल सरकार विरुद्ध कमल घर्ती मगरसमेत (ने.का.प. २०७५, नि.नं. १००९७, अड्क ९) को मुद्दामा समेत “फौजदारी कसुरमा अभियुक्तहरूउपरको कसुर वादीले निःसन्देह

रूपमा प्रमाणित गर्नुपर्ने हुन्छ । यसलाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले पनि स्पष्ट रूपमा व्यवस्था गरेको पाइन्छ । कसुर शङ्कारहित तवरले प्रमाणित हुने प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न नसकेको अवस्थामा त्यसको सुविधा अभियुक्तले पाउने हुन्छ । कसुर प्रमाणित गर्न कसैले कसैलाई पोल गर्नु र सोका आधारमा नेपाल सरकारले कसैउपर अभियोग लगाउनु मात्र पर्याप्त हुँदैन । गरेको पोल र लगाएको अभियोग वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरूबाट शङ्कारहित किसिमबाट समेत पुष्टि हुनुपर्ने” भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ । यसरी प्रमाणको अभावमा शङ्काको सुविधा प्रतिवादीले पाउने नै देखिन्छ । प्रस्तुत सिद्धान्त, प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरी कसुरमा इन्कार रही गरेको बयान तथा निजहरूका साक्षीहरूले निजहरूको इन्कारी बयानलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरेको अवस्थामा वादीले शङ्कारहित तवरले दाबी प्रमाणित गर्न वस्तुनिष्ठ प्रमाण पुर्‍याउनसमेत सकेको नदेखिँदा अपहरण तथा शरीर बन्धकजस्तो कसुर अपराधमा दोषी ठहर गर्न मिल्ने देखिएन । प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरीलाई सफाइ दिने गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः विवेचित तथ्य, आधार, कारण र यस अदालतबाट प्रतिपादित उल्लिखित सिद्धान्तसमेतको आधारबाट सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीहरू चन्द्रभान गुप्ता र घनश्याम चौधरी दुवैजना पीडित शिवम पुरीलाई अपहरण गर्नेसमेतका कार्यमा संलग्न रहेको नदेखिँदा अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याई मिति २०६९।१२।२६ मा भएको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७२।६।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: तारादेवी महर्जन

कम्प्युटर: चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ फाल्गुन ७ गते रोज ४ शुभम् ।